

İlm-i Edvâr-ı Mûsikî

(İnceleme – Günümüz Türkçesi – Çeviriyazım – Esas Metin)

İrfan KARADUMAN

Gel imdi şimden gerü sū'âl it
Bu fende varsa şübhen arz-ı hâl it

Eğer şorsan maķâmâtın uşûlün
Diyeyin aşlu fer'inin husûlün

Bil ewel ki maķâmı anlagıl râst
Ki râst-ı râsttır ümmü'l maķâmât

Zîrâ bundan toğar mecmû'-ı âvâz
Maķâmât şu'âb âvâze-i râz



9 786055 487607

ASITAN
KITAP



İlm-i Edvâr-ı Mûsikî
(İnceleme – Günümüz Türkçesi – Çeviriyazım – Esas Metin)

İrfan KARADUMAN

İlm-i Edvâr-ı Mûsikî

(İnceleme – Günümüz Türkçesi – Çeviriyazım – Esas Metin)

İrfan KARADUMAN

ASITAN
KITAP

İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî

(İnceleme – Günümüz Türkçesi – Çevriyazım – Esas Metin)



İlm-i Edvâr-ı Mûsiki

İrfan Karaduman

ASİTAN YAYINCILIK

Yayın Nu: 69

ISBN
978-605-5487-60-7

İç Düzen ve Kapak
MNX Grup

Baskı-Cilt
Dumat Ofset Matbaacılık
0312 278 82 00

Yayım & Dağıtım
Asitan Yayıncılık Matbaacılık
Kavaklıdere Mh. John F. Kenedy Cd.
103 B Bl. Daire: 8 Çankaya-Ankara
0312 419 10 20

*

© Asitan - 2014

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ	3
a. Bulunduğu Kitaplık	3
b. Biçim	3
c. Dil	3
d. Yazarı	3
e. Ait Olduğu Yüzyıl	4
f. İçerik	4
g. Çalgılar	5
h. İsimler	5
i. Türler	5
j. “El-Matla” ile “İlm-i Edvâr-ı Mûsikî” Arasındaki Farklar	6
k. “İlm-i Edvâr-ı Mûsikî” nin Türk Müziği Tarihindeki Yeri	8
İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ’NİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE	
AKTARILMIŞ METNİ	13
İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ’NİN ÇEVİRİYAZIMI	33
Çevriyazım Alfabetesi	35
İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ’NİN ESAS METNİ	103
KAYNAKÇA	178

İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî

(İnceleme – Günümüz Türkçesi – Çevriyazım – Esas Metin)

İrfan KARADUMAN

ÖNSÖZ

Türk müziği tarihi alanında çalışılmayı bekleyen yazma eserlerin varlığı bilinmektedir. Bu yazılı kaynakların okunmasındaki güçlük, Arap alfabesi ile yazılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, Cumhuriyet öncesi kaynakların anlaşılabilmesi için çevriyazım ve sadeleştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Eski yazıyı okuyabilme hevesi ile yazılı kaynak taraması yaparken, meslektaşım Doç. Erol BAŞARA'nın İstanbul'dan getirttiği bir yazmadan haberdar oldum. Erol Bey, bu yazma hakkında makale yayınladığını fakat kitap olarak yayınlanmasının önemini ifade edince, yazmayı incelemeye başladım. Yazmanın istinsâh olduğu, katalog kayıtlarında vardı; fakat asıl kaynağın varlığından haberdar değildik. Yazmayı inceledikçe, ilk 9 varakın edvârların genel konularından bahsettiğini fark ettim. Çevriyazımı yapılmış diğer yazmalarla karşılaştırınca Seydi'nin "*El-Matla*" adlı yazmasının istinsâh olduğunu öğrendim.

Çevriyazımı tamamlanan bu yazma eser, günümüz Türkçesine yakın olmasına rağmen yer yer anlaşılmayan kavramlar bulunmaktadır. Özellikle nesir bölümleri, zor anlaşılabilceği düşüncesi ile bir bölüm halinde, günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Nazım bölümleri, ifâdedeki uyumu bozmamak için günümüz Türkçesine aktarılmamıştır. Ayrıca, çevriyazım metninde varak numaraları verilmiştir. Yazmanın orijinalinde yer alan bazı bölümler, istinsâhda yazılmamıştır. Ayrıca, bazı konuların ön kısmı verilmeden, ortasından açıklamaya girilmiştir. Böyle paragraflar için, paragrafin ön tarafına (...) şeklinde noktalı boşluk konulmuştur.

Bu çalışmanın oluşumunda yardımları olan, başta Doç. Erol BAŞARA'ya, Öğr. Gör. Gökhan EKEN'e ve Arapça Hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa KAYAPINAR'a teşekkürü borç bilirim. Tüm çalışmalarımdayan yanımda olan Kıymetli Hocam Prof. Dr. M. Hakan CEVHER'e ayrıca teşekkür ederim. Kıymetli zamanlarını benim için feda eden Sevgili Eşim ve Kızım'a da minnettarım.

Müzik bilim adına yararlı olması dileklerimizle...

İrfan KARADUMAN

2014/ Sivas

İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ

a. Bulunduğu Kitaplık

“İlm-i Edvâr-ı Musiki”, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi’nde 1040 numara ile kayıtlıdır. Kitabın kapağında, adı “Edvâr” olarak geçmektedir.

b. Biçim

Kitap 207x143 (155x85) mm ölçüsünde olup, 41 varakta, 17 satırlı, âharlı kalın kâğıda nesih hatla yazılmıştır. Sırtı vişneçürüğü meşin, siyah karton cilt içindedir. Kitapta, 12 tablo bulunmaktadır. Söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

c. Dil

Dili Türkçe’dir. Anadolu Türkçesine ait yuvarlaklaşma ve yumuşama bu yazmada da görülmektedir. (Ergin 1999, s. 466) Yazmada, ayrıca Arapça dua bölümleri de bulunmaktadır.

d. Yazarı

Katalog kayıtlarına göre, 18. yüzyılda istinsâh edildiği ifade edilen kitabın müstensihi belli değildir. Başara, yazarı konusunda şöyle demektedir: “Edvârın istishâb kaydında, Es-Seyyid İbrahim Efendi’nin oğlu müderris Es-Seyyid Mehmed Zühdi yazılıdır.” (Başara 2008, s.253) Kitabın yazarı hakkında ilk akla gelen isim Seydi olmasına rağmen bu ihtimal çok düşüktür. Çünkü bu yazma ile Seydi’nin yazması arasında iki önemli farklılık vardır. Bunlardan birincisi yazım

hatalarının çok olması, ikincisi ise Seydî'nin kitabında bulunmayan bazı bölümlerin bu yazmada bulunmasıdır. Yazmanın yazarı hakkındaki ikinci tahmin Makâmî'dir. (*Tekin 2003, s.10*) Bu tahmin daha tutarlıdır. Çünkü Makâmî, Yavuz Sultan Selim zamanında yaşamıştır. Ayrıca Makâmî hem şair hem müzisyendir. Buna rağmen yazmanın yazımında yaptığı terim ve kavram hatalarını anlamak oldukça güçtür. Bu durum, Makâmî'nin bu yazmayı oluştururken “*El-Matla*” dâhil, elindeki birkaç edvârdan faydalandığını göstermektedir.

e. Ait Olduğu Yüzyıl

XVI. yüzyılda yazılmıştır. Seydî'nin “*El-Matla*” adlı kitabının istinsâhından oluşmaktadır. Bu nedenle, XVI. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen XV. yüzyıla ait müzik bilgilerini aktardığını söylemek mümkündür. “*Osmanlı Mûsikî Literatürü Tarihi*” adlı kitapta aynı yazmadan bahsedildiğini düşündüğümüz bu edvâr, “*Kitâb al-Advâr*” adıyla kayıtlı olmasına karşılık, istinsâhının XII. yüzyılda yazıldığı ifade edilmiştir. Elimizdeki yazmanın içinde yer alan Arapça bölümden bir paragraf verilmiş, istinsâhın Yavuz Sultan Selim zamanında yazıldığı ifade edilmiştir. (*OMLT 2003, s.29-30*) “*İlm-i Edvâr-ı Mûsikî*” hakkında yapılmış olan başka bir çalışmada ise, (*Tekin 2003, s.9*) yazmanın Yavuz Sultan Selim'e ithaf edildiğinden (8a) ve kâğıt yapısı ile içinde üç hilal kullanımından dolayı yazmanın XVI. yüzyıla ait olduğu ifade edilmektedir.

f. İçerik

“*İlm-i Edvâr-ı Mûsikî*”de bölüm başlıkları yoktur. Buna rağmen konuların sıralaması aşağıdaki gibidir:

1. Kitabın adı ve nasıl oluştuğu (1b)
2. Makâm, âvâze, şûbe ve terkîp sayıları (2a)
3. Usûller (4b)

4. Bir eseri özümsemenin yolları (5a)
5. Makâm, âvâze, şûbe ve terkîplerin ne zaman çalınacağı (5b-6a)
6. Makâm, âvâze, şûbe ve terkîplerin hangi insan tipine uygun olduğu (7a)
7. Çalgı çalmak isteyeneye öğütler ile çeng ve ud düzenleri (7a-7b)
8. Besmele ve dua
9. Nazım, nesir ve şekillerle “*Matla*” (8b)
10. Besmele, Salât ü Selâm ve Kur’an-ı Kerîm’den âyetlerle oluşturulmuş mısralar (36b)

g. Çalgılar

1. Çeng (7a)
2. Ud (7a)
3. Ney (7a)
4. Şeştâr (7a)

h. İsimler

1. Hoca Abdülkâdir (1b)
2. Hoca Nâsıruddîn (1b)
3. Muhammed Lâle (4a)
4. Ebû Ali Sînâ (5b) (34a)
5. Sûfiyeddîn Abdülmü’min (5b) (11b) (12b) (13a) (13b) (34a)
6. Ömer İbn-i Bahr’ül Hâfiz (9b)
7. Şeyh Dîk (10b)
8. Nâsıruddîn Fârâbî (11b) (27b) (28b) (30b)

i. Türler

1. Peşrev (5b)
2. Hüsrevâni (5b)
3. Gazel (5b)
4. Nevbet-i Mûsikî (5b)

5. Nevbet-i Müretteb (34a) (34b)

j. “El-Matla” ile “İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî” Arasındaki Farklar

Yazma ile ilgili kaynak taraması sonucu elde ettiğimiz bilgi, “*El-Matla*” adlı yazmanın (Arısoy 1988), “*İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî*” adıyla istinsâh edilmiş olduğudur. İki yazmaya bakıldığı zaman, büyük oranda benzerlik olduğu açıkça görülmektedir.

“*İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî*” nin (9a) varakına kadar yazılmış olan bilgiler “*Matla*”da bulunmamaktadır. Bu kısımda anlatılan bilgilerin çoğu, genel olarak edvârlarda bahsedilen konulardan oluşmaktadır. Bazı cümlelerin kuruluş şekli dahi, benzerlikler göstermektedir. Kırşehirî'nin “*Kitâb-ı Edvâr*”ında (Doğrusöz 2007, s. 175) ve yazarı belli olmayan “*Kitâb-ı Edvâr*”da (Cevher 2004, s. 31) bahsedilen konuların cümle yapılarına kadar benzerlik göstermesi çalışmamıza konu olan edvârı yazan müstensihnin birden fazla yazmayı gördüğünü düşündürmektedir.

“*Matla*”ın (20a, 20b) varaklarında yer alan şekiller ve (33b, 39a) varaklarında yer alan çalgılardan bahis, “*İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî*”de yoktur. Kitabın devam eden bölümlerinde “*İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî*” yerine sadece “*Edvâr*” kelimesi kullanılacaktır.

Bunun yanı sıra “*Edvâr*”da, “*Matla*” içinde (5a) dan (6a) ya kadar olan bölümden 13 beyit eksiktir.

“*Matla*” ın (12b) varakında “*Beste-i İsfahan*” olarak yazılı beyit, “*Edvâr*”da (18a) “*Gerdaniyye-Nigar*” beyitine birleşik yazılmıştır.

Aynı varakta “*Matla*”ın “*İsfehânek*” adıyla verdiği beyit başlığını, “*Edvâr*”da “*İsfehân*” olarak görmekteyiz.

Yine aynı varakta “*Matla*”da “*Nîrîzî*” başlığının yerine “*Edvâr*”da “*Tebrîzî*” başlığı kullanılmıştır.

“*Matla*”da (14a) usta anlamına gelen “*hâzık*” (*Devellioğlu 2002, s. 350*) kelimesi yerine, “*Edvâr*”da (19a) anlamı sözlükte bulunmayan “*mâzık*” kelimesi yazılmıştır.

Aynı varakta “*Râst-Mâye*” başlığı altında verilen iki beyit “*Edvâr*”da verilmemiş, onun yerine bir sonraki beyit olan “*Irâk-Mâye*” verilmiştir.

Aynı şekilde “*Irâk-Mâye*” altında “*Uşşâk-Mâye*” verilmiştir.

“*Matla*” da (14b) “*Müberkâ*” olarak verilen isim yerine “*Edvâr*”da (19b) “*Burka*” denilmiştir.

“*Matla*” da (15b) “*âgâz*” kelimesi yerine “*Edvâr*”da (19b) “*âvâz*” kelimesi kullanılmıştır.

“*Matla*” aynı varakta yerleşme, yurt edinme anlamına gelen “*tavattun*” (*Devellioğlu 2002, s. 1040*) kelimesinin yerine “*Edvâr*”da (20b) sözlükte anlamına râstlayamadığımız “*tatavvun*” yazılmıştır.

“*Matla*”da (16a) “*Muhayyer*” başlığında “*es-sânî ve’s selâsin*” yerine, “*Edvâr*”da (20b) “*el-hâdi selâsin*” yazılmış olup sıralama yanlışlığı yapılmış ve başlığa “*Nihâvend*” ismi de eklenmiştir.

“*Matla*”da aynı varaktaki diğer başlık, “*Edvâr*”da kısaltılarak sadece “*se-bahr*” olarak yazılmıştır.

“*Edvâr*”daki terkîb başlıkları (21b) “*Hisârek*” ten sonra yazılmamıştır.

“*Matla*”da (19a) bulunan “*Ömer Bin Bahr-i Câhuz Hitâb Kerden-i Dilşâd Râ*” başlığı “*Edvâr*”da (23b) verilmemiştir.

“*Edvâr*”ın müstensihî (24a) verdiği tabloda, “*İsfahân*” ve “*Rehâvî*”nin daire yerlerini değiştirmiştir.

“*Matla*” (22a) nesir başlığı altında verilen bilgilerde de eksiklikler vardır. İlk dört satır “*Edvâr*”da yazılmamıştır.

“*Matla*”da (28b) “*ve ey dilşâd...*” olarak başlayan nesir yazının ilk yedi satırı, “*Edvâr*”da yazılmamıştır.

“*Edvâr*”da (32a) “*bir kişiye ... olur*” ifâdesinde, boşluğun bulunduğu yere “*ma'lum*” kelimesi gelmelidir.

“*Edvâr*”da (32b) “*daire-i sâkilin ... rub'u vardur*” ifâdesinde, boşluğun bulunduğu yere “*nısfı vardur*” gelmeli ve cümlenin devamında “*nısf-ı remel-i rub'u hezecdür*” ifâdesi eklenmelidir.

“*Edvâr*”da (34b) “*birisi kıyl dur...*” ifâdesinin ardına “*birisi ma'dur*” gelmesi gerekir.

“*Edvâr*”da (35a) “*bilgil kim on makâmat*” ifâdesi “*bilgil kim oniki makâmat*” olmalıdır.

k. “*İlm-i Edvâr-ı Mûstakî*” nin Türk Müziği Tarihindeki Yeri

XV. yüzyıl, Türk Müziği tarihinde birçok eserin telif edildiği dönemdir. Fârâbî ve Safiyüddîn Abdülmumîn'den gelen bilgiler, XV. yüzyılda Maragalı Abdülkâdir, Ladikli Mehmed Çelebi, Hızır bin Abdullâh, Yûsuf bin Nizâmeddîn Kırşehrî ve Seydî gibi birçok yazar tarafından değerlendirilmiştir. Bu yüzyıla kadar çoğunlukla Arapça ve Farsça yazılan eserlere, bu yüzyıldan itibaren Türkçe eserler de eklenmiştir.

XV. yüzyılda, Türk Müziği kuramları arasında en çok karşılaştığımız konu başlıkları; makâm ve usûl tanımları, çalgıların özellikleri, çalmak isteyenlere öneriler, müziğin canlılar üzerindeki etkisi, müziğin harâm veya helâl olması, hangi müziğin hangi insan yaratılışına uygun olduğu ve müziğin burçlarla olan ilişkileri üzerinedir. Bu sınıflandırmalar içinde, günümüz müzik kuramını çok ilgilendiren iki konu, makâm ve usûldür.

Makâm sınıflandırmaları dört ana başlıkta yapılmıştır: Bunlar; makâm, âvâze, şûbe ve terkîb şeklindedir. Günümüzde, her ne kadar tamamına makâm denilse de, XV. yüzyılda, tanımlamalar bu sınıflandırmalara göre yapılmıştır. XV. yüzyılda bu sınıflandırmaların aynı sayıda veya aynı isimle yapılmadığı da görülmektedir. Makâm ve şûbe

sayıları ve adları ile ilgili kaynakların tutarlı bilgiler vermesine karşın, avâze ve terkîblerle ilgili her kitabın farklı bilgiler vermesi dikkat çekicidir. Kalender'e göre; "Safiyuddin Urmevi (1250 yılları) ve Hızır b. Abdullah (XV. yüzyıl ilk yarısı) altı âvâze (1. Geveşt, 2. Gerdâniye, 3. Nevruz, 4. Selmek, 5. Mâye, 6. Şehnâz) Kırşehirli Yusuf b. Nizameddin (XV. yüzyıl başı) ve Ladikli Mehmed Çelebi ise, (XV. yüzyıl sonu) öncelerin altısına bir de Hisârı katarak yedi âvâze saymaktadırlar." (Kalender 1982, s.47). Âvâzelere ek olarak, terkîblerin tanımlarında ve sayılarında yüzyıllar içinde değişiklikler görülmektedir. Bedri Dilşâd "Muradname" adlı eserinde 53 terkîb adı sayarken, Hızır bin Abdullah "Kitâbü'l Edvâr"da 201, Kırşehirî "Risâle-i Mûsikî"de 53, Fethullah Şirvânî "Mecelle Fi'l Mûsika"da 20, Ladikli Mehmed Çelebi "Zeynü'l Elhân"da 31, "Fethiyye"de eskilere ve yenilere göre olmak üzere 20 ve 30, Alişâh bin Hacı Büke "Mukaddimetü'l Usûl"de dizi isimleri ile birlikte 50 tane terkîb isimleri vermişlerdir. (Levendoglu 2002, s.12-23)

"İlm-i Edvâr-ı Mûsikî"nin ilk bölümünde (2a-4a arası) 57 adet terkip adı ve tanımı verilmektedir. Kitap birden fazla yazmanın birleşiminden meydana geldiği için, (17b-23a) arasında da 9 adet terkîb adı ve tanımı verilmiştir. Böylece, bu yazmanın içindeki bilgiler, XV. yüzyılın Türk Müziği kuramını yansıtmaktadır. Makâm, avâze, şûbe ve terkîblerden bugün kullanılanların hepsi, sadece makâm terimi ile ifâde edilmektedir.

Yukarıda değindiğimiz gibi, edvâr adı verilen, müziğin kuramsal kaynaklarında en çok bahsedilen konulardan bir diğeri usûldür. Usûl konusunda yaşanan değişim, çok daha dikkat çekicidir. XV. yüzyıla kadar usûlün darplarına verilen isimler; "ten, tenen" olarak görülmekte iken, bu yüzyıldan itibaren "düm, tek, te, ke" gibi isimler kullanılmaktadır. Hatta XV. yüzyıla kadar "Varşan" veya "Vereşan" olarak bilinen usûlün XV. yüzyıldan itibaren "Bereşan" olarak kullanılması

ve darplarının yeni isimlerle vurulması dikkat çekicidir. (*Kalender*, s.56-57)

“*İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî*” bu yönüyle de, XVI. yüzyılda yazılmış olsa da, yazıldığı yüzyılda XV. yüzyıl ve öncesi Türk Müziği kuramlarını anlatan tarihsel bir kaynak olmuştur.

XV. yüzyıldan XVIII. yüzyılın başlarına kadar Türk Müziğinin kuramsal yönü ile ilgili çok fazla kitap yazılmamıştır. XVIII. yüzyılın müzik yazarlarından Abdülbâki Nâsır Dede, “*Tedkik ü Tahkik*” adlı kitabında, müzik bilimi alanında hoca bulamadığından ve bu konuda sıkıntı yaşadığından bahseder. (*Tura 2006*, s. 15) Dolayısıyla bu üç yüz yıllık zaman diliminde çok fazla yazılı kaynak oluşturulamamış, yazılanlar da çok kıymet kazanmıştır. Kendisine müzik üstâdı bulamayanların, kendilerinden önceki eserleri okuyarak ve bu bilgileri tekrar yazarak, birikimlerini sonraki nesillere aktarmış olması önemlidir. İstinâhların önemi burada ortaya çıkmaktadır. Her dönemin okuyucusu, elindeki esere eklemeler yapmıştır. Bu eklemeler sırasında, yeni ve geliştirilmiş bilgiler verildiği gibi yanlış bilgilere de rastlamak mümkündür.

Bu yanlışlıklar, edvârların geneline bakıldığı zaman rahatlıkla görülebilmektedir. Örnek vermek gerekirse; edvâr geleneğinde makâmlar içerisinde açıklanan “*Bûselik*”, bu yazmada terkîb olarak açıklanmıştır. Ayrıca âvâze olarak gördüğümüz “*Gerdâniye*” de yine terkîb adı altında açıklanmıştır. Terkîblerin açıklamalarında da bilgi yanlışlıkları bulunmaktadır. Anonim “*Kitâb-ı Edvâr*”da ve Kırşehirî'nin “*Kitâb-ı Edvâr*”ında, Bestenigâr terkîbi için; “*Bestenigâr, Gerdânide ile başlar sonra Çârgâh üzerinden Segâh karar verir*” denilmektedir (*Cevher*, s.12.) (*Doğrusöz*, s.94.). Buna rağmen, “*İlm-i Edvâr-ı Mûsıkî*”de aynı terkîb için, “*Çârgâh gösterdikten sonra Segâh üzerinden Râst perdesinde karar verir*” açıklaması yapılmıştır. Burada çok önemli bilgi yanlışlığı bulunmaktadır. Terkîbin karar perdesi de-

ğişiklik göstermektedir. Ayrıca, maddeler halinde açıklanan konuların, bazı yerlerde “*birinci, ikinci, üçüncü...*” gibi Türkçe olması, bazı yerlerde de “*Evvel, düvüm, süvüm...*” gibi Farsça olması, eserin ikiden fazla kaynağın birleşiminden oluştuğunu düşündürmektedir. Aynı dönemde yazılan diğer edvârların bu bölümlerinde dil tutarlılığı bulunmaktadır. Dildeki tutarsızlık da yazmanın birden fazla eserin birleşiminden oluştuğunu göstermektedir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi edvârların içerikleri hemen her dönemde farklılıklar göstermiştir. Gelenek içinde belirgin değişikliklerin XVIII. yüzyılda başladığı göz önüne alınırsa, (*Güray 2011, s. 90*) bu tür bilgi farklılıkları, yazarın üstad bulamaması ve müzik bilgisinin derin olmaması gibi gerekçeleri akla getirmektedir.

“*İlm-i Edvâr-ı Mûsikî*” içerisinde müziksel bilgi hataları bulunsa da, XVI. yüzyılda müzik kuramı üzerine yazılmış eserlerin az olması, edvâr geleneğinin devamı bakımından, bu edvârı önemli bir yere koymaktadır. Her istinsâh eser, matbaanın olmadığı bir dönemde, yeni bir eser olarak kabul edilmelidir. Ayrıca istinsâh eserlerin önemli bir özelliği, birkaç yazmanın birleştirilmesinden meydana gelebilmesi nedeniyle kendinde önce gelen ekollerin birkaçını bünyesinde barındırarak yeniliklere açık eserler olmasıdır. Bu bağlamda, “*İlm-i Edvâr-ı Mûsikî*” Pythagoras’ın müzik ve matematik sayesinde insan-evren uyumu anlayışı ile Aristoxenus’tan etkilenen Quintilianus’un evreni ve insanı oluşturan dört unsur (toprak-hava-su-ateş) anlayışını bir araya getirmiştir (*Güray, s.26-34*). “*İlm-i Edvâr-ı Mûsikî*”, geçmişin izlerini taşımanın yanı sıra, XV. yüzyıl ile XVIII. yüzyıl arasında bağlantı kuran bir köprü görevi üstlenmiştir.

Türk Müziğinde edvâr geleneği, yüzlerce yıl oluşturulan kuramların bugüne kadar, bazı değişikliklerle de olsa, ulaşmasını sağlamıştır. Bu geleneği güçlendiren faktörlerin başında müziğin aktarım yöntemi gelmektedir. Usta ile çırağın meşk etmesi sadece müzik aktarımı

değil, ayrıca kültürel değerlerin de aktarımını sağlamıştır. Bu değerler içinde öne çıkan husus, ustaya sadâkat anlayışıdır. Sadâkat konusu burada, çırağın aldığı bilgileri kendi çıraklarına aktarması üzerinden kurulmaktadır. Her ustanın, meşk ile uygulamalı müzik aktarımının yanısıra, yazılı kaynaklar sayesinde, sonraki kuşaklara kuramsal aktarım da yapması, edvâr adı verilen kitaplar sayesinde olmuştur.

Edvârlar, Türk Müziğinin nota kullanılmayan dönemlerinde adeta yaşama tutunma aracı olmuştur. Edvâr yazımının az olduğu dönemlerde, müzisyenlerin usta bulmakta güçlük çekmeleri doğal bir sonuçtur. Günümüz perspektifinden bakıldığı zaman kolay algılanamayacak bu durum, iletişimin ve kaynakların sınırlı olduğu düşünüldüğünde ciddi bir sorundur. Sonuçta edvârlarda da ifade edildiği gibi, bu bilim hevâî bir bilimdir. Tam olarak anlaşılması için, usta ile uygulama gerekmektedir. Seydi'nin ifâdesine göre; kâğıt kulaktır. Her şey kulağa yazılmaktadır.

Bu sıkıntılar içinde “*İlm-i Edvâr-ı Mûsikî*”, XVI. yüzyıl için önemlidir. Çünkü XVI. yüzyıl, müzik alanında yazılı kuramsal eserlerin çok fazla telif edilmediği bir dönemdir. Edvârın içinde yapılan yazım ve kavram hataları ile ifade eksiklikleri müellifin müzik üzerine çok derin bilgisi olmadığını düşündürülebilir. Buna rağmen içinde verilen bilgilerin, önemli kaynaklardan alınmış olması ve yazıldığı dönem, müzik bilgisinin aktarımı için önem taşımaktadır.

Özellikle XV-XVIII. yüzyıllar arasında yazılmış edvârların çalışılması, o dönemin müzik özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu çalışmalar yapılırken dikkat edilmesi gereken bir husus, yazmanın mutlaka künyesinin doğru verilmesi, en azından anahtar kelime grubunda ifade edilerek, sonraki araştırmacılara kolaylık sağlanmasıdır.

**İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ'nin
GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARILMIŞ METNİ**

(1b)

Bu sınıflandırma Hoca Abdülkâdir'e aittir. Makâmların bilimini anlatır. Bu bilimi esas alan eski üstâdlar, astronomi, felsefe, tıp ve astroloji bilimlerinden anlam çıkardılar. Bu anlamı; oniki burç, yedi yıldız, dört unsur ve yirmi dört saate düzenlediler. İnsanın aslı dört nesne olduğu gibi; makâmların da aslı dörttür ve bu kitabın adı edvârdır. Bu kitabı okumasına rağmen bu bilimin esasını anlamayana, esasını ve detaylarını anlatır. Adından anlaşıldığı gibi bu bilim hava ile ilgilidir ve uygulama gerektirir. Hoca Abdülkâdir ve Hoca Nâsuriddîn; oniki makâm, yedi âvâze, dört şûbenin varlığını söylediler ve geriye kalanın terkîb olduğunu ifâde ettiler. Üstâdların her biri kuvvetleri yettiğince, iki makâmı iki âvâzeyle veya iki şûbeyle, ya da bir makâmı bir âvâzeyle veya bir şûbeyle bir araya topladılar. Buna terkîb dediler.

(2a)

Eski makâmlar onikidir: birinci Râst, ikinci Irak, üçüncü Isfehân, dördüncü Küçek, beşinci Zengüle, altıncı Büzürk, yedinci Hüseyinî, sekizinci Hicâz, dokuzuncu Rehâvî, onuncu Bûselik, onbirinci Nevâ ve onikinci Uşşâktır. Âvâzeler: birinci Güvâşt, ikinci Nevrûz, üçüncü Selmek, dördüncü Şehnâz, beşinci Mâye, altıncı Gerdâniye ve yedinci Hisârdır. Şûbeler ise; birinci Yegâh, ikinci Dügâh, üçüncü Segâh ve dördüncü Çârgâhtır. Eğer bu bilim astronomi, felsefe, tıp ve astroloji ilimlerine bağlı olmasaydı, oniki burca, yedi yıldıza, dört unsura ve yirmidört saate karşılık gösterilmezdi. Bağlı olduğu için oniki makâmı oniki burca, yedi âvâzeyi yedi yıldıza, kırkdört saati sekiz gecenin ve gündüzün yirmidört saatine göre topladılar. Terkîbler şöyledir;

Bestenigâr; Çargâh gösterdikten sonra Segâh üzerinden Râst perdesinde karar verir.

Tebrîzî; Hüseyinî üzerinden Hicâz başlar, iner ve sonra karar verir.

Pençgâh; Isfehân başlar, Hüseyinî üzerinden sonra Râst perdesinde karar verir.

(2b)

İsfelhânek; Isfehân başlar ve Çargâh karar verir.

Dilkeşhâverân; Muhayyer başlar ve Hicâz karar verir.

Segâh üstünde Zirkeşide; Segâh başlar, Nevrûz gösterir ve Dügâh karar verir.

Aşîrân; Hüseyinî ile başlar sonra Râst perdesinde karar verir.

Gerdâniye; Gerdâniye ile başlar ve Hüseyinî üzerinden Dügâh karar verir.

Bûselik; Gerdâniye başlar ve Dügâh üzerinden Mâye karar verir.

Muhayyer; Tebrîzî Dügâh başlar ve Hüseyinî üzerinden Dügâh karar verir.

Nigârinek; Gerdâniye başlar ve Segâh karar verir.

Vech-i Hüseyinî; Karcıgâr gösterir ve Dügâh karar verir.

Karcıgâr; Çargâh gösterir ve Uşşâk karar verir.

Rûy-ı Irâk; Irâk başlar ve Segâh karar verir.

Müsteâr; Segâh başlar ve Irâk karar verir.

Nühüft; Muhayyer başlar ve Hicâz karar verir.

Siphir; Muhayyer başlar ve Büzürk karar verir.

Hüseyinî-Acem; Hüseyinî üzerinde Muhayyer başlar, Dügâh ya da Segâh karar verir.

Uzzâl; Hüseyinî başlar ve Segâh üzerinden Mâye karar verir.

(3a)

Nihâvend; Hicâz gösterir ve Rehâvî karar verir.

Bahr-ı nâzik; Hicâz başlar ve Segâh üzerinden Dügâh karar verir.

Hisâr; Hüseyinî başlar, Uzzâl veya Segâh karar verir.

Hisârek; Hüseyinî başlar ve Rekb karar verir.

Türkî-Hicâz; Râst başlar, Zengüle gösterir ve karar verir.

Hicâz-Büzürk; Hicâz başlar ve Uşşâk karar verir.

Muhâlifek; Tebrîzî Segâh başlar sonra Segâh karar verir.

Nişâvurek; Segâh başlar ve Uşşâk üzerinden Mâye karar verir.

Hicâz-Muhâlif; Hicâz başlar ve Karcıgâr karar verir.

Râhat-ül-ervâh; Hicâz başlar ve Zâvilî karar verir.

Nevâ-Aşirân; Nevâ başlar ve Rehâvî karar verir.

Irâk-Mâye; Irâk başlar ve Mâye karar verir.

Burka; Çârgâh başlar ve Rehâvî karar verir.

Demdem; Nevrûz başlar ve Segâh karar verir.

Nevrûz-Rûy; Pencgâh başlar ve Uşşâk karar verir.

Rekb; Kûçek başlar ve Zengüle karar verir.

(3b)

Rekb-Nevrûz; Kûçek üstünden Çârgâh başlar ve Irâk karar verir.

Zirefkend; Büzürk veya Segâh başlar ve Çârgâh karar verir.

Sâzkâr; Segâh başlar, Mâye gösterir ve Râst karar verir.

Nihâvend-Rûmî; Gönül başlar ve Dügâh karar verir.

Hisâr-Evc; Hisâr başlar ve Sıbâhan karar verir.

Mâhûr; Mâye başlar ve Hüseyinî karar verir.

Ragek; Araban başlar ve Zengüle üzerinden Mâye karar verir.

Araban; Mâhûr başlar ve Acem perdesinden bir perde aşağıda karar verir.

Rıdvân; Acem başlar, Dügâh iner ve Acem perdesinden bir perde aşağıda karar verir.

Sebzendersebz; Mâhûr, Uzzâl, Rehâvî, Hicâz, Mâye ve Pençgâh makâmlarının bir araya gelmesinden meydana gelir.

Acem; Dügâh başlar ve Râst karar verir.

Nevrûz-Acem; Nevrûz başlar ve Acem karar verir.

Çârgâh-Acem; Çârgâh başlar ve Acem karar verir.

Segâh-Acem; Segâh başlar ve Acem perdesinde karar verir.

Dügâh-Acem; Râst başlar ve Acem perdesinde karar verir.

(4a)

Râst-Acem; Râst başlar ve Acem perdesinde karar verir.

Acem-Râst; Acem başlar ve Râst karar verir.

Hicâz-Acem; Hicâz başlar ve Acem perdesinde karar verir.

Irâk-Acem; Irâk başlar ve Acem perdesinde karar verir.

Uzzâl-Acem; Uzzâl başlar ve Acem perdesinde karar verir.

Segâh-Mâye; Segâh başlar ve Mâye perdesinde karar verir.

Uşşâk-Mâye; Uşşâk başlar ve Mâye karar verir.

Mâhûr; Mâye başlar ve Hüseyinî karar verir.

Sebzendersebz; Mâhûr, Uzzâl, Rehâvî, Hicâz, Mâye ve Pençgâh makâmlarının bir araya gelmesinden meydana gelir.

Muhammed Lâle bunları bir araya topladı ve Sebzendersebz adını verdi. Siz bu bilimi öğrenmek isterseniz, önce bir üstada hizmet etmeliniz. Ancak bu şekilde bilgiyi edinebilirsiniz. Üstâda göre oniki makâm şöyledir: İlk olarak Uşşâk makâmı, sonra sırayla Nevâ, Bûse-

lik, Hicâz, Hüseyinî, Zengûle, Büzürk, Kûçek, Isfehân, Irâk, Râst'tır. Âvâzeler; Güvâşt, Nevrûz, Şehnâz, Mâye, Selmek, Gerdâniye'dir.

(4b)

Bu bölümde darplar açıklanacaktır. Darplar iki çeşittir. Birisi Sakîl, diğeri Hafiftir. Sakîl darpları şunlardır: birincisi Vedşâd, ikinci Revân, üçüncü Tek Darb, dördüncü Semâî, beşinci Fâhte, altıncı Serandâz, yedinci Çehâr Darb, sekizinci Bahâri, dokuzuncu Evsâd'tır. Hafif darpları şunlardır: birincisi Remel, ikinci Kasîr, üçüncü Remel-i Tavîl, dördüncü Remel-i Kasîr, beşinci Darb, altıncı Rahgerd, yedinci Huffe-Darb, sekizinci Muhammeş, dokuzuncu Rûmek'tir. Darbeyn ise iki darptır. Birisi Sakîl, diğeri Hafif'tir. Sakîl ve Hafif devirlerini birleştirerek adına Darbeyn denilmiştir. Şimdi, nakarâtın ne şekilde hesaplandığını anlatalım. Şairler, şiirlerini arûza göre oluştururlar. Şarkı söyleyenler ise usûle bağlı kalırlar. Sakîl, altı kez “*ten ten*” denilerek yirmidört harfte tamamlanmış olur.

(5a)

Hafif, onaltı nakarâttan oluşur. Dâire-i Remel-i Tavîl ise “*ten ten tenen tenen ten ten ten ten*” denilerek tamamlanmış olur. Darplar şöyledir: birinci Dâire-i Sakîl, ikinci Dâire-i Hafif, üçüncü Dâire-i Remel-i Tavîldir. Harfler şöyledir: ilk olarak “*ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten*”, Sakîl “*ten tenen tenen tenen tenen ten*”dir. Hafif “*ten tenen tenen ten ten ten*”, Tavîl “*ten ten ten tenen tenen tenen ten*” Remel-i Kasîr “*ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten*” beşinci Dâire-i Muhammeş “*ten ten ten ten ten*” altıncı Dâire-i Vereşâd “*ten tenen ten*” yedinci Dâire-i Tek Darb “*tenen tenen ten tenen tenen ten tenen tenen ten*” sekizinci Dâire-i Darb-ı Neccârî “*tene ten tenen tenen ten*” ve dokuzuncu Dâire-i Çehâr Darb-ı Hafif'tir.

Şimdi, darp, zaman ve usûlün ne olduğunu açıklayalım. Darp iki sürede gerçekleşir. Zaman iki sürenin ortasında kahr. Usûl nesne değildir ve esâsı yoktur. Usûlün esâsına göre, usûl parçalanamaz.

(5b)

Yüce Allâh'ın bir kişiye verdiği güzel ses de buna benzer. Ebû Ali Sînâ Rahmetullâhî “*şüphesiz ki o reddedilendir*” demiştir. Sûfiyüddîn Abdülmümin, Bağdâd şehrinde altı öğrenci gönderdi. Bu öğrenciler Mısır'a geldiler ve Ebû Ali Sînâ'nın makâmında bir “*Nevbet-i Mûsikî*” seslendirdiler. Dinledi, işin esasını ve detaylarını anlayınca, müziğin şerefli bir bilim olduğunu ifade etti. Bu bilim ile ilgili tüm makâmları, nakarâtları, öncesi ve sonrası herşeyi öğrendi. Bir parçanın usûlünü vuramayınca sesi soluğu kesildi. Usûl işte böyle bir şeydir, denemeden bilinmez.

Şimdi bu bilimin başka bir konusunu anlatalım. Nevbet'in oluşumunda, önce makâm gösterilir. Sonra Peşrev, ardından da Hüsrevânî çalınır. Ondan sonra belirlenen Gazel çalınır. Belirlenmiş bir parça daha eklenir ve tamamlanmış olur. Şimdi üstâdların üçe ayırdığı konuyu açıklayalım: Üstâdlar icrâyı, “*önce*”, “*beraber*” ve “*sonra*” olarak üçe ayırmışlardır.

(6a)

“*Önce*”, şiiri okumak, “*beraber*”, usûlün vurulması ve “*sonra*”, şiirin müzikli ve usûllü okunmasıdır. Bunlar ipucu barındıran hazinelerdir. Bu ipucu ve hazineler bilimin içinde saklıdır. Bu bilimi anlamak için üstâd olmak lazımdır.

Bu bilimde diğer bir konu da vakitler ile müziğin yapılması arasındaki ilişki üzerinedir. Oniki makâm, bir âvâze, dört şûbe ve kırksekiz terkîb günün yirmidört saatine göre birleştirilmiştir. Bu şekilde, hangi makâmın hangi saatte seslendirilmesinin uygun olacağı

belirlenmiştir. Gün onikişer saat olarak ikiye bölünmüştür. Sonra oniki saatin herbiri dörde bölünmüştür. Sabahtan kuşluk vaktine kadar “soğuk-yaş”, kuşluk vaktinden ikindiye kadar “sıcak-kuru”, ikindiden yatsıya kadar “sıcak-yaş” ve yatsıdan sabah vaktine kadar “soğuk-kuru” dur. “sıcak-yaş” olan ikindi vaktinden yatsıya kadar icrâ edilecek makâmlar şöyledir: Kûçek, Hüseyinî, Uşşâk, Nevruz, Dilkeşhaverân,

(6b)

Nişâvurek, Hisâr, Rekb, Rekb-i Nevruz, Muhayyer, Hüseyinî, Acem, Çargâh-Acem, Siphir, Uşşâk-Mâye, Nevâ-Aşirân, Nevruz-Rûmî. Kuşluk vaktinden ikindiye kadar “sıcak-kuru”dur. “soğuk-kuru” olan ve yatsıdan sabaha kadar olan makâmlar şöyledir: Irâk, Zengûle, Nevâ-Güvâst, Segâh-Mâye, Müstear, Nihâvend, Humâyûn, Irâk-Mâye, Burka, Zâvili, Rûy-i Irâk, Segâh, Hişârek, Sâzkâr-ı Mûtedil, Segâh-Acem, Irâk-Acem. İkindiden yatsıya kadar “sıcak-yaş”tır. “soğuk-yaş” olan sabah vaktinden kuşluğa kadar icrâ edilecek makâmlar şöyledir: Isfehân, Rehâvî, Bûselik, Mâye, Beste-i Isfehân, Isfehânek, Zirkeşîde, Nigâr, Nermzem, Gerdâniye, Vech-i Hüseyinî, Karcığâr. Yatsıdan sabah vaktine kadar “soğuk-kuru”dur. “sıcak-kuru” olan ve kuşluk vaktinden ikindiye kadar olan makâmlar şöyledir: Râst, Büzürk, Hicâz, Şehnâz, Selmek, Bestenigâr, Nîrîzî, Gerdâniye- Nigâr, Aşirân, Pençgâh, Râst-Mâye, Uzzâl, Uzzâl-Acem, Hicâz-Muhalif, Râhatülervâh, Muhalifek, Hicâz-Acem, Nühüft, Bahr-i Nâzik,

(7a)

Türkî Hicâz, Hicâz-Büzürk. Bu kısımda makâmların hangi insana ve hangi insan huyuna uygun olduğu açıklanmaktadır. Esmer insan “sıcak-kuru” dur. Ona Irâk makâmı ve benzerleri uygundur. Sarışın olanlar “soğuk-kuru” dur. Onlara Râst makâmı ve benzerleri uygun-

dur. Kumral olanlar “soğuk-yaş”tır. Onlara Kûçek makâmı ve benzerleri uygundur. Bu bölümde, makâmları tanıyan ve Çeng, Ud, Ney veya Şeştâr çalmak isteyen ama üstâd bulamayan bir kişinin izleyeceği yol şöyledir: Çeng çalmak için, dokuzuncu tel Râst, sekizinci tel Dügâh, yedinci tel Segâh, altıncı tel Çargâh, beşinci tel Pençgâh, dördüncü tel Irâk, üçüncü tel Gerdâniye’ye akort edilmelidir.

(7b)

İlk tel Muhayyer olur ve Dügâh’ın tizidir. Aynı şekilde Gerdâniye de Râst’ındır. Isfehân’dan sonra Dügâh perdesi gelir. Çârgâh’tan sonra Segâh, daha sonra Dügâh ve en son Râst’tır. Ud çalmak isteyen bilmesi gerekenler şunlardır: Ud’un beş çift teli vardır. Beş teli de değişik sese akort etmek gereklidir. Birinci teli Çârgâh’a, ikinci tel Râst, üçüncü tel Isfehân, dördüncü tel Dügâh, beşinci tel Hüseyinî perdesine akort edilmelidir. Kolaylaştırmak için çok çalışmak gereklidir. Bir üstâd bulana kadar, bu kitap sana üstâd olacaktır. Tek sığındığımız Allah için hiçbir şey olmadığımızı kabullen ve şeytanların işaretleri ortaya çıktığında, âlemlerin Yüce Rabbine sığın.

(8a)

Rahmân ve Rahîm olan Allâh’ın adıyla

Seleflerimize feleklerin sadâsını, tatlı ve aralıklı nağmeler şeklinde dinleme riyâzetini kolaylaştıran, insanın ruhlarını uyumlu nağmeler ile ölçülü nakaratlar halinde dâvûdi nağmelerle güzelleştiren ve yayılan ses meclislerini tabii makâmlarla buluşturmak suretiyle şeref lendiren Allâh’a hamd olsun. Kur’an’ı zikredilen makâmlarla okuyan Medîneli Arap Efendimiz Muhammed’e ve rağbet edilen nağmelerin rebabını arzu eden Ali ve Ashabı’na, salât ve selâm olsun. Sadede gelelim, ben kara ve iki denizin sultanı, Mısır fâtihi ve Âlemlerin Rabbi tarafından Haremeynin hâfızı kılınan, yani sultan oğlu sultan, Sultân

Selîm Hân için makâm, âvâz, şûbe ve terkîbler mecmuası olan külliyyâtın tamamını telif etmek istedim. Başladım ve kıyâmete kadar, benden kalacak bir eser olmasını amaçladım.

(8b)

Kitap için dört kilit oluşturdum. Birinci kilit, oniki makâmıdır. Herbiri burçlardan birine aittir ve bu makâmlardan herbirinin tabiatı, nağmesi ve aralığı birbirinden farklıdır. İkinci kilit, şûbelerle yedi âvâzdır. Bunların herbiri, yedi yıldızın birine aittir ve bu âvâzların herbirinin de tabiat, nağme ve aralıkları birbirinden farklıdır. Üçüncü kilit, kullanılan terkîbler hakkındadır. Bu terkîblerin hiçbiri, iki makâm ile iki âvâz veya bir makâmı bir âvâzdan terkîb edilmekten başka bir şey değildir. Bunların herbiri nağme ve aralık olarak birbirinden farklıdır. Dördüncü kilit, kullanılmayan terkîbler ve bunların kilit olarak tanımları hakkındadır. Bu kitap, üçüncü kilidin kitabıdır.

(10b)

Şeyh Dîk, yalvararak şöyle söyledi: “*Makâmıların bilimini detaylarıyla ve müzik nakarâtlarını darplarla ve türleri ile öğretmelisin. Tellerin hesabını, uyumlu ve uyumsuz sesleri kızıma öğretmelisin.*”

(11a)

Makâmıların burçlar ve yıldızlarla ilişkisini, günün saatlerine uygunluğunu öğretmelisin” ve kızını karşıma getirdi.

(11b)

Müzik bilimi tanımının Fârâbi’den geldiği söylenmektedir. Fârâbi, bu bilimin ikinci öğretmeni olarak da bilinir. Yüce Allâh gökyüzünü yarattı ve dönmesini emretti. Bu dönüşten âvâzeler meydana

geldi. Bu âvâzelere, nağme ve ruh dediler. Bu âvâzeleri Safiyyüddîn Abdülmûmin anlattı.

(12a)

Hayretler içinde kaldılar ve kafaları karışmış biçimde dinlediler. Üstâd vakitsiz gezmek istedi. Narçiçekleri tarafındaki yola yöneldi. Gezip ferahlarken müzik yapanlara denk geldi ve oturup sohbet etti. Bu müziklerden etkilendi. Bunun üzerine, bu bilimle uğraşanların, bilimin de yardımıyla, bu bilgileri kitap haline getirmeleri gerektiğini söyledi. Bu şekilde öyle bir aşamaya geldi ki, her seher vakti kuşların çok olduğu cennet gibi bir yere çıkar ve gökyüzünün seslerini duyardı. Her seher başka bir ses duyardı. Bu sayede, oniki makâm, oniki burç ve yedi âvâzeyi bir araya topladı. Dokuz türlü usûl darbını oluşturdu. Darpların meydana gelmesini açıkladı. Makâmın esâsının dört olduğunu gördü.

(12b)

İnsanın esâsının da dört şûbeye denk olduğunu söyledi. Buna “dört unsur” derler. Makâmın her birine bir isim verdi. Bunlar dâireler içinde gösterilir. Bu sesleri işitip de etkilenmeyen kişinin ruh yapısı kuvvetli değildir. Hayvanlığı kuvvetlidir. Hâlbuki, sesleri ve müziği işitseler ve dinleseler hayran kalırlardı. Safiyyüddîn Abdülmûmin zamanından bazı şeyhler müzik bilimini yasakladılar. Safiyyüddîn bunu duyunca Halîfe huzuruna çıkıp, müzik biliminin şerefli bilim olduğunu ve Allah’tan geldiğini söyledi. Yasaklanmaması gerektiğini söyledi.

(13a)

Bunun üzerine bir deve getirtti. Bu deveyi kırk gün aç ve susuz bıraktı. Müzik dinletilen deve, yemeği yemek yerine müziği dinleme-

ye başladı. Sonra bir bülbül getirdi. Müzik yapmaya başladılar ve müziği duyan bülbül düştü ve öldü. Bunu görenler hayran kaldılar. Bunun üzerine müzik biliminin şerefli olduğunu anlayıp, öğrenmeye başladılar. Safiyyüddîn Abdülmûmin, Felsefe, Astronomi, Astroloji ve Tıp bilimlerinden çıkardığı bu bilime, “*sırrın ortaya çıktığı yer*” dedi. Bu yüzden kitaba, “*ilm-i esrâr-ı kitâb-ı edvâr*” adını verdi. Fakat, bu kitabı okuyan her yönüyle herşeyi öğrenemez.

(13b)

Sadece esasın ve detayların isimlerini bilir. Her yönünü öğrenmek isteyen bir üstâda başvurmalı ve çalışmalıdır. Safiyyüddîn Abdülmûmin makâm, âvâze ve şûbeleri oluşturdu. Sonra gelen üstâdlar adı geçenleri birbirine tamamlayıp birleştirdiler. Böyle birleştirmeselerdi makâmı, âvâzeleri, şûbeleri ve terkîpleri meydana getiremezlerdi.

(23b)

Makâmın ve burçların oniki, yıldızların ve âvâzelerin yedi, unsurların ve şûbelerin dört olduğunu bildikten sonra sana yıldızların ve unsurların uyumlarını ve huylarını öğretmek gerekir. Bunlar “*sıcak*”, “*kuru*”, “*soğuk*” ve “*yaş*” tır. Ayrıca “*ateş*”, “*hava*”, “*toprak*” ve “*su*” ile ilgili olarak da ayrılır. Bu konuda, insanın huyunu belirlemeli ve suya benzeyen “*soğuk-yaş*” mıdır, toprağa benzeyen “*soğuk-kuru*” mudur, havaya benzeyen “*sıcak-yaş*” mıdır veya ateşe benzeyen “*sıcak-kuru*” mudur bilmelisin.

(24a)

Bu yıldızın hangi burca, ve günün hangi saatine denk geldiğini bilmelisin. Ayrıca yıldız, makâma, âvâzeye, şûbeye ve terkîbe ne şekilde denk gelir ve ne şekilde bağlıdır bunu da bilmelisin. Yıldızına

denk düşen saatte müzik yaptığın zaman nasıl daha etkili olacağımı sana felsefesi ile daireler içinde anlatalım. Bu daireler, Allâh nasip ederse, “*makâmlar ile burçların şekilleri ve birbirleriyle uyumları*” üzerine olan konuları ifade edecek ve açıklayacaktır.

(25a)

Bu bölüm, ses aralıkları ile ilgili bilgileri, nağmeleri, zor anlaşılan bilgilerin sırlarını ve ruhla ilgili iyilikleri açıklar:

Aralık iki çeşit sestir. Bunlar şiddetli ve yumuşak olmak üzere birbirinden farklıdır. Farklı iki ses, tek bir ses gibi duyulur. Bunların birisine alt ses, diğerine üst ses denir. Bu iki sesin ortasında gerçek ses yok gibidir. Bunun yerine geleneksel olarak kullanılan aralık vardır ve buna uyumlu aralık denir. Sesler birbiriyle uyumlu olursa bu iki sesin aralığına uyumlu aralık denir. Eğer iki ses uyumsuz olursa, buna da uyumsuz aralık denir.

(25b)

Uyumlu aralığa tam aralık denir. Bunların dışında kalanlar, birbirinin yerine geçen aralıklardır. Bunlar, Dügâh-Muhayyer ve Segâh-Evç gibidir. Diğer aralıklar Râst-Çârgâh gibi beşli aralık ve Râst-Pençgâh gibi dördü aralıktır. Aralıkları, bu örneğe göre karşılaştırabilirsiniz. Bazıları kalan aralıklar ile uyumludur, fakat gerçekte uyumlu değildir. Buna Tanini aralığı denir. Bu aralığa, “*Geometri aralıkları*”, “*Ezgi aralıkları*” ve “*Küçük aralıklar*” da denir. Bunun altı çeşidi vardır. Ona “*Büzürk aralıkları*” denir. “*Küçük aralıklar*” ise üç aralıktır. Birincisi “*Eliş-Ye*” arasındır. İkincisi “*Eliş-Cîm*” arasındır. Üçüncüsü “*Eliş-Dâl*” arasındır. “*Şeşkâne aralığı*” altı çeşittir. Birincisi dördü aralık, ikincisi beşli aralık, üçüncüsü tam aralık, dördüncüsü tam ve dördü aralık, beşincisi tam ve beşli aralık, altıncısı iki kez tam aralıktır. Uyumsuz aralıkların, hayret verici sebeplerini bilmek gerekir.

(26a)

Beşinciye “be” aralığı gelse uyumsuz olur. Tekrar eden ezgiler uyumlu mîzâca sahip olmadıklarından “be” aralığı üç nağmeye şüpheli olur. İki kez tam aralığın açıklamasına gelince; bunun sayısında fikir birliği yoktur. Şekli aşağıdaki gibidir:

“*Elif, be, cîm, dal, he, vav, re, hâ, tı, ye, - yâ, yeb, yec*”

İlk aralık üç çeşittir. Birisi tam ve dörtlü aralıktır. Diğeri tam ve beşli aralıktır. Öteki ise iki kez tam aralıktır. Aralıkların toplam şekli, bu örnek üzerine dokuz çeşittir:

“*Elif, be, cîm, dal, he, vav, ze, hâ, tı, ye, yâ, yeb, yec, yed, yeh, yev, yec, yet, - ke, kâ, keb, kec, ked, keh, kev, ker, kec, ket – le, lâ, leb, lec, led, ler, lev, ler, lec, let*”

Aralıkların hepsi birbiri üzerinden hesaplanır. Örnek vermek gerekirse; “*Elif-Dal*” arası dörtlü aralıktır. “*Be-Tı*” arası iki kez dörtlü aralıktır. Bundan anlaşılacağı üzere, “*Cim-Ye*” arası, “*Dal-Yâ*” arası, “*He-Be-Ye*” arası ve “*Zâ-Be-Dal*” arası bu örneğe göre hesaplanabilir.

(27b)

Ey Dilşâd, Nâsırüddîn Fârâbî bir sözünde, iki kez aralığın onbeş tel ve ondört aralık olduğunu söylemiştir. Olması gereken telleri bazı sebeplerle bölüp, onlara bir ad verdiler. Tam ve beşli aralık, tam ve dörtlü aralık, beşli aralık ve dörtlü aralık bu şekilde ortaya çıkmıştır. İlk tele “*Elif*”, sekizinci tele “*Be*”, onbeşinci tele “*Cim*” denilmiştir. Önceki dönemlerde de tellere böyle ad verilmiştir.

(28a)

İşâretlerin düzenlenmesi için “*Ze, Ye, Mim, Dal, Ha, Tı*” ve “*Pest Elif*”e eski adlar verildi. “*Dal*”a küçük aralık denildi. Beşli aralık eskisi gibi kaldı. “*Dal-Be*” için beşli aralık adı verildi. Daha sonra,

“*Dal*” telini eskisi gibi yapınca, “*He*” teli küçük aralık olur. “*Elif-Lam*” eskisi gibi kalmıştır. “*Ze-Dal*” için dörtlü aralık dediler. Sonra “*Re-Ye*” eskisi gibi düşünülürse, “*Cîm-Ye*” küçük aralık olur. “*Dal-Ha*” aralığına Tanini dediler. Buradan ortaya çıkan “*Ze-Ha*” aralığına beşli aralık dediler. “*Ze-Dal*” aralığına dörtlü aralık dediler. Arada “*Dal-Ha*” vardır. Bu “*Ha*” aralığını eskisi gibi varsayarsak “*Tı*” küçük aralık olur. “*He-Ze*” aralığına tanini aralığı dediler. “*Ye*” sesini eskisi gibi varsayarsak, “*Zı*” son dediler. “*Dal-Ye*” için tanini aralığı dediler. “*Ye*” sesi eskisi gibi kabul edilirse, “*Tı*” küçük aralık oluşturur. “*Ha*” sesi tanini aralığını oluşturur diye eskisi gibi bırakıldı. “*Tı-Be*” için tanini aralığı dediler. Sonra “*Lam*” ince ses kabul edilirse, “*Lam*” için aşağıdan eskisi gibi ters düşünülür ve “*Mim*” büyük aralığı oluşturur ve son olur. “*Ye-Mim*” aralığına tanini aralığı dediler eskisi gibi kaldı. “*Mim-Dal*” aralığına “*Bakıyye*” aralığı dediler. Nâsırüddîn Fârâbî’nin anlattığı gibi ve Allah’ın yardımıyla açıklamaya çalıştım.

(30b)

Nâsırüddîn Fârâbî’nin bir sözünde de iki kez tam aralık onyedici tanedir. Onaltı tane de aralık vardır. İlk olanı birinci aralıktır. İkincisi sakın aralıktır. Bunlar da yedi tanedir. Tam aralık küçük aralıklara ayrılarak, her birine bir ad verildi. Bu aralıkların işareti olması için her birine bir harf verildi. “*Elif-Cîm*” aralığına iki kez tam aralık denildi. “*Elif-Be*” aralığına bir tam aralık, “*Be-Cîm*” aralığına ağır tam aralık, “*Be-Dal*” aralığına beşli aralık, “*Dal-He*” aralığına dörtlü aralık, “*He-Vav*” aralığına beşli aralık, “*Vav-Be*” aralığına da dörtlü aralık, “*Vav-Dal*” aralığına tekrar aralık, “*Dal-He*” aralığına da beşli aralık, “*Vav-Re*” aralığına dörtlü aralık, “*Ze-Cîm*” aralığına altılı aralık, “*Ha-Tı*” aralığına beşli, “*Tı-Ye*” aralığına dörtlü, “*Tı-He*” aralığına kararsız aralık ve “*He-Ha*” aralığına tanini aralığı denildi.

(31b)

(...) Darpların beşincisi Darb-ı Fâhte, altıncı Serendâz, yedinci Çâr-Darb-ı Buhârî, sekizinci Darb-ı Hezec, dokuzuncu Darb-ı Evsâtdır. Buna Darb-ı çifte de denilir. Darb-ı Hafif içinde yer alanlar dokuz tanedir. Birinci Remel-i Tavîl, ikinci Remel-i Kasîr, üçüncü Çâr-Darb, dördüncü Darb, beşinci Darb-ı Râh, altıncı Muhammes, yedinci Darb-ı Remel-i Sengîn, sekizinci Çâr-darb-ı Hafif ve dokuzuncu Darbeyn'dir. Darbeyn adı verilen Darb-ı Sakîl ile Darb-ı Hafif ve Devîr-i Sakîl ile Devîr-i Hafif'in birleşmesinden oluşmuş ve adına Darbeyn denmiştir. Çar-Darb-ı Sakîl ve Çâr-Darb-ı Hafif'e de darbeyn denmiştir. Bunların ikisini birleştirenince Darbeyn olur fakat sonu Sakîl ve Hafif olur.

(32a)

Şimdi nakarât hesâbının açıklamasına geldik: Şairlerin ölçü için kullandıkları şekil arûzdur. Müzisyenlerin kullandıkları şekil ise darp ve usûldür. Nakarât bölümünde, Dâire-i Sakîl-i Tavîl yirmidört harften oluşur. Bunu öğrenmek isteyen kişi dört kez “*tenenen ten*” diye yirmidört harfi tamamlamalıdır. Dâire-i Hafif onaltı nakarâttır. Yani iki kez “*tenen tenenen ten*” denilerek onaltı harf tamamlanmış olur. Dâire-i Remel-i Tavîl, onsekiz nakarâttır. Yani “*tene ten tenenen ten tene ten*” denilerek onsekiz harf tamamlanmış olur. Dâire-i Remel-i Kasîr, ondört harftir. Bunun örneği “*tene ten ten tenenen ten*” denilerek ondört harf tamamlanmış olur. Dâire-i Çâr-Darb iki türlüdür. Biri si Hafiftir. Diğeri Remel-i Kasîrdir. İki kez “*tenen tenenen*” ve bir kez “*tene ten ten tenenen ten*” denilerek otuz harfte tamamlanmış olur. Dâire-i Muhammes-i Tavîl de iki türlüdür. Biri si Sakîl, diğeri Remel-i Kasîrdir. Dört kez “*tenenen ten*” ve bir kez “*tenenenen ten ten*” denilerek otuzsekiz harfte tamamlanmış olur.

(32b)

Dâire-i Vereşân oniki nakarâttır. Bir kez “*tene ten ten tenenen*” denilerek oniki harfte tamamlanmış olur. Dâire-i Darb-ı Türkî on harftir. Bir kez “*tenenen tenen ten ten ten*” denilerek on harfte tamamlanmış olur. Dâire-i Darb-ı Fâhte ondört nakarâttır. Bir kez “*ten tenenen tenenen tenen ten*” denilerek ondört harfte tamamlanmış olur. Dâire-i Sakîl ve Hafîf bir kısımdır. İkisinin de çeyrekleri vardır. Her üstâd yaşamı içinde düşünebildiği kadar bu bilimle uğraşmış ve türlere ad vermişler. Bu arada bazı üstâdlar Sakîl ve Hafîf olmak üzere esâsını ikiye ayırmışlar. Diğerleri ise; Revân, Semâî, Fâhte, Remel-i Tiz veya Remel-i Sengîn olmak üzere dörde ayırmışlardır. Bu konu da tamamlandı.

(34a)

Darb ve usûlün zaman hesâbı için bilinmesi gereken, usûl-i cem’in usûl olduğu ve durûb-ı cem’in darp olduğudur. Zaman da usûldür. İki darbın ortasında gerçekleşir. Usûl nesne olmadığı için uygulanmadan öğrenilemez. Bunu öğrenmek Allâh’ın yolunda gitmeyle olur. Bu konuda, Ebû Ali’den aktarılan bir hikâyede örnek verilir. Safiyüddîn Abdülmûmin’in öğrencileri Mısır’a gitmişler. Bu öğrenciler bir yerde müzik yaparlarken darb konusunda hata yapmışlar. Ebû Ali’ye sorunlarını anlatmışlar.

(34b)

(...) Bu bilimin esâsını ve detaylarını anlamayıp hayran kalmışlar. Müzik biliminin şerefli bilim olduğunu kabul etmişler. Bu bilimin esâslarını öğrenmek için makâmların dâirelerini öğrenmiş olmayı gerek görmüşlerdir. Fakat darp ve usûlde eksiklik olmaması gerekir. Aksi halde müzik yapan kişi zor durumda kalacaktır. Şimdi müzik yapmanın kurallarını açıklamaya geldik. Bu bilimin ilk kuralı, müzik

yapılacağı zaman günün vaktine dikkat edilmesidir. Sonra Hüsrevânî yapmalıdır. Hüsrevânî'nin açıklaması şöyledir: önce bir makâm duyulur, sonra Sakîl veya Haffî iki nakarât gösterilir, daha sonra söz eklenir, bir gazel söylenir ve sonra tekrar söz eklenir (ki buna Fûrûdaşt denilmektedir) böylece nevbet-i müretteb tamamlanmış olur. Müzik yaparken üstâdlara göre, şu sıraya dikkat edilmelidir:

(35a)

Önce darp vurulur, sonra şiir, ve daha sonra nağme eklenir. Bunlar işâret ve hazinelerdir. Şimdi makâmların, âvâzelerin, şûbelerin ve terkîblerin farklarının açıklaması için ikinci yola geldik. On makâm, altı âvâze, dört şûbe, kırksekiz terkîb, günün yirmidört saatine ayrıldı. Bir günü ikiye böldüler. İkiye bölünen her bir kısmı da dörde böldüler. Bu dört parçanın her birini tabiat ile ilişkilendirdiler. Bu şekilde makâmların hangi saatlerde seslendirileceğini ifâde ettiler. Ayrıca insanın yaratılış özelliklerine hangi makâmların seçileceğini açıkladılar. Sabahtan kuşluk vaktine kadar “soğuk-yaş” tır. Kuşluk vaktinden ikindiye kadar “sıcak-kuru” dur. İkindiden yatsıya kadar “sıcak-yaş”tır. Yatsıdan sabah vaktine kadar “soğuk-kuru” dur.

(35b)

Sabahtan kuşluk vaktine kadar “soğuk-yaş” olup bu vakte “sıcak-yaş” makâmlar uygundur. Bu makâmlar şöyledir: Kûçek, Hüsey-nî, Uşşâk, Nevrûz, Zirkeşhâverân, Nişâvurek, Hisâr, Rekb-i Nevrûz, Muhayyer, Hüsey-nî-Acem, Çârgâh-Acem, Şehr-i Uşşâk, Mâyê, Neva, Aşîrân, Nevrûz-i Rûmî'dir. Kuşluk vaktinden ikindiye kadar “sıcak-kuru” dur. Bu makâmlar şunlardır: Irâk, Zengûle, Nevâ, Güvaşt, Segâh, Zâvilî, Rûy-i Irâk, Hisârek, Müteditil, Segâh-Acem, Irâk-Acem'dir. İkindiden yatsıya kadar “sıcak-yaş” olup, uygun olan makâmlar şunlardır: Isfehân, Rehâvî, Bûselik-Mâyê, Beste-Isfehân,

İsfelhâne, Zirkeşîde, Nigâr, Zemzem, Gerdâniye, Bûselik, Vech-i Hüseyinî, Karcıgâr'dır. Yatsıdan sabah vaktine kadar “soğuk-kuru”dur. Buna uygun makâmalar şunlardır: Râst, Hicâz-Büzürk, Şehnâz, Selmek, Bestenigâr, Tebrîzî, Gerdâniye-Nigâr, Aşîrân, Pençgâh, Râst-Mâye, Uzzâl-Acem, Hicâz-ı Muhâlif, Rahatülevvâh, Muhalifek, Hicâz-Acem, Nühüft, Nihâvend, Bahr-i Nâzik, Hicâz-ı Türkî, Hicâz-ı Rekb'dir.

(36a)

Bu bölümde insanların huylarına göre hangi makâmaların uygun olacağı anlatılmaktadır. Esmer insan “sıcak-kuru”dur. Ona Irâk makâmı ve benzerleri uygundur. Kumral olanlar “sıcak-yaş”tır. Onlara İsfelhân makâmı ve benzerleri uygundur. Sarışın olanlar “soğuk-kuru”dur. Onlara Râst makâmı ve benzerleri uygundur. Açık kumral olanlara Kûçek makâmı ve benzerleri uygundur. Bağışlayan Allâh'ın yardımıyla kitap tamamlandı.

İLM-İ EDVÂR-I MÛSİKÎ'nin ÇEVİRİYAZIMI

Çevriyazım Alfabetesi

ا	a, e
آ	ā
ب	b
ت	t
پ	p
ت	š
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	ħ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	š
ص	š
ض	ž
ط	ṭ

ظ	z
ع	‘
غ	ğ
ف	f
ق	ķ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü
ه	h
ى	y, ı, i
ء	’

(1b) Bu Taşnif **Hoca ‘Abdülkâdir**‘iñdir

‘İlm-i maķâmâtı bildirir evvel üstâdlar kim bu ‘ilmi bünyâd etmişler **‘ilm-i hey‘et** ve **‘ilm-i hikmet** ve **‘ilm-i tıb** ve **‘ilm-i nücûmdan** istihrâc kılmışlar on iki burca yedi yıldıza çehâr ‘unşura giceniñ ve gündüzüñ yigirmi dört sa‘atine terkîb etmişler nitekim âdemiñ aşlı dört nesnedir bu maķâmâtıñ dağî aşlı dördür ve hem bu kitâbıñ ismi edvârdır her kimse kim oķumayı ve eyitmegi bildi lâkin bu ‘ilm-i maķâmâtıñ aşlın bilmedi bu kitâb bu ‘ilmiñ aşlın ve fer‘in bildirir ismiyle hem bu ‘ilm hevâî ‘ilmdir ‘amel gerekdir rivâyetdir **Hoca ‘Abdülkâdir Hoca Nâşıruddîn** dünkü şöhet iderken üstâdlarından kim oniki maķâmıdır yedi âvâzedir dördü şu‘bedir bâķî kalanı terkîbdır her bir üstâd geldi kuvveti yetdigince iki maķâm iki âvâzeve iki şu‘beye bir maķâm ya bir âvâzeve bir şu‘be cem‘ idi añâ

bir âd virdigi terkîb oldur şolkim aşlıdır on iki maķâm yedi âvâze dört Şu‘bedir bâķî kalanı terkîbâtdır geldik **(2a)** evvel oniki maķâm didiĝimizindir evvel râst ikinci ‘ırâķ üçüncü işfehân dördüncü kûçek beşinci zengûle altıncı büzrük yedinci ĥüseyni sekizinci ĥicâz tokuzuncü rehâvî onuncü bûselik onbirinci nevâ onikinci ‘uŐŐâķ andan geldik âvâzeye evvel güvâşt ikinci nevrüz üçüncü selmek dördüncü Şehnâz beşinci mâye altıncü gerdâniyye yedinci ĥiŐâr andan geldik Şu‘beye evvel yekĝâĥ ikinci düĝâĥ üçüncü segâĥ dördüncü çârgâĥ geldik imdi eĝer hey‘et ve ĥikmet tıb nücûma ta‘alluķ olmasaydı oniki burce yedi yıldıza çehâr ‘unşura yigirmi dört sa‘at terkîb etmeyelerdi ta‘alluķ olduĝu çün itdiler oniki maķâm oniki burce yedi âvâze yedi yıldıza kırkdört sa‘at ‘anâşır sekiz terkîb ĝiceniĝ gündüzüĝ yigirmidört sa‘atine terkîb etdiler terkîbât besteniĝâr oldur kim çârgâĥ ĝstere segâĥ yüzinde nerm râst karâr ide tebrîzî oldur kim tebrîzî ĥüseyni yüzinde ĥicâz âĝâz ide ine nerm karâr ide pencĝâĥ oldur kim işfehân âĝâz ide ĥüseyni yüzinde nerm râst karâr ide işfehânek oldur kim **(2b)** işfehân âĝâz çârgâĥ evinde karâr ide dilkeŐĥâverân oldur kim muĥayyer âĝâz ide ĥicâz karâr ide segâĥ yüzinde zirkeşide oldur kim segâĥ âĝâz ide nevrüzdan dne düĝâĥa karâr ide ‘aŐırân oldur kim ĥüseyni âĝâz ide aĝa andan nerm râst karâr ide gerdâniyye oldur kim gerdâniyye âĝâz ide ĥüseyni yüzinde düĝâĥ karâr ide bûselik oldur kim gerdâniyye âĝâz ide düĝâĥdan mâye karâr ide muĥayyer oldur kim tebrîzî düĝâĥ âĝâz ide ĥüseyni yüzinde ine düĝâĥ karâr ide niĝârinek oldur kim gerdâniyye âĝâz ide segâĥ karâr ide vech-i ĥüseyni oldur kim fercigâz ĝstere temâm dne karâr ide kendüze fercigâz oldur kim çârgâĥ ĝstere dne ‘uŐŐâķ karâr ide rûy-i ‘ırâķ oldur kim ‘ırâķ âĝâz ide segâĥ karâr ide müste‘âr oldur kim segâĥ âĝâz ide ‘ırâķ karâr ide nüĥüft oldur kim muĥayyer âĝâz ide ine ĥicâz karâr ide siphir oldur kim muĥayyer âĝâz ide ine büzrük evinde karâr ide ĥüseyni-‘acem oldur kim ĥüseyni evinde muĥayyer âĝâz ide düĝâĥ ya segâĥ karâr ide ‘uzzâl oldur kim ĥüseyni âĝâz ide segâĥdan mâye ka-

râr ide nihâvend **(3a)** oldur kim hicâz göstere rehâvî evinde qarâr ide baħr-ı nâzik oldur kim hicâz âġâz ide segâhdan ine dŷgâh qarâr ide hişâr oldur kim hŷeyni ide ‘uzzâl ya segâh qarâr ide hişârek oldur kim hŷeyni âġâz ide rekb qarâr ide tŷrkî-hicâz oldur kim râst âġâz ide zengŷle göstere dŷne qarâr ide hicâz-bŷzrŷk oldur kim hicâz âġâz ide göstere ‘uřřâķ qarâr ide muħâlifek oldur kim tebrîzî segâh âġâz ide ine nerm segâh qarâr ide nişâvurek oldur kim segâh âġâz ide ‘uřřâķdan mâye qarâr ide hicâz-muħalif oldur kim hicâz âġâz ide ine karcıġâr temâm qarâr ide râhat-ŷl-ervâħ oldur kim hicâz âġâz ide dŷne zâvilî qarâr ide nevâ-‘aşîrân oldur kim nevâ âġâz ide rehâvî qarâr ide ‘ırâķ-mâye oldur kim ‘ırâķ âġâz ide dŷne mâyeye ine qarâr ide burka‘ oldur kim çârgâh âġâz ide rehâvî qarâr ide demdem oldur kim nevrŷz âġâz ide segâh qarâr ide nevrŷz-rŷy oldur pencġâh âġâz ide qarâr etdiġi ‘uřřâķ ola rekb oldur kim kŷçek âġâz ide **(3b)** zengŷle qarâr ide rekb-nevrŷz oldur kim kŷçek yŷzinden çârgâh âġâz ide ‘ırâķ qarâr ide zirefkend oldur kim bŷzrŷk ya segâh âġâz ide çârgâh qarâr ide sâzikâr oldur kim segâh âġâz ide mâye göstere çîķa râst qarâr ide nihâvend-rŷmî oldur kim gŷnŷl âġâz ide dŷne dŷgâh qarâr ide hişâr-evc oldur kim hişâr âġâz ide ine şîbâhan qarâr ide mâhŷr oldur kim mâye âġâz, hŷeyni sırf qarâr ide raġek oldur kim ‘araban âġâz ide ine zengŷleden mâye qarâr ide ‘araban oldur kim mâhŷr âġâz ide ‘acemden bir perde ařaġa qarâr ide rızvân oldur kim ‘acem âġâz ide dŷgâh ine ‘acemden bir perde ařaġa qarâr ide sebzendersebz oldur kim mâhŷr ‘uzzâl rehâvî hicâz mâye pencġâh cem‘ ola ‘acem oldur kim dŷgâh âġâz ide râst qarâr ide nevrŷz-‘acem oldur kim nevrŷz âġâz ide ‘acem qarâr ide çârgâh-‘acem oldur kim çârgâh âġâz ide ‘acem qarâr ide segâh-‘acem oldur kim segâh âġâz ide ine ‘acem evinde qarâr ide dŷgâh-‘acem oldur kim râst âġâz ide ine ‘acem evinde qarâr ide râst-‘acem oldur kim **(4a)** râst âġâz ide ine ‘acem evinde qarâr ide ‘acem-râst oldur kim ‘acem âġâz ide ine râst qarâr ide hicâz-‘acem oldur kim hicâz âġâz ide ine ‘acem evinde qarâr ide ‘ırâķ-‘acem oldur kim ‘ırâķ âġâz ide ine

‘acem evinde qarâr ide ‘uzzâl-‘acem oldur kim ‘uzzâl âgâz ide ine ‘acem evinde qarâr ide segâh-mâye oldur kim segâh âgâz ide ine mâye evinde qarâr ide ‘uşşâk-mâye oldur kim ‘uşşâk âgâz ide ine mâye qarâr ide mâhûr oldur kim mâye âgâz hüseyni sırf qarâr ede sebzendersebz oldur kim mâhûr ‘uzzâl rehâvî hicâz mâye pencgâh cem‘ ola verdi **Muhammed Lâle** bunlar cem‘ etdi andan sebzendersebz dedi imdi sen dahî dilersen bu ‘ilmden haberdâr olasin evvel bir üstâda hizmet eyle tâ sende fâ‘ide tatsın her ney gerekse bilesin her kande olursa begeneler rivâyet kılar üstâd-ı kemâl on iki maķâm evvel ‘uşşâk maķâm nevâ maķâm bûselik maķâm hicâz hüseyni zengüle büzruk maķâm kûçek işfehân maķâm ‘ırâķ maķâm râst andan âvâze güvâşt âvâze nevrûz şehnâz mâye selmek gerdâniye geldik zarb **(4b)** şerhine uşûl-i zarb kangıdır evvel zarb-ı şaķîl bu zarb-ı şaķîlden kaç dürlü zarb peyda olur ikinci zarb-ı hafif bu zarb-ı hafifden dahî kaç zarb peyda olur evvel vedşaddı düvüm revân süvüm tek zarb çehârum semâ‘î pencüm fahte şeşüm serandâz heftüm çehâr zarb heştüm bahâri nühüm evşâd geldik zarb-ı hafif tâb‘larına evvel remel düvüm kasîr süvüm remel-i tavîl çehârum remel-i kasîr pencüm zarb şeşüm rahgerd heftüm huffe-zarb heştüm muhammeş nühüm rûmek geldik zarbeyn dedikleri iki zarbdır biri şaķîldir ve biri hafifdir ikisin birbirine cem‘ eyledik bir pâre taşnif eyledik âdın zarbeyn koğuk gerü kalan zarbları bu zarbeyn üzerine taşavvur eyledik geldik naķarât hesabına kim naķarât ne nesnedir şu‘arânın kısm-ı aruzdur zarb-ı uşûldür zarb-ı uşûl kısm dahî naķarâtdır ya‘ni yigirmidört harfdır nice idecek mu‘ayyen şaķîl olur âltı kez çün ten ten diye yigirmi dört harf temâm olur geldik zarb-ı **(5a)** hafife dahî nice idecek mu‘ayyen olur onaltı naķarât “ten ten tenen tenen ten ten ten ten” diye dâire-i remel-i tavîl temâm olur evvel dâire-i şaķîl düvüm dâire-i hafif süvüm dâire-i remel-i tavîl evvel “ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten ten” şaķîl “ten tenen tenen tenen tenen ten” hafiften tenen tenen ten ten ten” tavîl “ten ten ten tenen tenen tenen ten” remel-i kasîr “ten

tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten tene ten ten tenen tenen ten” pencüm dâire-i muḥammeş “ten ten ten ten ten” şeşüm dâire-i vereşâd “ten tenen ten” heftüm dâire-i tek zarb “tenen tenen ten tenen tenen ten tenen tenen ten” heştüm dâire-i zarb-ı neccârı “tene ten tenen tenen ten” nühüm dâire-i çehâr zarb-ı ḥaffif geldik bir bâb daḥî zarb nedir uşûl nedir zemân-ı uşûl uşûlün cem‘i nedir uşûl-i zeman bir ça‘idedir kim añın kısmı yok zarb oldur kim iki zamanda vâk‘i ola zeman oldur kim zarbın ortasına vâk‘i ola uşûl ol nesne degil kim añı kimse işitmeden bile uşûlün aşlı yokdur aşl-ı uşûl bir nesnedir kim kısım yok nitekim Haḫ Te‘âlâ bir kimseye **(5b)** ḥüsn-i eyüye hoş nefes virir bu daḥî aña beñzer bunda temâm oldu **Ebû ‘Ali Sînâ Raḫmetullâhi ‘Aliye** dâimâ iderdi ki “*innehu min reddin*” derdü kaçan kim **Şüfiyeddîn ‘Abdülmû‘min** bağdâddan altı şâkird gönderdi mışıra geldiler **Ebû ‘Ali Sînâ** katında bir **nevbet-i mûsıķî** itdiler diñlediler aşlın fer‘in temâm-ı aḫvâlini bildi gördü kim ‘ilm-i mûsıķî şirin ilim imiş dendi bu ‘ilme meşğul oldu cümle maķâmâtı naķarât merkezlerin evvel âḫir bünyâdını bildiler kim bir pâre taşnif ide zarb-ı uşûle girmeden ‘âciz dem-beste kıla bu uşûl dedikleri şunuñ gibidir ki görmeyince bilinmez geldik bir kısma daḥî kim ‘ilm-i mûsıķîniñ bir edebi daḥî vardır kim tarıķle ide evvel başlaya bir maķâm göstere andan **pîş** ide andan **ḥüsrevâni** andan soñra ḳavl andan **ġazel** andan tûvana andan bir ḳavl daḥî **fürûdaşt** ola çün bu edebi şaķlamış olasın bir yol daḥî tutasın yine virirse göresin geldik bir kısım daḥî üç isim bünyâd eylemişler evvel ḳabl ikinci ma‘a üçüncü ba‘de ḳabl oldur kim evvel ura şî‘rin andan şavtın ide ma‘a oldur kim zarbın bile ide ba‘de oldur kim **(6a)** şavtın ide şavtın şî‘rin andan bunlar rumûz altında künûzlerdir bu rumûz bu künûz bu ‘ilmiñ içinde pinhândır bu ‘ilmde key üstâd gerekdir bunu bile geldik bu kısım daḥî kim oniki maķâm bir âvâze dört şu‘be kırķsekiz terkîb giceniñ gündüzüñ yigirmidört sa‘atine terkîb etdik ne maķâm ne sa‘atde idile ve muvâfıķ düşe bir daḥî giceniñ ve gündüzüñ sa‘atini oniki etdik oniki taşarruf eyledik

dört bahş etdik dört dürlü tabî'ata kodus şubh vaktinden kuşluk vaktine dek bir tabî'at etdik bu tabî'atların her birisi bir dürlüdür şubhdan kuşluğa degin serdter dir kuşlukdan ikindüye degin germ huşkdur ikindüden yatsuya degin germter dir yatsudan şabağa degin serd huşkdur şabağ vaktinde maqâmda neyler idiler kuşlukdan ikindüye dek ne maqâmda ideler şabağdan kuşluğa degin serdter dir şol maqâmların tabâyi'i gerdter dir bu vakitte anlar münâsib düşer küçek hüseyni 'uşşâk nevrûz dilkeş **(6b)** haverân nişâvurek hişâr rekb rekb-nevrûz muhayyer hüseyni 'acem çargâh-'acem sibhir 'uşşâk mâye nevâ' 'aşirân nevrûz-rûmî ideler kuşlukdan ikindüye degin germ huşkdur şol maqâmların kim tabâyi'i serd huşkdur bu vakitte anlar münâsibdir 'irâk zengüle nevâ güvâşt segâh mâye müste'ar nihâvend humâyûn 'irâk-mâye burka' zâvilî rûyi-'irâk segâh hişârek sâzkâr mu'tedil segâh-'acem 'irâk-'acemdedir ikindüden yatsuya degin germterdir şol maqâmların tabâyi'i serdterdir bu vakitte anlar münâsib düşer işfehân rehâvî bûselik mâye besteişfehân işfehânek zirkeşide nigâr nermzem gerdâniye vech-i hüseyni karcığaz yatsudan şabağa degin sedd-i zehekdir şol maqâmların kim tabâyi'i germ huşkdur bu vakitte bunlar münâsibdir râst büzruk hicâz şehnâz selmek bestenigâr bezbezi gerdâniye nigâr 'aşirân pengâh râst-mâye 'uzzâl 'uzzâl-'acem hicâz-muhalif râhat-ül-ervâh muhalifek hicâz-'acem nühuft baħr-i nâzik **(7a)** türkî hicâz hicâz-büzruk bu daħî temâm oldu geldik bir bâba daħî kim qara yağız âdeme ne maqâmda ideler buğday añlu âdeme ne maqâmda ne ideler şaruşın âdeme ne maqâmda ideler şarunın kumralına ne maqâmda ideler şol kim karayağızdır tabî'atı germ huşkdur aña 'irâk maqâmının tab'ilerin ideler şol kim şaruşındır tabî'atı serd huşkdur aña râst maqâmının tab'ilerin ideler şol kim şarunın kumralıdır tabî'atı serd terdir aña küçek maqâmının tab'ilerin ideler bu bâb daħî temâm oldu geldik bu bâb daħî bir kişi kim maqâmşinâs olsa sâz çalmağ dilese ya **çeng** yahud **'ud** ya **ney** ya **şeştâr** ya gayrı diger sâz-ı üztâz daħî olmasa nice

ide kim ögrede ʔarfıki ānıñ budur **çeng** çalmaq dilese sekiz kıl dağî, ʔokuzuncı kılı râst çek sekizinci kıl düğâh çek yedinci kıl segâh çek altıncı kıl çârgâh çek beşinci kıl pencgâh çek dördüncü kıl 'ırâk çek üçüncü kıl gerdâniye (**7b**) çek evvel kıl muhayyer olur düğâh tiz sesdir düz ʔalan bunları muʔabil düzeñe gerdâniyyeniñ râstdır işfehâniñ düğâh nermdir dağî altındaki kıl çârgâh nermdir dağî altındaki kıl segâh nermdir dağî altındaki kıl düğâh nermdir dağî altındaki kıl râst nermdir **çeng** düzeni temâm oldı **'ud** çalmaq dilese **'uduñ** beş çift kılı var beş ehle çek gerek şol birincidir anı çârgâh çek andan yuʔarusını râst çek orta kılıñı işfehân çek nermine çek dördüncü kılı hüseyni çek nermine çalasın idmanla tâ kim ögrenesin ʔolayın alasın tâ hadd bir üstâda erişince ger üstâze erişmezseñ iş bu edvâr-ı muhtaşar saña üstâd yeter eger 'aqlıñ yarı kılursa **'ud** dağî temâm oldı edvâr dağî temâm oldı evet her nesne itmek dilerseñ ya itseñ şoñunda estağfirullah diğel tâ ki şevâb bu yek âh ittigimiz Allah içün olsa kırmızılığın işidicek ya rumuzluğuna şeyâtime ʔaml iderseñiz estağfirullah (**8a**) diye **Vallah-i Te'âlâ 'Alem-u bi's-şevâb**

Bismillahirraḥmanirraḥîm

Elḥamdü lillâhillezî yesserâ eslâfenâ birriyâzeti istima'î şadâ-i eflâkihi 'alenneğamâti'ş-şehiyyeti'l-meb'ûdiyyeti vezeyyene enfâse'l-insâni bilelḥânîzzavudiiyi 'alenneğamâti'l-mülâyimeti ve'ennekarâti'l-mevzuneti ve şerafe mecâlisehüm mine'l eşvâtil-müleddidâti bi-iktirâni'l-mağâmâti'l-maḥbû'ati veşşalâtü vesselâmü 'ala seyyidinâ Muhammedini'l-'arabiyyi'l-medeniyyi telâ el-ḳur'ane 'alel-mağâmâti'l-mezkûrati ve 'ala âlihî ve aşhabihî'ilezine rağibü rebâbe hirreti'l-elḥâni'l-merğûbeti ve ba'du fe inni erad tü en üellife külli'l-külliyâtı ve hüve mecmeû'l-mağâmâti ve'l-evzâti ve's-şu'bâni ve't-terâkibi liecli sultani'l-berri ve'l baḥreyni fâtiḥü'l-mışri ve hâfiż ü'l-ḥameyni min rabbil-'âlemine e'anâ es-sultân ibn sultâni sultân-i se-

lîm hân ve şeri'atuhu ve kaçadtü ilâ itmâ mihi hatta yekûne ešeren
 minnî ilâ yevmi'l-kıyameti ve **(8b)** kesertühû 'alâ erbe'ati aqfâli'l-
 kufl'ül-evvelü fi işney 'aşere maqâmen küllü vâhidin minha
 mensûbün ila ehadî'l-bûrûci ve küllü vâhidin min hezihi'l-maqâmâti
 muhtelifî'l-ṭabâyi'î ve'l-en'gâmi ve'l eb'âdi el-kuflüs-şânî fi seb'î
 evzâti ma'aş-şu'abi küllü vâhidin minha mensubun ilâ ehadî'l-
 kevâkibi's-seb'ati ve külli vâhidin min hazihî'l-âvâzâti muhtelefüt-
 ṭabâyi'î ve'l-engâmi ve'l eb'âdi el-kuflî's-şâlis-fi terâkibi'l-
 müstameleti küllü vâhidin minha la yeḥlû min en yekûne mürakkeben
 mine'l-maqâmeyni ve bi'l-âvâzeyni ve bi'l-maqâmi ve'l-âvâzeti ve
 küllü vâhidin minha muhtelifetü'l-en'gâmi ve'l-eb'âdi el-faşli'r-râbi'a
 fi terâkibe ğayri'l-müstameleti ve ta'rifihimâ ke ta'rifi'l-kuflî hazâ
 kitâb-ı edvâr-işşâlisî

Elâ ey ṭâlib-i 'ilm-i riyâzî
 Bu fende keşf-i hâl it i'tirâzî

Şuver-i esrâr-ı daqayıq keşfine râh
 Sülûkünde ol rezazilerle hem-râh

Rumûzun 'ilm-i edvârın beyân it
 Daqayıq -ı maqâmâtın 'ayân it

Ne yerdeki ehl-i perde açâ râzî
 Sen ol yirden gel âġâz ile sâzî

Ki biline maqâmâtın uşûli
 Muḥâtt-ı maḥrecinden niçe yoli

(9a)

Şolar kim ‘ışk-ı sûz ile oldı dem sâz
Gerekdür dîñleýe âvâze-i sâz

Ki tâ göz yâşı ide ôd-ı teskîn
Bula şûrîdelikler lahz-ı temkîn

Bu ‘ilmi ger dilerseñ bile sezgi
Riyâzet cübbesini egnüñe giy

Sûzun nâyınâ **Seydî** bin āverdem
Dilerseñ ola sūzuñ ‘uda hemdem

Bu sâzî şol çalar kim ola mümtâz
Bu sūzî şol tıyar ‘avn ide feyyâz

Zîrâ bu bir ‘ilimdir hevâýî
Bulur ehl-i riyâzet bu ‘atâýî

Çamû ‘ilmi yazıb oğudı her cân
Bu ‘ilmi yazmağa olmadı imkân

Velî yazmağ bunı levh-î zamîre
İşit fehm neyile olur emîre

Gerek kim varuban ögrene sâzî
Bile her perdede engâm-ı sâzî

Kalem bu ‘ilme yazmak sâz-ı hâtıdır
Kulak kırtâsdur ‘ukde noqtadır

Oğur ‘akıl iş bu hâtı derk eyler
Hayâlâtın rehnde berk eyler

Oğudan kim bunı ya yazdıran kim
Buña sûzile şavtı dizdiren kim

Bu bir açmak olmaz işbu râzî
Gerek bu demde olasın perdebâzî

Şolar kim müstaķimü ‘z-zihni oldu
Ne dūrur bâng ü perde fehm kıldı

Şunuñ kim tab‘-ı mîzânı oldu aķsaķ
Var anıñ gibi tab‘ı ur odlara yaķ

Olur heyvân bî dilden ezeldir
Ne kim kelbden daķı belhüm ezaldır

Çû tab‘ ola kişiniñ mu‘vecc ü pîç
Biñ oğusım ‘arûzî nef‘i yok hîç

(9b)

Daķı şunlar kim bilmez bâng ü perde
Çeker sâz duta ne aşı ol ferde

Şu kim şâhib- i tab‘dır bilür ey yâr
Ne dürur bâng ü perde vezn-i eş‘âr

Bulur perde gibidür hevâyî
Ki her kuş yurdedinmez bir yuvâyî

Bu dögmek hevâ ehli işidur
Hevâ dögmek dögen cân kuşidur

Düriş can kuş ol **Seydî** bil ey yâr
Dutasın ‘ışk-ı esvâkıında bâzâr

Hâzihi’l-hikâyetü menkûle ‘an **‘Ömer İbn-i Baħr‘ül Hâfız**

İşit ey misk bûy-ı ‘anberefşân
Münevver eyler zülf-i perîşân

Tevârîh içre buldum bir hikâyet
Nice olmuş diñle râvîden rivâyet

Aña târih-i ‘antâbî dimişler
O kütübe hâdu câbî dimişler

Meger varmış bir edâdâ var hâfız
Adıymış **‘Ömer Bin Baħr Hâfız**

Riyâzî ‘ilmi bilirmiş kemâhî
Temâm etmiş okuyıb ders-i bâhî

Maķâmâtın şadâsı niredendir
Kevâkible felek devri nedendir

Nedir bilürimiş bângın şadâsı
Nedir añlarmış âheng muķtezâsı

Maķâmât felek âvâzesinden
Bu sâz-ı ‘ışķ dervâzesinden

İşidirmiş dil-ü cân kulağıyla
İçermiş derd-i dermân şuşuğla

Müverrih ki itdi kütübden rivâyet
Bu ‘Ömerden ider naķl-i hikâyet

Rivâyet eyleyiser mâ-sebaķdan
Hikâyet kılıser ‘Ömer-i hâlefden

(10a) şıfat-ı nevrûz
Meger bir gün ki rûz olmuşdı birûz
Hamel birucına areb bulmuş şerefrûz

Bisâti ‘alemiñ olmuşdı hâzrâ
Zümürürd naķ‘a şalmış arz-ı garrâ

Dutubdı ezhâdır nigârîñ hargâh
Ki gülzâr içre otura tahta gülşâh

Baş açmış jâle bî-çün lâle ğayma
Dutardı ğuşn-ı zer semîn hayma

Çalardı rakş uruben zühre **çengi**
Görüb bülbül ederdî ahenk-i neyki

Hurûşından tıyûruñ denk adı hûş
Şadâ vü zemzemeyle tıldı ğuş

Otururdu bu **‘Ömer** halvetinde
Vefâlar dilrubâlar şöhetinde

Müdâm işiydi bunuñ ‘ayş ile nûş
Tenâvül eylerdi olmazdı bî-hûş

‘İnasız etmez idi nûş-i bâde
Ney ü **çengsiz** dil etmezdi ğuşâde

Didi diñleñ ne geçmişdir başımdan
Yigitlik ‘aleminde cünbüşünden

Oturub zevk ederdim nihânı
Unutmışdum encâm-ı cihânı

Meger bir ğış varmış âd **Şeyh Dîk**
Dimişlerdi aña ğünbet-i **Ebu‘n-nîk**

Muḥârrıflıkda şetttâr arasında
Mükemmellikde tarrâr arasında

Begayet bulmuşdı iştihârı
Zünev ğılmândı dâim şikârı

Olıydu aşdikâmıñ key ‘aķıķı
Ki ḥallâ nevmiñ olıydu şadıķı

Gelüb bir gün otağuma feraḥnâk
Yüzüni eyledi ayağuma çâk

(10b)

Dedi luḥf-it kâdem-rencâ kılub tur
Ayağñ toprağını yüzüme ur

Ṭapıñdan iltimâs oldur bil-iḥlâş
Kiminiñ otağına bir kâdem baş

Ki vardır bende ḥaneñde ‘arüse
Münâdiler şalâsı oldı nâse

Ḳabul idüb turub vardım evine
Ki ya‘ni ḥâşş-ı ḥalvet maḥremine

Tekellüf etdiler bir şadra oturdum
Yerina sâçu ṭâpusın yetirdim

Getirdiler öñüme hûş ta‘âmı
Muzâ‘fer nuql ü pür badeyle câmı

Yedik içdik birazcık etdim ârâm
Dilerim kim tırub yoluma vârâm

Götürdiler ta‘âmı orta yirden
Dilerim gitmege düstûr evlerden

Dedi bir dem kerem kııl eyle ârâm
Ki senüñle eyler ârâm-ı dil dilârâm

Ƙatıñda var dürür bir hâcetim hûş
Kerem kııl bir dem urğıl sözüme gûş

Dedim buyır neyse hâcetüñi
Yerine koyayın her neyse işüñi

neşr

pes bundan bu **Şeyh Dîk** temenni ve istid‘a idüb eyitdi ‘ilm-i maķâmât-ı fūrû‘yla ve ‘ilm-i mûsıķî-i nakarâtı zırûbıyla ve ‘ilm-i en-vâ‘iyle bildirmek gereksin ve bunda evtâr-ı muţlâķa ve evtâr-ı muţıķa ve âvâz-ı muħarref-i muţarraf ve bir dâyi münafir ve aheng-hây vâfir ve düzen-i muħalif ve revzene-i ‘avârif ne nesnedir kemâ **(11a)** hu Ėaķķa kızcağızıma ta‘lim etmek gereksin dedi maķâmından ne toğru ne maķâm ne ılduza müte‘allıķdır ve ne maķâm ne biruca müte‘allıķdır ve ķanğısı hâķî ve âbî ve ķanğısı bâdî ve âteşidir ve ķanğı germ ü serd ve ķanğı germ ü serd ve ķanğı hûşķterdir tefhîm

etmek gereksen tâ kim hüsn-i me'âşi atıyab u zindegân-ı eclâ olub sen-
den yâdigâr ola kızın huzûruma getürdi

meşnevi

Meger bu kızımın âdiydi Dilşâd
Olurdu yüzünü gören gönül şâd

Ter idi gönca gibi nâ-resîde
Begâyet hûb-ı ra'nâ vü güzîde

Meliğ'ül-ıtt maħbûb'ül havatır
Reşîk'ül-ıtt maħlûb'ün-nevâzır

Dağık'ül-vasat mergûb'üş-şemâil
Hamîd'ül-başt maħmûd'ül hağâil

Ruğî 'aksi eder hürşîd-i rahşân
Lebinden teng-i dil la'l-i bedehşân

Cemâli bâğ-ı cennetden muğarrâ
Bûyı serv-i revândan hûb-ı garrâ

Nezâr ider mehi kâşî hilâli
Şeker tengin dürür 'ağd-ı zülâli

Gelüb öñümde edeble diz çökdi
Başîret sem'in âçub kâş bükdi

Atası çün cemâlerinden olur şâd
Aña vâcib görür ta'lim-i üstâd

Ki ya'nî 'ilm-i edvâr ide hâşıl
Ola sâzendeliğde ferd-i kâmil

(11b)

Bu fenni derk iden 'aql-ı küldür
Bilir 'âlimle câhil bir değüldür

Çü bildüm kıbâliyyet var özinde
Melâhatlü halâvetlü sözinde

Dedim ey bint var mı 'amele şevkiñ
Ki cânıñdan artırasın mihr-i zevkiñ

Dedi Dilşâd eyâ üstâd-ı kâmil
Benem sâbit kadem emriñde 'âmil

Ne buyursañ buyur emrüñe râmım
Kemberbeste çü ney kemtergulâmem

Çü gerdim sâz-ı 'aşka kıldı secde
Getürdi bâmı ânıñ şevk-i vecde

Hemân dem urdum elümi eline
Sülûk etdim maqâmâtıñ yoline

Elini sâz-ı haste ettim âheng
Şadâyı nağmesinden oldılar deng

Dedi bir bir baña göster maķâmı
Şu'bele âvâze aşlını temâmı

neşr vay dilşeker bilgil kim bu 'ilm-i mûsikî rivâyetdür **Nâşirüddîn Fârâbî**den revvallahâhu rûhahû kim 'ilm-i riyâzette mu'allim-i şâni derler ve bun dahî bilgil kim Hakk Sübhânehu ve Te'âlâ felekleri yaradıcak bunlara dönmek emretti ve dönmeklerinden âvâzeler zâhir oldu ol âvâzelere âgâni ve rûhânî dediler hem mûsikîniñ uşûlü oldu ol rûhânî âvâzelerdendir ol âvâzeleri şeyh **Şafiyüddîn 'Abdülmü'min**den işidub dururdu riyâzet müsa'desiyle bu âvâzeleriñ fikrinde çalmışdı bu deryâ-i hayrette (**12a**) müstağrıķ ve elem-i fikirde muğterif olub tururken nâgâh hâtır-ı seyr istedi revân-ı taraf gülnâre teveccüh etdi gezüb teferrüc iderken birkaç şöhbete düş geldi görüb oturub gûyendelik ve serâzendelik ederler her birinden âvâzesiz ve nağme-i dildirûz sem'ine yetişdi bu âvâzelerden müte'eşsir oldu gönline bu heves da'iyyesi düşdi kim riyâzete meşgûl ola riyâzet-i mu'avenetle bu 'ilmi devşirib tedvin idesin vardı riyâzet kıldı bu riyâzet berekâtıyla şol mertebeye irdi kim seher vaktinde bir kenâre ve cennet misâle bir mürğ-i zâre çıkardı eflâkıñ âvâzın işidirdi her seher ki çıkardı kulağına bir dürlü âvâz girerdi pes feyyâziñ feyz sebebiyle oniki maķâm oniki burcuñ âvâzelerinden ve yedi âvâze yedi kevkab âvâzesinden kim seb'ayı seyyâre derler ahz idüb cem' idi ve toķuz felekden toķuz dürlü zarb u uşûl aldı fehmi idüb zurûb ü uşûl bünyâdın vaz' etdi ve diķkat-ı fehimle nazâr idüb gördü kim bu maķâmâtıñ (**12b**) aşlı dört dürlüdür ve hilķat-ı insân dahî dört nesneden mürekkebdir ve bunlardan dahî dört şu'be ahz etdi temeyüz idüb dört dürlüsini dört 'unşûruñ hizâsında kodı kim aña 'anâşır-ı erba'a derler ve bu maķâmâtıñ her birine bir dürlü âd

virdi uş saña devâir içinde bir bir gösterir badehu bilgil kim bu âvâzeleri cânlar ‘âlem-i ervâhda işitmişlerdi pes şimdi bu ‘âlem-i dünyada bir kişi hûb âvâz ve sûz şaz işidüb müte‘essir olmasa delâlet eder ki ol kişiniñ rûhâniyyeti gâlib degildir belki hayvaniyyeti gâlibdir anuñ çün ol ‘âlemde işitmeyüb mahrum qalmışdır pes şimdiki hâlde olan eşvât ve âvâzeleri cân kulagıyla diñleseler bî-hûş olub hayrân kalırlardı ba‘zı meşâyıh-ı kibâr gibi nitekim **Şafiyüddîn ‘Abdülmü‘min** zamanında ‘ulemâ-i bağdâd halâyıķı ta‘lim-i ‘ilm-i mûsıķiden men‘ etdiler pes **Şafiyüddîn ‘Abdülmü‘minin** bu haber kulağına degdi vardı halîfe huzûrunda da‘vâ kıldı kim bu ‘ilim ‘ilm-i şerîfdir iş bu delîl ile kim eflâk raķşa girüb döndü ki Hakkıñ ‘aşkıyle hareket ider ve şıgınnayub segirdüb yeler ve avazeler ol **(13a)** ‘âşık-ı hakıķiniñ harekâtında peydâ olmuşdır bu ‘ilm-i haķdır terk idecek fen degildir deyüb bir deve getirdi kırık gün âc ve şuşuz kodı bu âc ve şuşuz deve âvâz işitdi ki vaķtın yemege ve içmege mukayyed olmadı âvâzı diñlemege meşğul oldı ve tuyûr cinsinden daħî bülbül getirdi katında gûyendelik ettiler bülbül bu âvâzı işidüb taħammül etmedi der-i der ditreyib düşdi öldi mütehayyir hayran qaldılar pes bildiler kim bu ‘ilm-i mûsıķî ‘ilm-i şerîfdir terk idecek ‘ilim degildir ba‘dehu vardılar bu ‘ilmiñ taħşiline meşğul oldılar ve bu ‘ilmiñ fezâili çokdur taṭvil-i kelâmdan kaçub söylemek ve daħî bilgil kim bu ‘ilm-i şerîf **Şafiyüddîn ‘Abdülmü‘minin ‘ilm-i hikmetden ve ‘ilm-i hey‘etden ve ‘ilm-i nücûmdan ve ‘ilm-i ṭıbdan ve ‘ilm-i hendüsedan** istihrâc idüb taṣnıf itdükte buña mazhâr-ı esrâr dedi ve gördü kim feleğiniñ hareketi müstedidedir hareket-i müşteyyime degildir ve kevâkiḃiñ daħî biṭ-ṭab‘ hareket-i müsterideyi müstaķime degildir evvel sebebden ötüri buña ‘ilm-i esrâr-ı kitâb-ı edvâr âd virdi ve bun daħî fehm et ki her kim bu kitâbı okısa bî temâma bu kitâbı haķıķatle **(13b)** bilmez belki fil cümle aşlın ve fûrû‘ın esâmisin bilür ve eger bir kişi bu ‘ilmi bî kün hil haķıķat bilmek istese gerekdür ki bir üstâd-ı kâmile yetiše ve edeble öñünde diz çöküb cehd ile öğrenmege meşğul ola tâ ki kendü daħî üstâd-ı kâmil ola ve bilgil kim **Şafiyüddîn**

‘**Abdülmü‘min** on iki maqâma ve yedi âvâzeye şu‘beye kim bünyâd urdu ba‘dehu gelen üstâdlarıñ her biri bu mezkurâtıñ ba‘zını ba‘zına muzâf kılub terkîb etdiler dahî ol perdeye kavliyye ‘ameliyye basîteyye gazeliyye terâne söylediler aña bir dürlü âd virdiler bunuñ gibilere terkîbât derler inşâllah ‘ankarîb-i beyân oluna ve eger ‘ilm-i edvâr bu mezkûr olan ‘ilmlerden müstahrec deñilmesi idi oniki maqâm oniki birûca ve yedi âvâzeyi yedi ılduza dört şu‘beyi dört ‘unşura ve bu terkîbâtı yigirmidört sa‘ate muqâbil kılub tertîb eyleyümeyelerdi der maqla‘-ı maqâmât

İşit rind-i çâbük cüst-ü çâlâk
Çü sensin fehm fikret içre derrâk

Mebâdisîn bildik çün bu ‘ilmiñ
Belî fi‘lcümle zâil oldı cehliñ

(14a)

Gel imdi şimden gerü sûâl it
Bu fende varsa şübheñ ‘arz-ı hâl it

Eger şorsañ maqâmâtıñ uşûlün
Diyeyin aşlu fer‘iniñ huşûlün

Bil evvel ki maqâmı añlağıl râst
Ki râstı râsttır ümmü‘l maqâmât

Zirâ bundan toğar mecmu‘ı âvâz
Maqâmât şu‘ab âvâze-i râz

el-evvel râst
Çü ‘azm etdiñ bilesin râstı râst
Vur kılı ki ola ol perde-i râst

Hoş âgâz it ol evden girü anda
Bir pervâz idüb kalk gel tır anda

Muhâtt-ı mahrecin bildik çü birdir
Mağâm-ı râst bu durur hemân gör

es-sânî ‘ırâk
İkincisi mağâmatın ‘ırâkdur
Ki çeşm-i cân bigi kalbe çerakdur

Dilerseñ alasm milk-ü ‘ırâkı
Şeh-i Bağdadla it ittifâkı

Gâhıñ perde rehada it hürücü
Nüzül etdür ‘ırâk evine gucı

Hemân bildüñ ‘ırâkıñ gerçegini
Muhâtt-ı mahrecin neydüğini

es-sâlis işfehân
Mağâmatıñ üçüncüsü işfehândur
İşidüb şad olub bunı revândur

Teferruc etmek isterseñ cihanı
Yüri gör nicedür mülk-i işfehâmı

Huruc it perde-i pençgâhdan ey yar
Dügâhuñ perdesinden in otur vâr

(14b)

Sözüm fehm eyledüñse neydüğini
Hemân bildüñ muhâtı-ı maḥrecini

er-râbi‘ zîrefkend-i kûçek

Çü dördüncü oldu zîrefkend-i kûçek
Bulunır ‘aқılla istense der çeng

Zîrefkendün işitgil menşe‘ini
Niredendür muhâtı-ı mebdе‘ini

Buçuk perde aşğa in nevrûz kılından
Hemân âğâz it ol perde dilinden

Bunuñ çün maḥrec-i nişf-ı nevrûz
Otur var perdegâhda it sûz

Muhâtı-ı maḥrecin bunuñ çü bildüñ
Hemân evtâr içinde üstâd olduñ

el-ḥâmis büzruk

Beşinci büzruk oldu maḥâmuñ
Çalınub meclisinde ehl-i ihtirâmuñ

Büzrukle dilerseñ bilişesin
Gerek kûçekle varub buluşasın

Hurûcunda zîrefken perdesi ur
‘Irâkuñ perdesinde inüb otur

Bunuñda maḥrecin bildüñ muḥâttın
Hemân bu fende olduñ ferd-ü fettin

es-sâdis zengûle

Çalinsa altıncı zengûle maḥâmı
Getürür vecd-i ḥâk olmuş ‘iṭâyı

Dügâhuñ perdesinde kılsa âgâz
Hicâz aḥz eyleyuben çekse âvâz

Giru otursa dügâhuñ perdesinde
Âña zengûle dirler añla sende

Muḥâtt-ı maḥrecin fehm eyleriseñ
Olur mevzun ne söz kim söyleriseñ

(15a) es-sâbi‘ rehâvî

Yedincisi maḥâmâtuñ rehâvî
İşiden gûşuñ olur çeşmi mavi

Rehâvî oldurur anlarısan râz
Segâhuñ perdesinden ide âgâz

Çıka çârgâh evine etmâye ‘ârı
Segâh evinde ide girû karârı

Muḥâtt-ı maḥreci bir oldı bildüñ
Rehâvîyi şorub ha şimdi bulduñ

es-sâmin ḥüseynî

Sekizinci maḥâm oldı ḥüseynî
Olur 'ıyş ehlinüñ bu naşb-i 'aynî

Ḥüseyni dilerseñ bilesin tır
Var ol şeşgâh evinüñ bir kılm ur

Qarâr it in dügâhuñ ḥanesinde
Ve ger var ise derk ü 'aql sende

Muḥâtt-ı maḥrecin bildüñ nedendür
Bu dür beyt-i ğavvâsı 'edendür

et-tâsi' bûselik

Toḫuzuncı maḥâm bûselikdür
Bun añlarsañ idem agzuñı pür dür

Dilerseñ bilesin sen bûseligi
Edeble üstâd öñünde otur egili

Oḫuda saña sâzuñ şafḥasından
Gide bu yirde şekk-ü şübhe senden

Muḥâtt-ı maḥreci bunuñ dügâhdur
Fehim ğuş ile hûşuñ çeşmin aç tır

Metarih-i ezkiyâ durur bu adı
Ki bunda deneñ olubdur niçe adı

el-‘aşer hicâz

(15b)

Onuncusı hicâz oldı maķâmuñ
İnen muhriķdür âteşden kelâmuñ

Hicâz yolını şorârsañ ger
İşit nirden dürür rihlet ey server

Hurûc it perde-i pençgâhdan ey yâr
Dügâhuñ hanesinden şeş otur yâr

Muĥâttı-ı maĥrecin bildüñse bunuñ
Teveccüh it nevâ şerhine bunuñ

el-ĥâdi ‘aşer nevâ

Maķâmuñ onbirincisi nevâdur
Bunuñla bi-nevâlar âşinadur

Nevânuñ bilmek isterseñ hanesini
Büzrükeşt it ‘ırâķuñ perdesini

Bunuñ bil maĥreci (bil) pençgâh evidür
Muĥâttı da añlağıl düğâh evidür

eş-sâni ‘aşer ‘uşşâk

Onikinci makâm oldu ‘uşşâk
Geçer müştâk bu ‘uşşâka ‘uşşâk

Dilerseñ olasin ‘uşşâka hem-râz
Dügâhuñ perdesinden eyle âgâz

‘Irâkuñ perdesinden in karar it
Kamu ‘ilmüni bunda âşîkar it

Çü bildüñ mahrecin dahî ey hâ
Muhâttım dahî fehm it derincâ

Makâmâtı didi çün Seydî saña
Kulağ avâzeye ur kalma taña

der mañla‘-ı avâzha

Gel ey sâzende söz ile eyle âgâz
Beri it sâzıñıñ şûzına dem-sâz

Ki sâzıñ sûz işine cân hevesdür
Nüfûs-ı kudsi bigi hoş nefesdür

(16a)

Beyân it zemzemeyle ter nefesden
Ki mürğ-i cân dem dutsun hevesden

İşit avâzeler cümle yedidür
Açuban çeşm-i hûşî derk edüb gör

el-evvel gevâşt

Gevâşt oldı evvelâ âvâzelerden
İşit nerde oturur toğar nereden

Muḥâttı-ı maḥreci sigâ evidür
Var ara oḳı sâz içre bulı gör

Segâh âġâz idüb otursa segâh
Fehm it kim gevâşte bu dürür râh

eş-sâni nevrûz

İkinci âvâzedür ey dost nevrûz
Bilürseñ necm-i fehmiñ ola pîrûz

Bunuñ bir maḥrecidür nışf-ı pençġâh
Muḥâttı perdesidir bâng-ı düġâh

eş-şâlis selmek

Üçüncü âvâze selmek işit hey
Hoş açġıl çeşm-i sem'un cânla key

Bunuñ bir maḥreci zengûledendür
Muḥâttı-ı râst evine nice iner gör

er-râbi' şehnâz

Bilüş dördüncü âvâze oldı şehnâz
Ne vardur bunda işit remzile râz

Zirefkend perde çıkuban git
‘Irâkuñ perdesine var nüzûl it

el-ḥamis mâye
Beşinci âvâze dürür aña mâye
Diyeyin Ḥaḫdan irerse ‘inâye

(16b)

Dügâhuñ perdesidür maḫrec-i râst
Diyem benden idersen bunı ver ḫast

Muḫâttı perde-i pençgâh evidür
İkinci tabkaya iner iz yürüdür

Bunı şol fehm ider kim bile eb‘âd
Zirâ biga olur dâim şeker zâd

es-sâdis gerdâniyye
Çü gerdâniyyedür altıncı âvâze
Bu turur nağme-i ter ehl-i sâze

Dileriseñ muḫâtt maḫrecini
Bilesin nicedür oñı şoñını

Geru gerdaniyye evinde id âğâz
İn otur râst evinde şöyle kim bâz

es-sâbi‘ ھیşâr

Hişâr oldu yedinci âvâze añla
İşit bunuñ dahî sırrın tañla

Hüseynî perdesinden baş götürür
Dügâhuñ perdesine iner oturur

Çü işitdün **Seydî**den âvâze kaçdur
Pür it hırcın ol şükranayadur

der mañla‘-ı şu‘behâ

Ey muñrib ma‘zi ter eyle neyle
Kulağum tolduri gör zemzemeyle

Ki cân müştâk olubdur bâng-ı nâya
Nitekim haste dârûy-ı şifâya

Şorarsañ şu‘be işit ki dördür
Sözüm ardınca fikir atın yürütdür

el-evvel yekgâh

Dedi evvel şu‘beye üstâd yekgâh
İşit nerden gelür gider buña râh

(17a)

Dügâhuñ perdesinden it hırcı
Segâh evine dek çık it ‘urucu

Geru in râst evinde it karârı
Bilesin neydügin yekgâh bârı

es-sâni dügâh
Dügâhdur bil ikinci şu‘be ey yâr
Kulağ ur sırrını ideyin izhâr

Dügâhuñ perdesinden girü çık git
Biraz seyr eyleyüb anda nüzûl it

Muhâtı-ı mahreci bildüñ çü birdür
Var ara evtâr-ı mutlağda aşlını gör

es-sâlis segâh
Üçüncü şu‘bedür bilgil segâhı
Hoş eyle mebde‘in bunuñ kemahı

Segâhuñ perdesinden it girü âgâz
Râstuñ onda kıлмаğıl nâz

Çü bunuñda aşlını bildüñ nedendür
Muhâtı-ı mahrecini niredendür

er-râbi‘ çârgâh
Çü çârgâh oldı bil dördüncü şu‘be
Nazar kıлмаğ hoş olur vech-i hube

Geru çârgâh evinde ibtida it
Var otur râst evinde hoş sadâ it

der maṭla‘-ı terkîbhâ ki üstâdân te‘lif-kerde

Gel ey dil eyle terkîbât-ı tebyîn
Ki anı üstâd eslâf itdi tedvîn

Ne terkîbe ki bünyâd urdı üstâd
Temâm etdük de aña ıodu bir âd

Geh ider şu‘beyi âvâzeyle terkîb
Maḳâmı geh eder şu‘beyle tertîb

(17b)

Geh âvâzeyle cem‘ eyler maḳâmı
Ki nağmeyle ola ter şîrîn kelâmı

Gehi terkîb ider âvâzeteyni
Düzer geh şu‘beteyni vire zeyni

Maḳâmeyni geh ider bir yire cem‘
Virür nûrâni sem‘ çün şem‘

Gehi cümle maḳâmı cem‘ eyler
Düvazdeh şeşde ya‘ni ḳavl söyler

el-evvel bestenigâr

Eger ‘aḳlıñ ḳalursa saña yâri
Diyem fehm idesin bestenigârı

Ser âġâz eyle gerdâniyye evinden
Ḥazer it bang-ı ma‘kusun devinden

Hemân tağyir-i b'ud it aşğa in de
Qarâr eyle segâh çârgâh evinde

Sözüm fehm eyleñse ceyyidar sen
'Aselden tatlu şîrîn-ter şekersin

es-sâni nigâr ü nigârinek

Nigâr ile nigârinek ki vardır
İkisi ma'nada bilgil ki birdür

Şu muṭrîb ki aldı eline çaldı **Çeng**'i
Gözetdi perdede aheng-i yengi

Ser âgâz ide gerdâniyyede ḥub
Temâm etdi bunı idindi maṭlûb

İnüb çârgâh evin mesken edindi
Qarâr idüb şîrîn mevṭan edindi

Nigâr hem nigârinek ki dirlər
Budur fehm eylegil 'ammâl pirlər

es-sâliş gerdaniyye-nigâr

Dediler buña gerdâniyye ey yâr
Ki cem' eyley nigâr ile kılur zâr

(18a)

İşit ki ṭâli'ün kılursañ yârı
Bu gerdâniyye nile olur nigârı

İderseñ bâng-ı gerdâniyyeden it
İnet çârgâh evine uğrayub git

Varub mâye evinde it qarârı
Bilesin neydi terkîb-i nigârı

Ger âgâz eyleseñ sen işfehândan
Qarâr etseñ segâh evinde andan

Aña der ki beste-işfehândur
İşit sözüm saña hoşca beyândur

er-râbi‘ işfehân
Nedür bilmek dilerseñ işfehânek
Muhâtt-u mahrecin key aña yek

Ser âgâz it şifâhân perdesinden
Gele mihrü mehabbet söz senden

‘Acem dârında inüben qarâr it
Mehabbet-i nâyı neki âh ü zâr it

eş-şadis tebrîzî
Eger bilmek dilerseñ tebrîzîyi
Bu yerde banbu zeyl yâ tîzîyi

Hiçâzuñ perdesinden eyle âgâz
Zi kónsuñ râst evinde bâz-ı âvâz

Çü bu terkîbe bünyâd urdî üstâd
Bunı nîrîz adıyla eyledi yâd

eş-sâbi‘ pencgâh

Dilerseñ bilesin sen pencgâhı
Muḥâṭṭ- maḥrecini hem kemâhı

Çıkar başñ şıfâhân koykasından
Nüzûl it râstı uyar uykusundan

eş-sâmin dilkeş ü zirkeşhâverân

(18b)

Nedür dilkeş ya zirkeşhâverân bil
Terâkîb içre iste aşlını bil

Hüseynîden çıkuban çekseñ âvâz
‘Irâk evinde otursañ eyleseñ sâz

Bu dürür zirkeşhâver ki dirler
Bilürseñ pür idem ağzuñı dürler

et-tâsi‘ zîrkeş

Ne dürür zirkeşîde añla ey yâr
Hüseyni perdesinden çık yürî vâr

Rehâvînüñ evinde it qarârı
İşiden nâleñi gitsün qarârı

el-‘aşır ‘aşîrân
Hüseyniden çıkuban eyleseñ ün
İnüb râstuñ evinde etseñ temekkün

Aña derler ‘aşîrân ey cuvân-baht
Bilen bu ‘ilmi buldı tâc-ilen taht

el-ḥâdî ‘aşer gerdâniyye-bûselik
Dilerseñ bâng-ı gerdâniyye özinden
Sülûk it bûselikiñ sen yüzinden

İnub râstuñ evinde it mekânı
Ḳarâr eyle müdâm ol şâzumânı

Hemân bildüñ bu gerdâniyye terkîb
Olan bûseliki nice oldı tertîb

eş-sâni ‘aşer nevâ-‘aşîrân
Nevâ âgâz iduben kılsa zârı
Ḳarârgâh idünürse qarçığârı

Bu terkîb eyledükde cem‘-i üstâd
‘Aşîrân diyüb urdı işbuña âd

eş-sâlis ‘aşer muḫâlifek

(19a)

Ger âgâz etseñ evcinden segâhuñ
İnüb ‘uzzâl yüzinden gecse rahuñ

Segâhuñ perdesin kılsañ meğarruñ
Neçüñdür añladuñise memerruñ

Aña dirler muhâlifek bilesin
Eger gûyendeden ta'lim alasin

er-râbi 'aşer hicâz muhâlifek

Hicâzı kim muhâlif olma diñle
Diyeyin nicedür aşlını añla

Temâm göster hicâzın qarçığârı
Dahî göster qarâr eyle temâmı

el-hâmis 'aşer râhatü'l-ervâh

Nedür bil râhatü'l-ervâh ey yâr
Diyeyin dutarısañ gûş-i efkâr

Hicâzdan eyleseñ âgâz bâri
'Irâkun hânesinde etseñ qarârı

Aña bil râhatü'l-ervâh dirler
Bu fende mâzıķ u derrâk pîrler

eş-sadış 'aşer segâh-mâye

Segâh-mâye aña dirler işitgil
Uyarub 'aķl şem'ini işitgil

Segâh göster temâm in mâye evinde
Qarâr it ehl-i zevkuñ meşrebinde

eş-şâb‘i ‘aşer râst-mâye

Temâm gösterse bâng idüb ‘ırâkı
İnüb mâye qarâr etse ittifâkı

‘Irâk-mâye ad urdı buña üstâd
‘Afâk’ Allâh zihî nâm u zihî bünyâd

eş-şamin ‘aşer ‘ırâk-mâye

(19b)

Nedür ‘uşşâk-mâye ger şorarsañ
Diyeyin cânıla kulağ dutarsañ

Temâm ‘uşşâk göster turma anda
Qarâr eyle inüb mâye evinde

et-tasi‘ zâvilî el-‘işrîn

Segâh dârında olsa ibtidâsı
Dügâh olsa qarâr intihâsı

Aña zâvi dedi üstâd-ı kâmil
Şol añlar bun sâzende ola ‘âmil

el-ğâdî ‘işrîn burqa‘

Neye dirler burqa‘ diñle ey yâr
Kulağ ur hissinüñ çeşmin uyâr

Ƨut âğâz eyle çârgâhuñ elini
Mekân idin inüb segâh evini

Hemân bildüñ burka‘ neydüğini
Ne sözüñ hîl‘atini geydüğini

eş-şâni ‘işrîn şabâ

Şabâ oldur ki nevrûz ide âgâz
Qarâr idüb segâh evinde az

eş-şâlis ‘işrîn zemzem

Dilerseñ bilesin zemzem nedür key
Elüñe ‘ud al ya ağzuña ney

Çıkub nevrûz evinde eylegil âh
Rehâvî hânesini kıl qarârgah

er-râbi‘ ‘işrîn nevrûz-rûmî rızvân

Nedür nevrûz-i rûmî yâhud rızvân
İkisi bir dürür ma‘nide ey cân

Ederler âh pençgâhuñ yüzinden
Qaparlar sürme-i zühre gözinden

(20a)

Dügâh evin mesken idünürler
Bu dârü’l-‘ayşu mağzen idünürler

el-ğâmis vel-‘işrîn rekb

Eger bilmek dilerseñ nicedür rekb
Diyeyin niredendür aşlını heb

Gerek kûçek yüzinden açasın râz
İdesin perde-i çârgâhdan âgâz

Dügâh evinde idesin qarârî
İşiden nağmeñi gide qarârî

es-sâdis vel-‘iştirin rekb-i nevrûz

Bilürseñ neydüğünü rekb-i nevrûz
Bu fende olasın manzûru bîrûz

Gerekdür idesin kûçekden âgâz
Dügâh evinde inüb eyleye sâz

es-sâbi‘ vel-‘iştirin zîrefkend

Segâh âgâz iden büzrük yüzünden
Uğurlar zührenüñ küñlin gözünden

İdinür mâye evini meskenü dâr
Yaşınur görmesin çün bunı ağıyâr

Bu terkîbe zîrefkend didi üstâd
Düriş üstâddan idesin bunı yâd

es-sâmin ‘iştirin nişâvurek

Nişâvurek işit neye dimişler
Bu terkîbden neçün emek yimişler

İde çârgâh evinden bâng-ı âvâz
Hüseyni perdesinde âgâz ide sâz

İne râstuñ evin ide  ur k
Niy z-ı zemzemeyle  ola  f k

Bu yer etmek gerekd r bu‘d-ı ta y r
Bu deñlu k f  d r r  nla tefs r

(20b)

et-t si‘ vel-‘i r n s zk r

Diyeyin diñle saña s zk r 
E er baħtuñ kılursa saña y r 

Saña  v z id b in m ye evine
 oma elden ‘i reti c nun sevine

Gir ya  ık r st evinde it temekk n
Otur ‘i ret ma  amında it tetavvun

e - el   n nih vend

Tem m g ster  ic z  tiz yirden
P r it a zuñ i in  v z -ı d rden

Va ı yirden giru g ster  ic z 
Tem m eyle bilesin bunda r z 

Buña dirler nih vend  nla server
 o  i har eyledim  almadı muzmer

el-ḥâdî selâsîn nihâvend-rûmî

Neye dirler işit rûmî nihâvend
Fehm itgil diyem zihnüñe amed

Eger çalmaq dilerseñ ‘ud ya çeng
Hicâzdan eylegil âgâz-ı âheng

Sıfâhândan çıqub kûçek qarâr it
Bunuñ da bu’dın añla iftikâr it

el-ḥâdî selâsîn nihâvend-muḥayyer

Nedürür bilmek isterseñ muḥayyer
İşitgil menşe’in bunuñda server

Dügâhuñ perdesinden tur hurûc it
Hüseyniñ evine in uğrayub git

Aşağa giy dügâhuñ perdesinden
Qarâr it verse fehm-i his senden

se-baḥr

(21a)

Dügâhuñ evcine dirler muḥayyer
Muḥayyerden ger âgâz idesin ter

Hişâr yüzinden in kûçek qarâr it
Se-baḥrı iş bu vechile şikâr it

er-râbi‘ veş-şelaşin ıarcıgâr

Nedür bilmek dilersenñ ıarcıgârı
Elüñe ceng alub eyle zârı

Gerekdür gösteresin çârgâhı
Nevâ yüzinden ola lik râhı

Dügâh evinden inüb eyle ârâm
Bilesin neydüğini ıarcıgâr nâm

el-ğamis ve şelaşin vech-i hüseyni

Nedür vech-i hüseyni añla dilden
Diyeyin aşlını geldükce elden

Hüseynile hişârũñ perdesinũñ
Temâm nişfindan âğâz eyle bunuñ

Țutub gel ıarcıgâr göster temâmı
Begensün iş bu te‘lif-i nizâmı

Gir otur var hüseyniden ıarâr it
Derûndan şözle gülbangı râz it

es-sâdis şelaşin rûy-i ‘ırâk

Segâh âğâz ider lîkin ‘ırâkuñ
Yüzünden arza kılğıl iştiyâkuñ

Temâm it in ‘ırâk evinde sâzı
Nedür añla bu yirde bu‘du râzı

Baňa rûyi âd virdi üstâd
Bilürseñ baht evini itdũñ âbâd

es-sâbi‘ ve şelâsin müste‘âr

Eger ‘uzzâl evinden itseñ âġâz
Yüzinden büzrükũñ itseñ ser-âġâz

(21b)

Segâhıñ hânesinden it qarârı
Bilesin nicedür ta müste‘ârı

eş-sâmin şelâsin nühüft

Muħayyer perdesinden itseñ âġâz
Daġı ‘uzzâl yüzünden eyleseñ sâz

Ĥicâzıñ dârın idinseñ qarârgâh
Nühüft dedikleri budur ey şâh

et-tâsi‘ şelâsin ‘uzzâl

Eġer ‘uzzâl dilerseñ bilesin
Bunu bilmeklige hoş yol bulasın

Ĥüseynîden düġâh âġâz idüb git
Ĥicâzıñ nesinden in qarâr it

el-erba‘in baħr-i nâzik

Segâh göster Ĥicâz yüzünden ey yâr
Düġâhıñ hânesinde oturı vâr

Hemân bildüñ nedürür baħr-i nâzik
Düriş yâra varub yüzüñ gözük

el-ĥâdî erba‘in ĥişârek

Ĥişârek neydügin bilmek dilerseñ
Talub evtâr baħrında ararsañ

Segâh göster ĥişârîñ ĥanesinden
Ferâĥ ersün diliyle câna senden

Şıfâĥânîñ yüzinden eyle râhı
Karârgâhîñ edin dâr-ı segâhı

Ĥişârinek neye dirler sorarsañ
Muhâtı-ı maĥreciñ bunuñ ararsañ

Segâh göster ĥüseynîniñ evinden
İnüb kûçek qarâr it gec gamından

(22a)

Ĥişâr-ı evc isterseñ bulasın
Arayub aşl-ı faşlını bulasın

Ĥişârı gösterüb ‘uzzâl yüzinden
Qarâr eyle ĥicâz evinde andan

Ĥişârı gösterüben eyle etmâm
İne büzrük maĥâmında ide ârâm

Bu yirde ihtilâf etmişdür ârâ
İşit bu ihtilâfi aña yârâ

Hicâz-ı Türk oldur kim hişârîñ
Yüzinden ide bâñğı görmeyenüñ

Hicâz evinde ine otura ferhân
Karâr ide etmâye bir yerden seyrân

Ter iden gösterür olsa hicâzı
İnüb büzrük maķâmında itse bâzı

Ser-âgâz eyle çârgâh-ı ‘acemden
Rehâvî göster inüben keremden

Dönüb yine temâm eyle hicâzı
Bu terkîbiñ bilesin noldı râzı

Buña dirler ‘acem bâ-zırkeşide
Bu engâma olur zühre hezide

Eden çârgâh evinde bangu âgâz
İne rûy-i‘ırâķdan eyleye sâz

Dügâhıñ hânesinden eyle ârâm
Ki gide tâ ki araya dilârâm

(22b)

Bu terkîb añla çârgâh-ı ‘acemdür
Bu nağme bângı sâzda muhteşemdür

Ger âgâz etseler bâng-ı segâhda
‘Irâk yüzinde etseler dügâhda

Qarâr etse segâh olur ‘acemle
Hoş olur hemdem olmağ muhteremle

Dügâh göster dönüb rûy-i ‘ırâqdan
Dügâh otur geru kaç iftirâqdan

Hemân bil bu dügâh bâ-‘acemdür
Bu ‘ilmi fehm idinen muhteremdür

Hiçâz âgâz idin rûy-i ‘ırâqdan
Dügâhdan it qarârı bakma ‘ırâqdan

İşit bu neyle ‘uzzâl-ı ‘acemden
Ne mevzûn târ şîrîn nağmedendür

Ger âgâz eyleseñ ‘uzzâl üzinden
Sülûk eyle hiçâzıñ hem yüzinden

İnüb rûy-i ‘ırâqdan yine ey yâr
Qarâr idüb dügâhdan eylegil zâr

Bu terkîbi hoş añlagıl ki direm
Bu fende dimegil ne ‘acem ne sirem

Ĥüseynî āgâz idüb in dügâha
Bu bângda in ‘ırâk-ı bîgünâha

Temâm eyle ‘ırâk ide yürî vâr
Ķarâr eyle dügâh dârında ey yâr

Bu terkîbe ĥüseynîyle ‘acemdir
Şolar kim işbu ‘ilm içre emek yir

(23a)

Temâm nevrûz-ı rûmî gösteru vâr
Dönüb ruy-ı ‘ırâqdan yine ey yâr

Dügâhuñ ĥânesinden it Ķarârı
Bilesin bun gide şek ğubârı

Didiler buña nevrûz-ı ‘acemdür
Bunı bilmek şafâ ehline ehemdür

‘Irâk göster temâm dügâh evinde
Yine aram it dügâhda gec ğamında

Bu terkîbe demiş üstâd-ı kâmil
‘Irâqdır bâ-‘acem yok ğayre maĥmul

‘Irâk göster temâm inüb düğâhıñ
Yüzinden râst evinde eyle râhıñ

Bilesin tâ ‘acem râstı ey gûzek
Dimişler ba‘zılar işbuña mürgek

Eger zengûle gösterse etse etmâm
Rehâvî evinde dönüb etse ârâm

Bu terkîbe dimişlerdür hümâyûn
Bilürseñ bahtıñ oldı sa‘d meymûn

Hiçâz göster temâm dönüb ‘ırâkı
Temâm göster qarâr it ittifâkı

Hiçâz mâye ve büzrügle pençgâh
Rehâvîyle nühüft ‘uzzâl çârgâh

Buları bir yire cem‘ iden üstâd
Ki sebzender seyr didi işbuña âd

(23b)

Kulağ ur mutribâ bir dağî bende
Gerekdir olasın pendüme bende

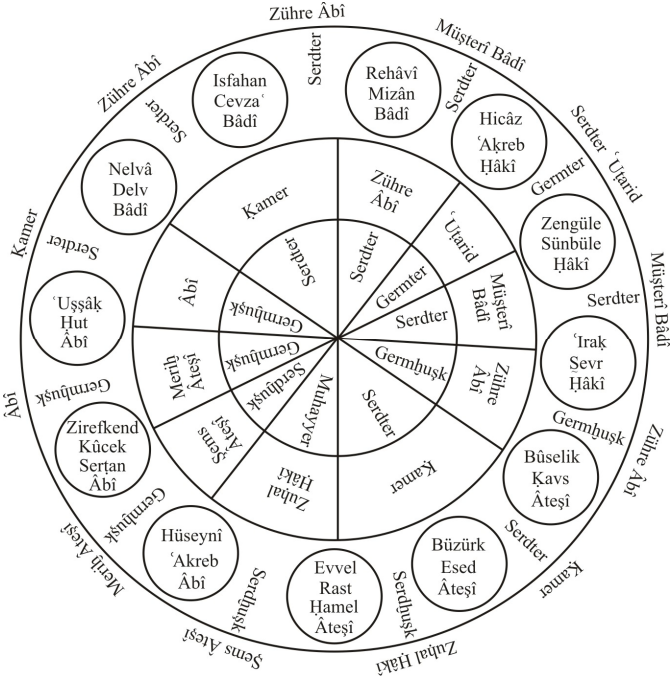
Tiz it bülbül neyine nâyıñı sâz
Şafir nâyıña ola zühre dem-sâz

Çün etdürdüm maķâmât saña yâd
Olur dilşâd engâmuñla dilşâd

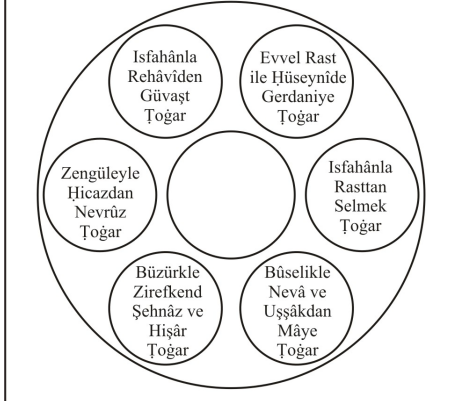
Revân bahş oldu la‘lûñe bigi hissüñ
Düşürgil başuña hûşile usuñ

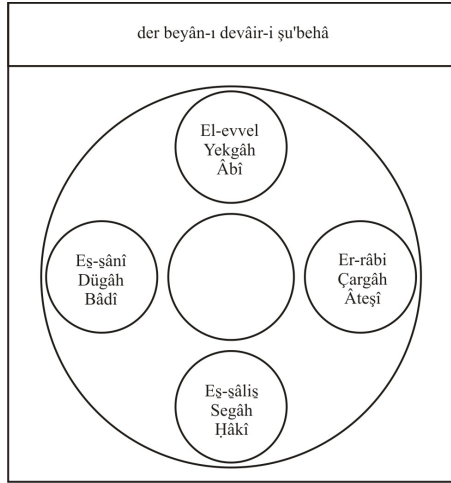
Ki ķadrüñ oldu ‘alî her felekden
Ne zîver oldu ter bahtuñ melekden

vây dilşâd çün bildüñ maķâmâtı on ikidür burûc-ı felek daķı onikidür ve kevâkib-i seyyare yedidür ve âvâzeleri daķı yedidür ve ‘anâşır dört ve şu‘be daķı dördür pes bunları işbu ģasıyyetle bildükden soñra saña gerekdür kim tebâyi‘-i kevâkib ve tebâyi‘-i ‘anâşırı bilesin ģâr mıdır yâbis midür bâr mıdır raṭb mıdır ve daķı âteşî midür ya bâdî midür ya ģâkî midür ya âbî midür ve yigirmidört sa‘atini daķı bilmek gereksin ba‘dehû tebâyi‘-i insân teşģiş idüb maṭlûbuñ ıldızı serdter midür mişl-i âb ya serd-i ģuşķ mıdır mişl-i ģâk ya germter midür mişl-i hevâ ya germ-i ģuşķ mıdır mişl-i âteş bilmek gereksin **(24a)** ve bu ıldız ķanķı burca gelibdür ve yigirmi dört sâ‘atuñ kaçınıcıdır ve bu ıldız ķanķı maķâma ve ķanķı âvâzeye ve ķanķı şu‘beye ve ķanķı terkîbe muvâfık ve müte‘allikdür bilmek gereksin tâ kim ol maṭlûbunuñ ıldızuna muvâfık sâ‘atde ģüyendelik ve sâzendelik idesen kim şoģbet-i germ ve sûznâk düşe serd düşmeye imdi işbunların ģey‘etini uş saña devâir içinde gösterevüz inşâallahu te‘âlâ ol devâir budur şûret-ül-burûc ve‘l maķâmât ve şûret-üt-tebâyi‘ ve‘l ‘ilâmât her maķâmın âvâzesi ṭabî‘atle ne üzeredür bu dâ‘ire ânı beyân ider kim oldur zıkr olunur ve şerģ kılnur



der beyân-ı devâirhâ ki ançî makam ançî âvâze-i zayed





(25a) Hâzâ fi beyâni'l-ma'ârifî'l-eb'âdi ve'l-eğânî ve'l-esrârü' deķâyıkı
el 'avârifür-rûhânî

Elâ ey müşterî rûy-i zühâl nây
'Uţârid fikret meh-fergüneş rây

Büti şîrîni zebâneş zühreveş pâk
Eluña sâz alub it zühreler çâk

Çü handândur yüzüñ bahtuñ hoşeste
Dilüñ âc 'aciz kapusım eyle beste

Dedim nâyüme âhenk eyle sâzuñ
Gören dembeste ola söz ile sâzuñ

Bırakgıl ‘ud bigi cânuña od
Demüñle ‘âlem olsun mest-i biñud

Felekler rakşa girsün sâzuñıla
Melekler hayır eyle âvâzuñıla

Dil ü ‘aqluñ seçüñ bigi eyle ince
Ne dirsem fehm kıl yerlü yerince

Nesir olub üstâd-ı kâmil olasin evvela bilgil ki bu‘du ‘ibâretdür iki muhtelif şadâdır ki mütefâvit ola hiddetde ve şakîletde pes eyle olsa bilmek gereksin iki nağme kim bir nağme gibi ola ve anuñ birine nağme-i bîm nağme-i zîr dirler amma bu iki nağmeniñ ortasında bu‘d-ı haķîķi yok gibidir velâkin bu‘d-ı ‘urfi vardır kim aña bu‘d-ı müttefik dirler pes bilgil kim her iki nağme kim dirler görelim ya müttefik ola ya mütenâfir ola eger müttefik olucaķ olursa aña bu‘d-ı müttefik dirler eger mütenâfir olucaķ olursa **(25b)** aña bu‘d-ı mütenâfir dirler ve bu bu‘du-ı müttefik gâyet ittifâķda ola aña bu‘d-ı bilkül dirler kim ol geru kalanıñuñ kâim maķâmıdır dügâhla muhayyer ve segâhla evç gibi kıs ‘alâ hazâ müttefik olanımız daħî kâim maķâm-ı kül olur ol imdi iki bu‘dadur birine bu‘d-ı bi‘lerba‘a dirler râstıla çargâh gibi ve birine bu‘d-ı bi‘lhamse dirler râstıla pençgâh gibi ve kıs ‘alâ hazâ ammâ ol kim çalanuna müttefik olmaya lâkin müttefik olanıñdur der pence gele aña bu‘d-ı zanînî dirler ve buña eb‘âd-ı hendesede eb‘âd-ı lahnî ve eb‘âd-ı şagrî daħî dirler ve altı nev‘i daħî vardır aña eb‘âd-ı büzruk dirler geldik eb‘âd-ı şagrî üç bu‘ddur evvelkisi elifden ye ye varıncadır ikincisi elifden cîm e varıncadır üçüncüsü elifden dâl a varınca geldik ol kim bu‘d-ı şeşkânedir y‘ani altı nev‘idir evvelkisi bu‘d-ı bi‘lerba‘adır ikincisi bu‘d-ı bi‘lhamse üçüncüsü bu‘d-ı bilkülldür dördüncüsü bu‘d-ı bilküll ve‘l erba‘adır beşincisi bu‘d-ı bilküll ve‘l

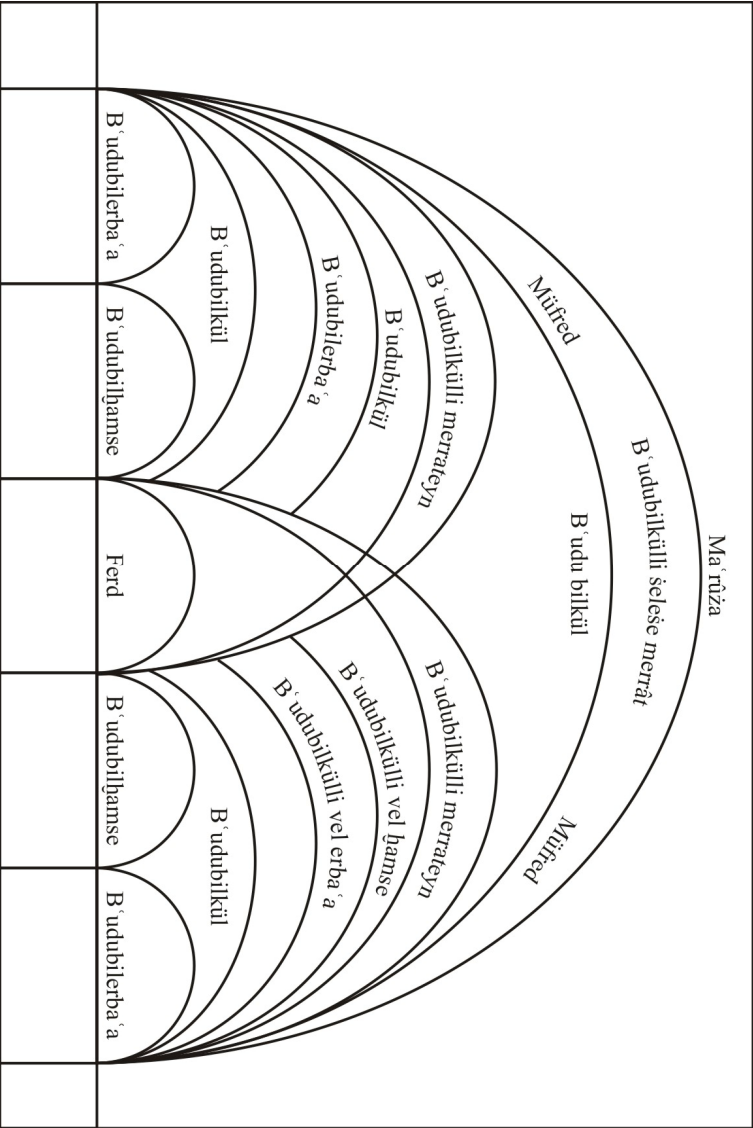
hamsedir altıncısı bu'd-ı bilküllü merrateyindir ve bundan soñra esbâbı kim mûcib-i tenâfürdir anları dañî bilmek **(26a)** gereksin bu'd-ı ni gibi elif kim dir pence bu'd-ı bi gelse mütenâfir olur zîrâ üç nağmeye müştebih olur çünkim mükerrer ola mülâyim tab' olmaz nağmeyi kim mülâyim tab' olmaya mütenâfir olur geldik bu'd-ı bilküllü merrateyindir velâkin bunuñ dañî 'adedinden iñtilaf idüb tururlar uş yerinde beyân idevüz bu'd-ı bilküll işbunuñ gibidür şûret

a, b, c, d, h, v, r, ħ, t, y – ya, yeb, yec.

şûret ve evvel bu'd imdi üç nev'idir birisi bu'd-ı bilküll ve'l erba'adur birisi bu'd-ı bilküll ve'l hamsedür birisi bu'd-ı bilküllü merrateyindir şûret-i mecmû'î eb'âd tokuz nev'idir işbu misâl üzerine

a, b, c, d, h, v, z, ħ, t, y, ya, yeb, yec, yed, yeh, yev, yec, yeğ - k, ka, keb, kec, ked, keh, kev, ker, kec, keğ - l, la, leb, lec, led, ler, lev, ler, lec, leğ.

ammâ geldik mecmû'-ı eb'ad birbiri üzerine zarb etsün şûret işbu misâl üzeredür inceleyin ki (elif) den (dâl) a dek bu'd-ı bi'lerba'a dır (be) den (tı) ya dek bu'd-ı bi'lerba'a merrateyindir pes işbu kıyâs üzere ne fehm eyle ki (cîm) den (ye) ye varınca (dâl) dan (ye elif) varınca (he) den (be ye) ye varınca (zâ) dan (be dâl) a varınca ve kıs 'alâ hazâ **(26b)**



et- tabakat	nihâyet	tas‘ düğâh elif		be	‘irâk	<i>hamse</i>
		râst mim		‘acem ra		
		‘irâk mim		mâye elif		
		‘acem-i mu‘teber mim		evc mim elif şın		
		mâye elif		muhayyer ra		
		evc ra sin sin		gerdâniye 6		
		muhayyer ra	samine	hişâr elif		
		gerdâniye 6		hüseyini mim		<i>rab’i</i>
		hişâr elif		pençgâh ra		
		hüseyini mim		çârgâh sin		
		pençgâh ra		segâh sin		
				düğâh sin		
		çârgâh sin		râst mim		
		segâh sin		‘irâk mim		
		düğâh mim		mâye-‘ali mim		
				evc ra		<i>salise</i>
		râst mim		muhayyer 6		
		‘acem ra		gerdâniye sin sin ra		
		mâye ra şın şın		hişâr ra		
				hüseyini ha		
		evc ra		pençgâh 6		
		muhayyer 6		çârgâh mim		
		gerdâniye elif		segâh		<i>semani</i>
		hişâr mim	sadise			
				düğâh sin		
zir mim		hüseyini ra		sern sin		
				râst mim		
		pençgâh sin		‘irâk sin		
		segâh sin		mâye mim		
		<i>râst mim</i>		<i>bemmün-neğâm</i>		<i>nağmetü’l- ulâ</i>

(27b) meşnevî

Eger fehm eyleseñ sözüm ey dilşâd
Ola engâmuñile cânu dilşâd

Açar bilesin hûşıñ gözini

Naşırüddîn Fârâbî sözünü

Dem denilden demüñ şîrîn ter ola

Mey-i ‘ışkıdan hürûşuñ bihter ola

İre İlhâm-ı Rabbânî felekden

Dilüñ şâfi ola kalb-i melekden

Olasın mâhir ü tahîre kâmil

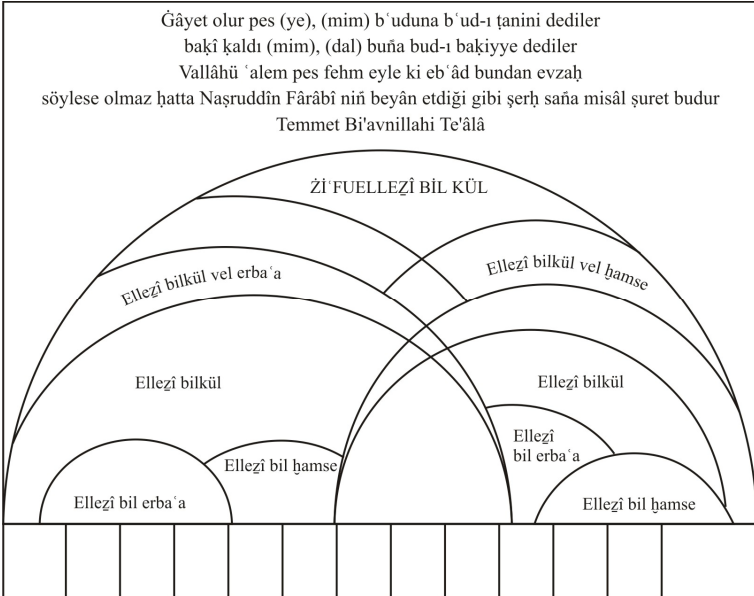
Bu baħr-i eb‘âd içinde lâ şeyh ‘âmil

neşîr

ve ey dilşâd evvelâ bilmek gereksin neye dirler geldik imdi
Naşırüddîn Fârâbîniñ bir kavlinde eb‘âd-ı merrateyn onbeş veterdir
ondört bu‘ddur ve mabeynehümâ vâkı‘ olân evtâr-ı mefruze birkaç
vechile kısmet idüb her birine bir dürlü âd virüb tururlar iş bunuñ gibi
kim bu‘d-ı bilküll ve’l ħamse ve bu‘d-ı bilküll ve’l erba‘a ve bu‘d bi’l
ħamse ve bu‘d bi’l erba‘a iş bu mişâl üzere olunmuşdır evvel veterde
farz eyle ki (elif) konıldı sekizinci veterde (be) onbeşinci veter kim
veterdir (cîm) konıldı ve (elif)le (be) ortasında farz evâil-i evtârda iş
bu ħarflerdir ki **(28a)** konıldı ‘alettertib-‘alâmet çün (ze) (ye) (mim)
(dâl) (hâ) (tı) pes (elif)e mebde‘ diyü âd verecek (dal) a aşğar dediler
bu‘d bu‘d-ı bi’l ħamse dir ba‘dehû bâķî kaldı bu‘d-ı (dal) (be) işbu

bu'da bu'd-ı bi'l hãmse dirler andan şöñra veter-i (dal) ı mebde' eylesek (he) veterine aşğar dır (he) ye gâyet dirler pes (elif lam) ye eşkâl dirler ba'dehû bâkî kaldı (ze dal) işbu bu'da bi'l erba'a dirler andan şöñra (re ye) mebde' farz eylesek (cîm ye) aşğar dirler pes (dal ha) bu'duna bu'd-ı tanini dediler ve bundan oñdan vâkî' olan (ze ha) bu'duna bu'd-ı bi'l hãmse dediler (ze dal) bu'duna bu'd-ı bi'l erba'a dediler pes faızlı oldu beynehümâ (dal ha) ve eger bu (ha) yı mebde' farz eylesen (tı) ya aşğar dediler pes (he ze) bu'duna bu'd-ı tanini dirler ve eger (ye) yı mebde' kılsavuz (zı) gâyet dediler pes (dal ye) bu'd-ı tanini dediler ye oldu ve eger (ye) yı mebde' kılsavuz (tı) ya aşğar dirler pes (ha) bu'd-ı tanini gibi oldu bâkî kaldı (tı be) buña bu'duna bu'd-ı tanini dirler andan şöñra (lâm) şıyâh kılsavuz (lâm) a aşğa yerden ber'akis mebde' kılsa (mim) e a'zam dirler ya'ni

(28b)



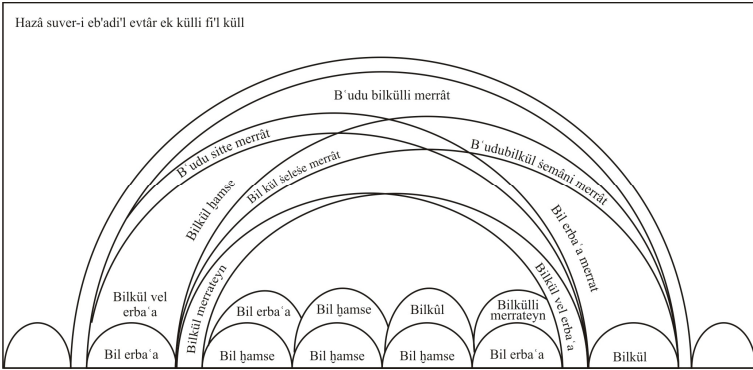
(29a)

hamse					
	segâh		dügâh şakîl hâde	mim	
			râst		
	çârgâh		‘ırâk		
	pençgâh		‘acem		
	hüseyni		mâye		
	işfehân		evc		
	hişâr		muhayyer		
	gerdâniye		gerdâniye		
	muhayyer	suverû tabakâtin-negâm üsâtü fi tisâtü	şakîl hade	hişâr	rab‘i
	evc			işfehân	
	mâye			hüseyni	
	‘acem			pençgâh	
	‘ırâk			çârgâh	
	râst			segâh	
	dügâh			dügâh	
	segâh			râst	
	çârgâh			‘acem	‘ırâk
	pençgâh			mâye	
	hüseyni			evc	
	işfehân			muhayyer	
	hişâr			gerdâniye	
	gerdâniye			hişâr	
	muhayyer			işfehân	şamine
	evc			hüseyni	
	mâye		pençgâh		
	‘acem		çârgâh		
	‘ırâk		segâh		
şamine	râst		dügâh		
	segâh		râst		
	çârgâh		‘ırâk		
	pençgâh		‘acem		
hüseyni	Nihayeti’t-tabakât		mâye		
tasi‘	mebde‘ tabakâtin-negâmi’l-va‘î				

(29b)

hâzâ işâret ulâ şüver-i eb'âd-ı evtâr ve deķâyık-ıtabakât rumuzât-ı kenzü'l-esrâr			
		evc	
		muħayyer	
		gerdâniye	
	'acem	hişâr	nevrûz
	pençgâh 'acem	hüseyni pençgâh	'acem 'ırâķ
	vech-i nevrûz	rızvân hicâz	büzzrük
	rekb	çârgâh	şabâ
	Segâh	zirefkend küçek büselik	hicâz
	zengûle	dügâh râst	büzzrük
	rehâvî	'acem 'uşşâķ mâye	'ırâķ

(30a)

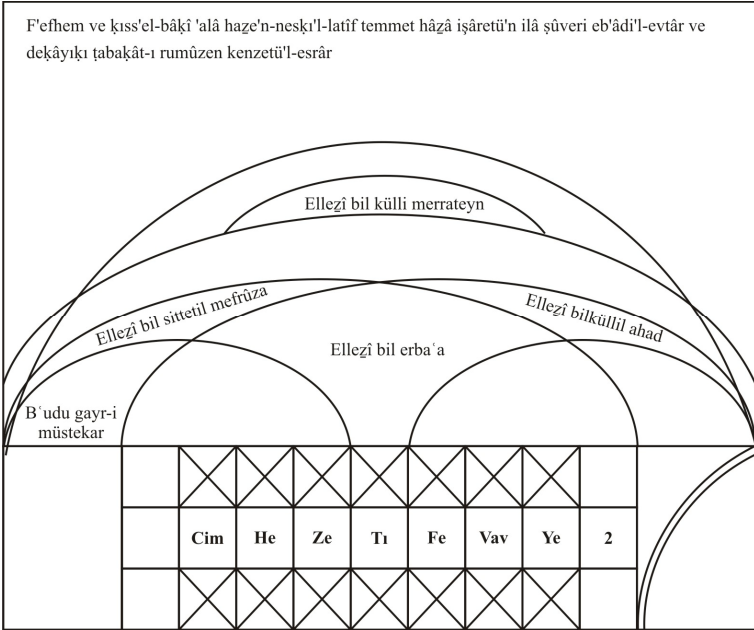


(30b) rivâyet diger der eb'âd

ve ey dilşâd **Naşıruddîn Fârâbîniñ** bir kavlinde daħî eb'âd-ı bi'lküll merrateyn onyedidir ve onyedî veter ve onaltı bu'ddur ba'dehû evvele bu'dü'l-aħad bu'd-ı şânî bu'dü'l-eşķâl dirler ve ma bu'dü'l-bu'deyn-i evtâr kim mefrûz ola ol yedidir ve bu bu'd-ı bilküll

kısmet idüb her birine bir dürlü âd verdiler ve bunlarıñ her birine ‘alâmet çün hurûf-ı tehecçiden bir harf vaz‘ itdiler pes ile olsa (elif cîm) bu‘duna bu‘d-ı bi’lkülli merrateyn dediler (elif be) bu‘duna bu‘d-ı bi’lküllil-ahad (be cîm) bu‘duna bu‘d-ı bi’lküllil-eskâl ve (be dal) bu‘duna bu‘d-ı bi’l hamse dirler (dal he) bu‘duna bu‘d-ı bi’l erba‘a (he vav) bu‘duna bu‘d-ı bi’l hamse dirler (vav be) ye dağî bu‘d-ı bi’l erba‘a dirler (vav dal) dağî bu‘d-ı merrete dirler ve (dal he) ye dağî bi’l hamse dirler (vav re) ye dağî bi’l erba‘a dirler ve (ze cîm) bu‘d-ı bi’ssitte-i mefrûza dirler ve (ha tı) ya dağî bi’l hamse (tı ye) ye dağî bi’l erba‘a (tı he) ye bu‘d-ı ğayr-ı müstekarr dirler ve (he ha) bu‘duna bu‘d-ı tanini dirler

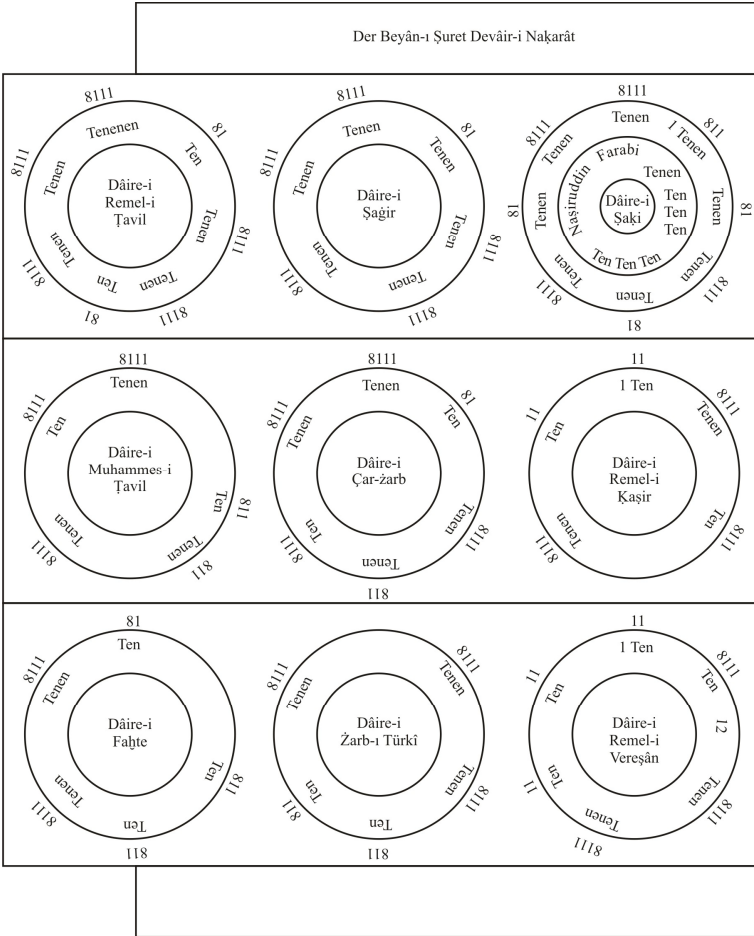
(31a)



(31b) elhamis zarb-ı fahte essâdis serendâz essâbi‘ çâr-zarb-ı buhârî
 eşşâmin zarb-ı hezec ettâsi‘ zarb-ı evsâd ve buña zarb-ı çifte daḥî diler
 zarb-ı ḥaffife tabi‘ olanlar daḥî ṭoḳuz zarbdır. 1 remel-i ṭavîldür 2 remel-i
 kaşırdür 3 çâr-zarbdur 4 zarba 5 zarb-ı râhdur 6 muḥammedür 7 zarb-ı
 remel-i sengîndür 8 çâr-zarb-ı ḥaffîdür 9 zarbeyndür Vallâhü ‘âlem tenbîh
 ve aḥkâm bu zarbeyn dedigümüz zarb-ı şaḳîl zarb-ı ḥaffîdür devîr-i şaḳîl
 ve devîr-i ḥaffîdür kâh zarb-ı şaḳîlle devr-i ḥaffif kâh zarb-ı ḥaffifle devr-i
 şaḳîl terkîb idüb cem‘ iderler âdına zarbeyn dediler yâḥud çâr-zarb-ı şaḳîl
 ya çâr-zarb-ı ḥaffîdür bunlara daḥî zarbeyn dediler pes bunların ikisini
 daḥî idüb bir pâre taşnif etseler kaḅı zarbda gerekse olsun hemân âdına
 zarbeyn velâkin müntehâyı ve bihteri şaḳîl ve ḥaffîdür der beyân-ı hesâb-ı
 naḳarât geldik naḳarât ne nesnedür şu‘arânın kısm-ı evzânı aruzdır (32a)
 gûyendenin kısmı zarb ve uşıldır bilgil kim naḳarât kısmından dâire-i
 şaḳîl-i ṭavîl yigirmi dört naḳarât-i ḥurûfdur bu nice edinicek bir kişiye olur
 gerek kim dört kerre tenenen ten diye yirmi dört ḥurûf temâm olur ve dâire-i
 ḥaffif onaltı naḳarâtdur ya‘ni iki kerre tenen tenenen ten diye onaltı
 ḥarfde temâm olur ve dâire-i remel-i ṭavîl onsekiz naḳarâtdur ya‘ni bunun
 misâl tene ten tenenen ten tene ten diye onsekiz ḥarf temâm olur ve dâire-i
 remel-i kaşır ondört ḥarfdir bunun misâli tene ten ten tenenen ten diye
 ondört ḥarfde temâm olur ve dâire-i çâr-zarb ikidür birisi ḥaffîdür birisi
 remel-i kaşırdür iki kerre tenen tenenen dese bir kerre daḥî tene ten ten
 tenenen ten diye otuz ḥarfde temâm olur ve dâire-i muḥammed-i ṭavîl
 ikidür birisi şaḳîl birisi remel-i kaşırdür dört kerre tenenen ten diye bir
 kerre daḥî tenenen ten ten tenenen diye otuzsekiz ḥarfdir temâm olur
 ve dâire-i vereşân oniki naḳarâtdur bir kerre (32b) ide tene ten ten tenenen
 ten diye oniki ḥarfdir temâm olur ve dâire-i zarb-ı türki on ḥarfdir bir
 kerre tenenen tenen ten ten ve ten diye on ḥarf temâm olur ve dâire-i zarb-ı
 fahte ondört naḳarâtdur bir kerre tenen tenenen tenen ten diye diye
 ondört ḥarf temâm olur geldik bir nevi‘ daḥî dâire-i şaḳîl bir baḥrdür ve
 dâire-i ḥaffif bir baḥrdür dâire-i şaḳîlin rub‘u vardır dâire-i ḥaffifin daḥî
 rub‘u vardır bilgil ey dilşâd her üstâd kim cihâna gelmişler zahmet çek-

mişler 'aķılları yetişdükçe yâdgâr komuşlar ve ba'zılardan menķıldür iş bu arada itdiler kim aşıl ikidir biri řaķıl ve biri ĥaffıfdür ve ba'zıları itdiler kim aşıl dördtür biri revândur biri semâidür biri faĥte biri remel-i tızdür ya remel-i sengîndür temmet üm temâm

(33a)



(34a) fî beyânizzamân vezzurûb vel uşûl ve ey dilşâd bilgil kim uşûl-i cem‘-i aşıldur ve zurûb-ı cem‘ zarbdur zamân dahî uşûldür kim iki zarbuñ ortasında vâki‘ olur ola ve uşûl bir nesne degildir kim mer‘î veyahud yazub okumağla öğrenile bu uşûl kabil-i kısmet değıldür nitekim Bârî Te‘alâ bir kişiye hulk-ı latîf ve hulk-ı zarîf ve hüsni nazîf virir bunlar Hâkdan ‘atâ ve hidâyetdür kesible olmaz bu uşûl fehm u te‘akkül etmek Hidâyet-i Hâkdur buña münâsib bir hikayet **Ebû ‘Aliden** nakl iderler eydürmiş ârâyiş-i şanâyi‘ım var kim ben bildir ve ‘ulûm u kemâlât vârim kim ben anı bilmeyüb añlamadum ve hünervârım kim elimden gelmiye meger **Şeyh Safiyuddîn ‘Abdülmü‘min** Bağdadda şâkirdler Mısırâ sefer etmiş bir gün bu şâkirdlerinin ba‘zısı biryerde cem‘ olub taşnîfâtdan nesne etmişler ve **nevbet-i müretteb** söylerken nakarât geçmişler ve zurûbda hâb etmişler ba‘dehû **Ebû ‘Aliye** gelüb müşküleri ‘arz etmişler bu (34b) ‘ilmüñ aşlın ve fîrû‘ın bilmeyüb hayrân-ı mütehayyir kalmış kim ‘ilm-i mûsikî şerîf ‘ilmdür pes ayıtmış uş ‘ilm-i arkanî kim bu ‘ilmi öğrene deyüb varmış bu ‘ilme meşğûl olmuş maqâmâtuñ dâireleriyle zabt etmiş velâkin zarbda ve uşûlde ‘âciz kalmış bu fen incileyin müşkil fendür der beyân-ı âdâb-ı mûsikî ve ey dilşâd bu ‘ilmüñ evvel âdâbından biri budur kim bir kişi **nevbet-i müretteb** itmege meşğûl olub şurû‘ etse evvel başladığı vakit bir maqâm göstere andanşoñra **hüsrevânî** göstere tenbih **hüsrevânî** oldur kim bir maqâm göstere ol maqâmda ya şakıl ya hafif iki devr-i nakarât-ı nakşiyile göstere andanşoñra bir kavlide bir **gazel** ide ve bir pâre dahî ide kim terâne derler şoñra bir kavil dahî kim ide aña **fürdâst** derler ve eger bu tertîb üzre gûyendelik etse adını mûsikî şaklayub nevbet-i mürevvet temâm etmiş ola ve gûyendelik şurû‘ iden kişiye üstâdlar üç tarîk kômuşlar birisi kıyl dur birisi (35a) ba‘ddur kıyl oldur kim bir kişi nesne etmek dilese evvel zarbın ura andanşoñra şi‘irin ve şavtın ide ma‘ oldur kim şavtın şi‘iriyle ide ba‘d şavtın ve şi‘irin bile andanşoñra zarbın ura bunlar rumûzduz içinde künüz vardur el edebüssânî fî beyânî tefrîkâtî’l maqâmât vel âvâz veşşu‘b vetterkîbât bilgil kim on maqâmât al-tı âvâze dört şu‘be kırksekiz terkîbat leyl eyle nehârîñ yigirmidört sa‘atına

taksîm ve tefrîk etdiler ve bu yigirmi dört sa'atı oniki bölük etdiler ve bu oniki üçer bahş etdiler bu dört bahşı dört dürlü tabî'ata teşbîh etdiler ba'dehû ne maqâm ne sa'atda etdiler kim sûznâk ve germ düşe ve ne mizâclu âdem katında tenûn gibi maqâmda ideler kim tabî'atına hoş gele pes şabah vaktinde kuşluk vaktine degin serdterdür kuşlukdan ikindüye degin germhuşkdur ikindüden yatsuya degin germterdür yatsudan şabağa degin serdhuşkdur ve çünkim şabahdan (35b) kuşluga degin serdterdür bu vakte münâsib germter olan maqâmları ideler (1) kûçek (2) hüseynî (3) 'uşşâk (4) nevrûz (5) zirkeşhâverân (6) nişâvurek (7) hişâr (8) rekb-i nevrûz (9) muhayyer (10) hüseynî-'acem (11) çârgâh-'acem (12) şehr-i 'uşşâk (13) mâye (14) neva (15) 'aşirân (16) nevrûz-i rûmî kuşluk ikindüye degin germhuşkdur misâl (a) 'ırâk (la) zengüle (mela) nevâ (leb'a) geveşt (ma) segâh (sa) zâvilî (m'a) rûyi-'ırâk (neha) hişârek (b'a) mu'tedil ('a) segâh-'acem (a'e) 'ırâk-'acem ikindüden yatsuya degin germterdür misâl (dal) işfehân (mim) rehâvî (sin) bûselik-mâye (dal) beste-işfehân (ayn) işfehânek (ha) zirkeşide (kef) nigâr (tı) zemzem (he) gerdâniyye (lam) bûselik (dal lam) vech-i hüseynî (3 lam) karcıgar yatsudan şabağa degin serdhuşkdur misâl (1) râst (2) hicâz-büzruk (3) şehnâz (4) selmek (5) bestenigâr (6) tebrîzî (7) gerdâniyye-nigâr (36a) (8) 'aşirân (9) pençgâh (10) râst-mâye (11) 'uzzâl-'acem (12) hicâz-ı muhâlif (13) rahât-ül ervâh (14) muhalifek (15) hicâz-'acem (16) nühift (17) nihâvend (18) bahr-i nâzik (19) hicâz-ı türki (20) hicâz-ı rekb ve bun dağî bilgil kim kara yağız âdem katında ne maqâm ideler ve buğda añlu âdem katında ne maqâm ideler ve şaruşın âdeme ne maqâm ideler ve şol kim kara yağızdur tabî'atı germhuşkdur aña 'ırâk maqâmının tâbi'lerin ideler ve şol kim buğday añludur tabî'atı germterdir aña işfehân maqâmının tâbi'lerin ideler şol kim şaruşundur tabî'atı serdhuşkdur aña râst maqâmının tâbi'lerin ideler ve şol kim şarunuñ kumralıdır aña kûçek maqâmının tâbi'lerin ideler **temmeti'l-küttâb bi'avnillâhi'l-melikü'l vehhâb.**

Bismillâhirrahmânirrahîm

Eş-şalâtü ve 's-selâmü 'aleyke yâ resûlallâh (36b)

Eş-şalâtü ve 's-selâmü 'aleyke yâ nebiyyallâh

Eş-şalâtü ve 's-selâmü 'aleyke yâ halîlallâh

Vird-i ahmer dir yañağın ey saçın hablü 'l-mübîn râst

Şûretiñ ve 'ş-şemsü alnıñ ve 'z-zuhâ 'ayne 'l-yaķın 'ırâķ

Şaçlarıñ ve 'l-leyli ıza yağşada kılındı beyân işfehân

Dişleriñ ve 'n-necmü kad câ'e ayâtü 'l-mübîn büzürk

Sûre-i kevserli şî 'ir sende şerh dürür zengüle

Teşne-i dil ümmetler indirdi cebrâil-ü emîn rehâvî

Sineñiñ vaşfında okındı elem neşrah lek hüseyni

Hel etâ haķķında dinledi hatmü 'l-mürselin hiçâz

'Aşî mücrimleriz taldık me 'aşî bahırına bûselik

Yâ nebiyyü işfea 'lenâ ente 'ş-şefiu 'l-müznibîn bûselik

Rûz-i mahşerden günahkâr ümmetiñdir seniñ nevâ

Yâ resulallâh maķâm-ı bendeñe ol gıllu mu 'ayyin 'uşşâķ

Eş-şalâtü ve 's-selâmü 'aleyke yâ resûlallâh

Eş-şalâtü ve 's-selâmü 'aleyke yâ halîlallâh

râst Eş-şalâtü ve 's-selâmü 'aleyke yâ nebiyyallâh (37a)

Ey (şeh) şehr-i şeri 'at ey emîr-i mülk-i dîn geveşt

nevrûz Ger sen olmasañ yaradılmazdı eflâķ-i zemîn

Ey mürüvvet-i madenî ey menba 'ı kân-ı kerîm selmek

şehnâz Ey rasûlü kibriyâ-i kâmyâb-ı kâmbîn

Hıl 'at-i levlâķle şanıñda gelmişdir seniñ hişâr

gerdâniye Muştafa ma câ'e illâ rahmete 'l-lil 'alemîn

Bu Maķâmî bendeñe göster şefâ 'at-ı rüyını mâye

yegâh Zulmet-i işyân içinde kalmışım segâh ey müreccebîn

çârgâh Yâ Halîlallâh Yâ Neciyyallâh Yâ Şafiyallâh dügâh

ÍLM-Í EDVÂR-I MÛSIKÍ'nin ESAS METNÍ



سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

ادوار



Y-1040 = ilm-i Eduarı Musikî = 37 varak
43732 Toplam 42 varak
v.38-42 baş

اول اون ایکی مقام دید کز ندر اول راست نخعی عراق
 او چنجی اصفهان د بهنجی کوجک بشبخی **تذکره** التنجی بزرک
 یدنجی حسینی سکرنجی جاز سقوزنجی رهاوی او نجی بوسلک
 اون برنجی نوا اون کنجی عشاق اندر کلدک او ازیه اول
 کداشت اکنجی نوردوز او چنجی سلک درنجی شهنواز
 ینشنجی مایه التنجی کردانیه یدنجی حصار ندرن کلدک
 بشعبیه اول یک گاه اکنجی دو گاه او چنجی سگاه درنجی
 چار گاه • کلدک امدی اگر هیئت و حکمت و طب نجومه
 تعلق اول مسیدی اون ایکی برجه یدی یلدرن چهار عنصوه
 یکتر دورت ساعت ترکیب تمیلردی تعلق اولدغی چون
 اندلر اون ایکی مقام اون ایکی برجه یدی آوازه یدی یلدرن
 قزق دورت ساعت عناصر سکر ترکیب یکجنگ کندزک
 یکوی دورت ساعت ترکیب اندلر ترکیبات
 بسته نکار اولدر کم چار گاه کستره سگاه یزنده نرم راست
 قرار اید تبریزی اولدر کم تبریزی حسین یزنده جازاغان
 ایدانه نرم قرار ایده پنج گاه اولدر کم اصفهان آغا زایه •

بو تصنیف حوجه عبد القادر رثدر
 علم مقاماتی بلدر ر • اول استاد لر کیم بو علمی بنیاده
 اتمشدر علم هیثات و علم حکمت و علم طب و علم نجوم دن
 • استخراج قلمشدر اون ایکی برجه یدی یلدره چاه عنصره
 کچنک و کند رک یکر می درت ساعتنه ترکیب اتمشدر
 نتکم آدمک اصلی دورت نسنه در بو مقاماتک دخی
 اصلی دورتدر وهم بو کتابک اسم ادوار در هر کسکم
 او معنی و ایتمکی بلدی لیکن بو علم مقاماتک اصلن بلدی
 بو کتاب بو علمک اصلن و فرعن بلدر ر اسمیله هم بو
 علم هوای علم در عمل کر کدر • روایتدر حوجه عبدالقادر
 حوجه نصرالدین دنکه صحبت ایدر کن او استاد لر دن کم
 اون ایکی مقامدر یدی آوازه در دوردی شعبه دن
 باقی قلاقی ترکیبدر هر بر او استاد کلدی قوتی تند کچه
 ایکی مقام ایکی آوازه یه ایکی شعبه یه بر مقام
 یه بر آوازه یه بر شعبه جمع ایدی آکا بر آدویر دیکه
 ترکیب اولدر شولکم اصلدر اون ایکی مقام یدی
 آوازه دورت شعبه در باقی قلاقی ترکیب ایدر کلدی

اولدرکه حجاز کستره رهاوی اونده قرار اید بجر نازک
اولدرکیم حجاز آیدیه غاز ایدیه سکا هدن اینه دکاه قرار ایدیه
حصار اولدرکیم حسین ایدیه عزالیه سکا ه قرار
ایدیه حصارک اولدرکیم حسین ایدیه مرکز قرار
ایدیه ترک حجاز اولدرکیم راست ایدیه نیکوله کستره
دنه قرار ایدیه حجاز بزرک اولدرکیم حجاز ایدیه کستره
عشاق قرار ایدیه مخالفک اولدرکیم تبریدی سکا ه آغاز
ایدیه اینه نرم سکا ه قرار ایدیه نشاورک اولدرکیم سکا ه
آغاز ایدیه عشاق دن مایه قرار ایدیه حجاز مجالف
اولدرکیم حجاز آغاز ایدیه اینه فرج غار تمام قرار ایدیه
براحت الارواح اولدرکیم حجاز آیدیه غاز ایدیه ذال ولی
قرار ایدیه نواعشتران اولدرکیم نوا آغاز ایدیه رهاوی
قرار ایدیه عراق مایه اولدرکیم عراق آغاز ایدیه دنه
مایه یه اینه قرار ایدیه برقع اولدرکیم چارکاه آغاز
ایدیه رهاوی قرار ایدیه دم دم اولدرکیم نوروز آغاز
ایدیه سکا ه قرار ایدیه نوروز روی اولدرکیم چکا ه آغاز ایدیه
قرار ایدیه عشاق اولدرکیم کویک آغاز ایدیه

3a

اصفهان اغاز چارگاه اونده قرار ایدہ ذی لکن ہودان
اولدرکیم مخیر اغاز ایدہ حجاز قرار ایدہ سگاہ یزنده زیر
کشیدہ اولدرکم سگاہ اغاز ایدہ نوروزدن دونه دو
گامہ قرار ایدہ عشران اولدرکم حسین اغاز ایدہ اکاذن
نرم راست قرار ایدہ کردانیہ اولدرکیم کردانیہ اغاز ایدہ
حسین یزنده دوکاه قرار ایدہ بوسلک اولدرکیم کردانیہ
اغاز ایدہ دکاه دن مایہ قرار ایدہ مخیر اولدرکیم نیربری
دکاه اغاز ایدہ حسین یوزند انہ دوکاه قرار ایدہ نکابینک
اولدرکیم کردانیہ اغاز ایدہ سگاہ قرار ایدہ وجہ حسین
اولدرکہ فرجغان کسترہ تمام دنہ قرار ایدہ کندزہ فرجغان
اولدرکہ چارگاہ کسترہ دُنہ عشاق قرار ایدہ روی عراق
اولدرکم عراق اغاز ایدہ سگاہ قرار ایدہ مستعار اولدرکم
سگاہ اغاز ایدہ عراق قرار ایدہ نہفت اولدرکیم مخیر اغاز
اغاز ایدہ انہ حجاز قرار ایدہ سیمہر اولدرکیم مخیر اغاز ایدہ
انہ بزرک اونن قرار ایدہ حسین عجم اولدرکیم حسین اوننہ
مخیر اغاز ایدہ دوکاہ یہ سگاہ قرار ایدہ غزال اولدرکیم
حسین اغاز ایدہ سگاہ دن مایہ قرار ایدہ نہاوند
اولدرکیم

راست آغاز ایدینه عجم اوند قرار اید عجم راست اولد کیم
 عجم آغاز ایدینه راست قرار اید حجاز عجم اولد کیم حجاز
 آغاز ایدینه عجم اوند قرار اید عراق عجم اولد کیم عراق
 آغاز ایدینه عجم اوند قرار اید عزال عجم اولد کیم
 عزال آغاز ایدینه عجم اوند قرار اید سبکاه مایه اولد کیم
 سبکاه آغاز ایدینه مایه اوند قرار اید عشاق مایه
 اولد کیم عشاق آغاز ایدینه مایه قرار اید ماهور
 اولد کیم مایه آغاز اید حسین صرف قرار اید سبز
 اندر سبز اولد کیم ماهور عزال رهاوی حجاز مایه پنجه
 جمع اولد و مرد محمد لاله ندر جمع اتدی اندر سبز اندر سبز
 ددی امدی سند اخی دلرسک بو علمدن خبر دار اولاسن
 اولد بر اوستاده خدمت ایله تا سنده فاعله طسین هر فی
 کرکسه بلاسن هر قنده اولور سه بکنه لر روایت قلد
 اوستاد کمال اون ایکی مقام اول عشاق مقام نوا مقام
 بوسلک مقام حجاز حسین زنگوله بزرک مقام کوهک
 اصفهان مقام عراق مقام راست اندن آوان کواشت
 آوان نوزور شهناز مایه سلمک کردانیه کلده ضرب

زَنكوله قَرار اید ركب نوز اولدر كیم كوچك یوزندن
 چارگاه آغا این عراق قرار ایده زیرافکنده اولدر کیم بزرگ
 یه سگاه اغاز این چارگاه قرار این ساز کار اولدر کیم
 سگاه اغاز اید مایه کستن چقه راست قرار این نهند
 روحی اولدر کیم کوکل اغاز این دُنه دکاه قرار این حصار
 اوج اولدر کیم حصار اغاز این اینه صبا هان قرار این
 ماهور اولدر کیم مایه آغا حسین صرف قرار ایده
 مرغک اولدر کیم عربان اغاز این اینه زَنكوله دن مایه قله
 ایده عربان اولدر کیم ماهور اغاز این عجمدن بر پرده اشغه
 قرار این رضوان اولدر کیم عجم اغاز این دکاه اینه عجمدن
 بر پرده اشغه قرار این سبز اندر سبز اولدر کیم ماهور
 غزال رهاوی حجاز مایه پنجگاه جمع اولا عجم اولدر کیم
 دُکاه آغا اید راست قرار اید نوز عجم اولدر کیم
 نوزون آغا اید عجم قرار اید چارگاه عجم اولدر کیم
 چارگاه آغا اید عجم قرار اید سگاه عجم اولدر کیم سگاه
 آغا اید اینه عجم اوند قرار اید دوکاه عجم اولدر کیم
 راست آغا اید اینه عجم اوند قرار اید راست عجم اولدر کیم
 راست

شرحه اصل ضرب قنقدر اول ضرب ثقیل بوضرب
 ثقیل دن قاج دور لوضرب پیدا اولور اکیخی ضرب •
 خفیف بوضرب خفیف دن دخی قاج ضرب پیدا اولور
 اول و دشارد دم روان سوم تک ضرب چها رمر سماعی
 پنجده فاخته ششم سراندا از هفته چهار ضرب هشتم
 جاری نه اوصاد کلدک ضرب خفیف تابع لرنه
 اول رمل دوم قیصر سوم رمل طویل چهار رمل قیصر
 پنجده ضرب ششم راه کرد هفتم حفه ضرب
 هشتم مخصوص نهم رومک کلدک ضرب بین دید کلوری
 ایکی ضرب در بری ثقیل در و بری خفیف در ایکن
 بر بر نه جمع ایلدق بر پاره تصنیف ایلدک آدین
 ضرب بین قودق کروقلن ضرب لری بوضرب بین اوزرنه
 تصور ایلدک کلدک نقرات حسابنه کمر نقرات نه
 نسنه در سهرانک قسم عروض در ضرب اصول در ضرب
 اصول قسم دخی نقرات در یعنی یکرمی دورت خرفدر
 نجه ایجاک معین ثقیل اولور آلت کز چون تن تن
 دیه یکرمی درت خرف تمام اولور • کلدک ضرب
 خفیفه

صوتن ایده صوتن شعرن اندن بنلر رموزا لتنده گنوز
 لردر بور موز بوکنوز بوعلک ایچنده پنهاندر بوعلده
 کئی اوستا دکر کدر بوئی بله کلدک بو قسم دخی کو اون
 ایکی مقام براوازه دورت شعبه قوق سکر ترکیب
 کیچنک کندزک یکریمی دورت ساعتنه ترکیب
 اندک نه مقام نه ساعتده ایدله و موافق دوشه
 بردخی کیچنک و کندوزک ساعتنی اون ایکی اندک
 اون ایکی تصرف ایلدک دورت بخش اندک دورت
 دور لو صبیعته فدک صواح وقتدن قشلق وقتنه
 دک بر طبیعت اندک بو طبیعت لوک هر برسی بر دور لودر
 صبحدن قشلقه دکن سرد تر در قشلقدن اکندویه
 دکن گرم خشک در اکندودن یسویه دکن گرم تر در
 یسودن صباحه دکن شرد خشک در صبح وقتنده
 مقامده ته ایلر اید لر قشلقدن اکندویک نه
 مقامده ایده لر صباحدن قشلقه دکن سرد تر در
 شول مقاملرک طبایعی کرد تر در بو وقده انلر
 مناسب دوشر کوچک حسین عشاق نوروز دلکش

حسن ایوبیه خوش نفس و یرز بودخی اکابکز بونده
 تمام اولدی ابوعلی سینا رحمة الله علیه ایما ایدرد که
 اته من مرد در دقچنکه صوفیه الدین عبد المؤمن بخدادون
 الت شاکرد کزردی مصره کلدر ابوعلی سینا قتنه
 برنوبت موسیقی ایتد لرد کلدر اصلن فرعن تمام اهل
 بلد کورد که علم موسیقی شیرین علم ایمش دند بو علم مشغول
 اولد جمله مقاماتی فقرات مرکز لرن اول آخربنیادنی بلدر
 کیم برپای تصنیف ایده ضرب اصوله کرمدن عاجر
 دمبسته قله بو اصول دد کلک شنوک کبدر که کرمینجا
 بلنمز کلک بر قسمه دخی کیم علم موسیقنک بر ادبی دخی
 وردر که طریقله ایده اول بشلیا بر مقام کستره اندن
 بیش ایده اندن حسروانی اندن صکره قول اندن غزل
 اندن توانه اندن بر قول دخی فردا اشت لولاجون بو ادبی
 صقلش اوله سن بر یول دخی طته سن نیه ورسه
 کوراسن کلک بر قسم دخی اوج اسم بنیاد ایلش لر اول
 قیل اکخی مع اوجی بعد قبل اولدر که اول اوراشون
 اندن صوتن ایده مع اولدر کم ضربن بله ایده بعد اولدر که

ترك حجار حجاز بزرگ بودخی تمام اولدی كلك بربابه
 دخی كیم قره یاغز آدنه نه مقامده ایدلر بغدادی اكلو
 آدنه نه مقامده نه ایدلر صروشن آدنه نه
 مقامده ایده لر صرونك قرلینه نه مقامده
 ایده لر شولکم قره یاغز در طبیعتی کرم خشک در
 اگا عراق مقامنك تابع لرن ایده لر شولکم صاروشن
 در طبیعتی سرد خشک در اکارا راست مقامنك
 تا بعلرن ایده لر شولکم صرونك قمر لیدر طبیعتی
 سرد تر در اکارا کوچك مقامنك تا بعلرن ایده لر
 بویاب دخی تمام اولدی كلك بویاب دخی برکشی کم
 مقار شناس اولسه ساز چلق دلسه یه چنک
 یه خود عوریه نی یه ششتاویاغیری در ساز
 اوستا دخی اولسه نیجه ایده کم اکرده طریقتی
 آنك بودر چنک چلق دلسه سکر قیل دخی طقوزنجی
 قلی راست چک سکرنجی قیل دگاه چک دنجی قیل سگاه
 چک التنجی قیل چارگاه چک بسنجی قیل پنجگاه

7a

موران نشا ورك حصار ركب ركب نوروز بختر حسين
 عجم چارگاه عجم سبهر عشاق مایه نواعشتران
 نوروز رومحایده لر قشلقدن اكدويه دكن كرم
 خشك در شول مقاملك كيم طبایعی سرد خشك در
 بووقته انلر مناسبد عراق زنكوله نواكواشت
 سگاه مایه مستعادنها وند همايون عراق مایه برقع
 زاوی روی عراق سگاه حصارك سازكار معتدل
 سگاه عجم عراق عجم در راكند و دن یسویه دكن كرم
 تر در شول مقاملك طبایعی سرد تر در بووقته انلر
 مناسب دوشراصفهان رهاوی بوسلك مایه
 بسته اصفهان اصفهانك زیركشیده نكار نرم
 زمگردانیه وجه حسین قرچغا زیتودن صباحه
 دكن سد زحك در شول مقاملك كیم طبایعی كرم خشك
 در بووقته بونلر مناسبد راست بزرگ حجاز
 شهناز سلك بسته نكار بنزوی گردانیه نكارعشتران
 چنگاه راست مایعزال عزال عجم حجاز مخالف
 راحت الارواح مخالفك حجاز عجم نهفت بمرنازك
 نواز

ديه والله تعالى اعلم بالصواب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله الذي لیسر اسلافنا بالریاضة استماع
 صداء افلاکه علی النغمات الشهیة المبعودیة وزین
 انفاس الانسان بالالخان الداودی علی النغمات
 الملایمة والنقرات الموزونة واشترف بحالهم
 من الاصوات الملدات باقتران المقامات المطبوعة
 والصلوة والسلام علی سیدنا محمد العربی المدفی
 تلی القرآن علی المقامات المذكورة وعلی اله و
 اصحابه الذین رغبوا رباب هرة الخان المرغوبة
 وبعد فانی اردت ان اءلف کلی الکلیات وهو
 جمع المقامات والاوزات والشعبان والتراکيب
 لاجل سلطان البر والبحرین فاتح المصر وحافظ
 الحرمین من رب العالمین اعنی السلطان ابن
 سلطان سلطان سلیم خان وشرعته وقصدت
 الی اتمامه حتی یكون اثر امنی الی یوم القيمة و

چك اول قیل مخیر اولورد و گاه تیز سیدر دز قلن
 بونلری مقابل دوز که کردانیه نك راست در
 اصفهانك دگاه نرمدردخی التنده کی قیل چار گاه
 نرمدردخی التند کی قیل سگاه نرمدردخی التنده کی
 قیل و گاه نرمدردخی التند کی قیل راست نرمدرد
 چنك روزنی تمام اولدی عود چلق دلسه عودك
 بیش جفت قیلی وار بیش اهله چك كرك شول
 بسنجی درانی چار گاه چك اندن یوقار و سنی راست
 چك اورته قیلنی اصفهان چك نرمنه چك دردی
 قلی حسین چك نرمنه چلاسن ادا مانله تا کیم
 اکر نه سین قولاین الاسن تا حد برا و ستاده ار شجه
 کرا و ستازه ار شمر سگ اشبواد وار محتصر سگا
 اوستاد یتر اکر عقلک یاری قیلور سه عود دخی تمام
 اولدی اوار دخی تمام اولدی اوت هر نسنه ایتمک
 دلرسک یه ایتمسک صکنده استغفر الله دیکل تاکه
 ثواب بویک آه اتد کز الله ایچون اولسه قیرمز لیکن
 اشدیجک یارمز لعنه شیاطنه حمل ایدرسکز استغفر الله
 دیه

شولر کیم عشق سوریه اولدسا
 کرکدر دغلیه اوازده ساز
 که تا کوزیاشی ایده اودن سکن
 بوله شوریدن لکار خط تمکین
 بوعلی کرد لرسک بیله سنرکی
 ریاضت جبه سنی اکنکاککی
 سوزک نائنه سیدی بیک آویم
 دلرسک اوله سوزک عودهد
 بوسوزی شول طیر عون ایده فیاض
 بوسازی شول چلر کیم اوله ممان
 زرا بو بر علمدر هواج
 قوا علی یزب او قودی هر جان
 بولراهل ریاضت بو عطلی
 ولی یزموق بوئی لوجی ضمیره
 ایست فهم نیله اولر امیره
 کرک کیم وار بن او کرانه سازی
 یاه هر پرده انغام سازی
 قلم بو علمه یزموق ساز خطدر
 قلق قرطاسدر عقده نقطدر
 او قور عقل اشبو خطی درک ایلر
 خیالاتن رهنده برک ایلر
 او قودن کیم بوئی یازدرن کیم
 بوکاسوز بیله صوتی دزدنرکم
 بو بر اچق اولر اشبورازی
 کرک بود مده اولاسن پرده بار
 شولر کیم مستقیم الذهن اولدی
 نه دورر بانک و پرده فهم قلدی
 شونک کیم طبع میزان اولد اقسق
 وار انک کیب طبعی وراودلن باق
 اولر حیوان بی دلدن از لدر
 نه کیم کلبدن دخی بلهم اصلد
 چو طبع اوله کشنک معوج و بیج
 بیک او قوسن عروسی نفع یو هیج

كسرتہ على اربعة اقفال القفل الاول في اشخ
عشر مقاما كل واحد منها منسوب الى احد البروج
وكل واحد من هذه المقامات مختلف الطبايع
والانعام والابعاد القفل الثاني في سبع اوزات
مع الشعب كل واحد منها منسوب الى احد الكواكب
التسعة وكل واحد من هذه الاوزات مختلف الطبايع
والانعام والابعاد القفل الثالث في تراكيب المستعملة
كل واحد منها لا يخلو من ان يكون مركبا من المقامين
وبالاوزين او بالمقام والاوزة وكل واحد منها
مختلفة الانعام والابعاد الفصل الرابع في تراكيب غير
المستعملة وتعريفهما كتعريف القفل هذا كتاب
ادوار الثالث

الاى طالب علم رياضى بوفنده كشف حال ايت اعترافى
صور اسرار دقايق كشفنه راه سلو كنده اول رعاضا ضيال الله هراه
رموزن علم ادوارك بيان ايت دقايق مقاماتى عيان ايت
نه يرده كه اهل پرده اچه لزي سن اول يردن كل اغازايله سازه
كه بيلنه مقاماتك اصولى مخطمخ جندن نيچه يولى
سؤزك

صفت نوروز

مکر بکون که روز اولمشد بیروز حمل برجنه ارب بولمش برفروز
 بساطی عالمک اولمشد حضرا ز مرد نطعه صلمش ارض غرا
 دتدی ازها درنکارک خرگاه که کلزار ایچم اونور تحه گل شاه
 باش اچمش زاله بیچون لاله غمه دو تردی غصهین زرسمین جیمه
 چالردی رقصا ورو بن زهره چکی کوروب بلبل ادردی آهنگ نیکی
 خروشدن طیورک دنک ادی هوش صدا ورمز میله طولدی کوش
 او تورردی بو عمر خلوتند وفالرد لر بالر صحبتند
 مدام ایشیدی بونک عیشه نوش تناول ایلرد اولمزدی بیهوش
 عناسزا تمریدی نوش باده فی وچنکسز دل اتمزدی کشاده
 ددی دکلک نه کچمشدر باشمین یکلک عالمنده جنبشندن
 او قورب ذوق ادردم نهانی اونتمشدم انجام جهانی
 مکر برکیش وارمش آد شیخ دیک دمشلردی اکا کنت ابوالنیک
 محار فلقد شطار اراسنده مکمل لکده طرار اراسنده
 بغایت بولمشدی شتهاری ز نوغلانندی دایم شکاری
 اولیدی اصدقا مک کی عقیقی که خلا نومک اریدی صدیقی
 کلوب برکون او تا غومه فرجنا بوزونی ایلدی ایبا غومه جاک

دخی شونلر کیم بلزبانک و پرده چه کرساز دوتنه نه اصی اولمزه
 شوکیم صاحب طبع در بیلرای یار نه دورربانک پرده وزن اشعأ
 بولر پرده کیمی در هواچی که هر قوش یورداد نمز بر یوی
 بودکک هوا اهلی اشیدر هوا دکه دوکن جان قشیدر
 دُرُش جان قوش اول سید کبلای یار دوتاسن عشق اسواقنده بازار
 هذا الحکایت منقول عن عمر ابن بحر الحافظ
 ایشت ای مشک بوی عنبر افشا منور ایلیوز لغی پریشان
 تواریح ایچره بولدم بر حکایت نجه اولمش دکله راویدن روایت
 اشکاتاریح عنتابی دمشلر اوکته حادوجابی دمشلر
 مکرور مش براراده وارحافظ ادمش عمر بن بحر حافظ
 ریاضی علم بیلر مش کماهی تمام اتمش او قویب در بر باهی
 مقاماتک صداسی نیر دندر کو اکبله فلک دوری نندر
 نه در بیلور میمش بانک صدای ندر اکلر مش اهنک مقتضای
 مقامات فلک اوان سندن بوساز عشق در روان سندن
 اشیدر مش دلوجان قولغیله ایچر مش درد در مان صغله
 مورخ که اتد کتبدن روایت بو عمر دن ادر نقل حکایت
 روایت ایله بیسر ما سبقدن حکایت قلیسر عمری خلفدن
 صفت

هو حقه قيرنجزمه تعليم اتمك كركسن د ري مقام دن
 نه طوغرونه مقام نه الدون متعلقدر ونه مقام نبرجه
 متعلقدر وقنغسي خاكي وآبي وقنغسي بادي وآستي در
 وقنغسي كرم وسرد وقنغسي كرم وسرد وقنغسي خشك تر در
 تفهيم اتمك كرك سن تا كيم حسني معاشي اطيب وزندان
 اجلا اولب سندن يادكار اوله قيزين حضورمه كتوردى

مشور

مكربوقيزنك آدي دي دلشاد اولوردى يوزنى كورن كوكل شام
 تردي غنجه كيبي نارسيله بغايت خوب رعنا وكزيده
 مليخ الخط محبوب الحواطر رشيق القدم مطلوب لتواظر
 رقيق الوسط مرغوب الشمايل حميد البسط محمود الخطايل
 رخي عكسي در خرشيد زخشا لبندن تنك دل لعل بدحشا
 جمالي باغ جنتدن مطرا بوى سروى رواندن خوب غرا
 نزار ايدر مهى قاشي هلالى شكر تنكن درر عقد زلالى
 كلوب اوكمده اديله ديزچوكدى بصيرت سمعن آچوب قاشيكدى
 اتاسي چون جمالندن اولر شاد اكا ولب كورر تعليم اوستا
 كه يعنى علم ادوار ايدى حاصل اوله سازنده لقدمه فرد كامل

ددی لطف ایت قدم رنجاق طوبی ایاغک طپرغینی یوزمه اور
 طپکدن التماس اولدر بالاحلاص کینک اوتاغینه برقد و ریاص
 که وارد ربنده حانکده عرسه منا دیلر صلاسی اولدی ناسه
 قبول ایدوب طورب واردم آنه که یعنی خاص خاوت محرینه
 تکلف اتد لر برصدن او تروم یرینا ساچوطا پوسن یتروم
 کتر دیلر او کومه خوش طعمای مزعفر نقل و پر با دیله جای
 دیک ایچدک بر زجک اتم آرم دلرم کو طرب یولومه و ارام
 کتر دیلر طعمای اورته یردن دلارم کمتکا دستورا اولردن
 ددی بردم کرم قیل ایله آرام که سنکله ایلر ارام دل دلایام
 قتلک وارد رر بر حاجتم خوش کرم قیل بردم اورغل سوزم کوش
 ددم بو یرنیه حاجتوکی یرینه قویه ین هر نیه اشوگ

نثر

پس بوندن بو شیخ دیک تمنی واستدعا ایدوب ایتدی علم
 مقامات فروعیه و علم موسیقی نقرات ضروریه و علم
 الغرایه بلدرمک کرکسن و بونده اوتار مطلقه و اوتار
 مطبقه و اواز محرق مطرف و بردای منافرو آهنگهای
 وافر و وزن مخالف و روزنه عوارف نه دسندر کما
 هو

مستغرق والم فكرده مغترف اولب طور ركن ناكاه
 خاطرى سيراستدى روان طرف كلناره توجه اتدى
 كزب تفرج ايدر ركن بر قاج صحبتة دوش كلدى
 كورب او تورب كويندلك وسرا زنده لك ارد لرهر
 برندن اواز سرز ونغمه دلغروز سمعنه يتشدى
 بو اوازه لردن متئثر اولدى كوكلنه بو هوس دعیه
 دوشد يكم رياضته مشغول اوله رياضت معاونتله
 بو علمى دوشرب تدوين ايده سن واردي رياضت قلدى
 بو رياضت بر كاتيله شول مرتبيه ايرديكم سحر وقتنده
 بركاره وجنت مثاله بر مرغزاره چقردي افلاكك آوازن
 اشدردي هر سحر كه چقردي قلاغنه بردورلو اواز كردي
 پس فياضتك فيض سبيله اون ايكي مقام اون ايكي
 بورجك اوازه لردن ویدی اوازه یدی كوكب آوازه
 سندنكم سبعة ستیاره در لر اخذ ایدوب جمع ایدی
 و طقر فلكدن طقوزدور لوضرب و اصول الدی فهم
 ایدوب صنوب و اصول بنیادین وضع اتدی و
 دقت فهمله نظر ایدب كوردكم بو مقاماتك

بوفتی درك ایدن عقل کلدرد بلر عالمه جاهل برد کلدرد
 چوبلدم قابلیت وار اوزندن ملاحظه حلا و تلو سزنده
 ددم ای بنت وارم عمله شوک که جانکدن ارتراسن مهر زوق
 ددی دلشاد ایا اوستاد کامل بنم ثابت قدم امر کده عامل
 نه بویرسک بیور امر وکته رام کمر بسته چونی کور تر غلام
 چر کردم ساز عشقه قلک سجده کوردی بان آنگ شوق و حبه
 هماندم اوردم الومی الینه سلوک اتم مقاماتک یولینه
 الینی ساز هسته اتم آهنگ صدای نغمه سندن اولد لرنگ
 ددی بر بربگاکستر مقامی شعبله آواره اصلینی تمامی
 نثر وای دلشکر بلکل کیم بو علم موسیقی روایتدر ناصر الدین
 فارابیدن روح الله روحه کیم علم ریاضته معلم ثانی درلر و بون دخی بلکل کم حق سبحانه و تعالی فلکلری یراجتی
 بونلور دونمک امر ایدی و دونمک لرندن او زلر ظاهرا ولدی اول اوازه لر اغانی و روحانی ددرلهم موسیقینک اوصولی
 اولدر اول روحانی اوزه لر دندر اول اوزن لری شیخ صفی للدین عبد المؤمن دن اشذب درردی ریاضت مساعده
 سیله بو اوزه لرک فکر ندم قلمشد بودریای خیر تده
 مستغرف

عاشق حقیقینک حرکاتنده پیدا اولمشدر بو علم حقد
 ترک ایده جک فن دکلدردیوب بردوه کتردی قرق کون
 آج و صوسر قودی بو آج و صوسر دوه و اواز اشدکی
 وقتن بیکا و ایچکا مقید اولدی اوازه دکلمکه مشغول
 اولدی و طیور جینسندن دخی بلبل کتردی قننده کونیده
 اندر بلبل بو اوازه اشدب تحمل اتمدی دیرد ترتیب
 دشدی اولدی مختیر خیران قاند لر پس بلدی لر کیم بو علم
 موسیقی علم شریفدر ترک ایدر جاک علم دکلدردیوب
 بو علمک تحصیلنه مشغول اولدی لر بو علمک فضالی چوقدر
مطهر علی کلامدن قچوب سولیک و دخی بلبل کیم بو علم شریف
صوفی المریح عهد المؤمنین علم حکمتدن و علم هیئتدن و علم
فرمودن و علم طپدن و علم هند و سنا استخراج ایدوب
تصیفات اندلده بورداه مظهر سوره دی و کورد که فالکک
حرکت مستدین در حرکت مشیمه دکلدردیوب کواکبک
 دخی بالتبع حرکت مستدیه مستقیمه دکلدردیوب اولسیدن
 اوتوی بوکا علم اسرار کتاب ادوار آه و یردی و بون دخی
فهرستکله هر کیم بو کتاب حقه بتنامه بوکا بحقیقتله

اصلی دورت دورلودر و خلقت انسان دخی درت
 سنه دن مرکبدر و بونلردن دخی درت شعبه اخذ
 اندی تمیز ایدب دورت دورلوسنی درت عنصرك
 حذاسنده قودیکم اكا عناصر ربعه درلر و بومقاملك
 هر برنه بر دورلو آد و پردی اوش سكا دوایرا یچده بریر
 کوستر بعد بلكل کیم بو آوزلری جانلر علی ارواحده ~~مکمل~~
 پس شمدی بو عالم دنیا ده برکشی خوب آواز و سوز شاق
 اشذب متأثر اولسه دلالت ادرکه اول کشنک روحانیتی
 غالب دکلدربلکه حیوانیتی غالبدر انوچون اول عالمده
 اشتمیت ~~مهرور~~ قالمشدر پس شمدکی حالده اولن اصوات
 و آواز لری جان قلا غنیه دکلسلری بهوش اولب خیران قللری
 بعض مستایخ کبار کبی نتکم صفی القین و عبدالؤمن زمانده
 علماء بغداد خا ^{یعنی} تعلیم علم موسیقیدن منع اندلر پس
 صبی الة بن عبد المؤمنک موخبر قلا غنه دکدی واردی
 خلیفه حضورنده دعوی قلدی که بو علم علم شریفده اشبو
 دلیل ایله کیم افلاک رقصه کیرب دوعدکی حقان عشقیله
 حرکت ایدر و صغنا یوب سکردب یلر و بو آواز لرا اول
 عاشق

کل آمدی شمدنکر و سؤال ایت بوفزه وارسه شهبك عرض حال ایت
 اکر صورتسك مقاماتك اصولن دیاین اصل فرعینك حصولن
 بل اولکی مقام اکلغل راست که راستی راستدر راقم المقامات
 زرا بندن طغر مجموع آواز مقامات شعب او ان وراز
 الاول راست

چو عزم ائدک بلا سن راستی راست و ر قلی که اول اول برده راست
 خوشرا غاز ایت اول اودن کیراند بر پرواز ایدوب قلق کل طرانده
 محظو محر جن بلد ک چو بر در مقام راست بود در رهان کور

الثانی عراق

انجیسی مقاماتك عراق قدر که چشمی جان بکی قلبه چرا قدر
 دلسك اله سن ملك عراقی شهبی بغداد له ایت اتقاقی
 کاهک پرده ر هاده ایت خروچی نزول اندر عراق اوینه کوچی
 هان بلد ک عراقك کر چه کینی محظو محر جك نید و کینی

الثالث اصفهان

مقاماتك او چجیسی اصفهاندر اشیدب شاز اولب بونی رواندر
 تفرج اتمك استرسك جهانی یوزی کور نیجدر ملکی اصفهانی
 خروج ایت پرده پنج کاهدن ای بار دو کاهک پرد سن دن این اوتروار

بلز بلكه فى الجمله اصولن وفروعن واساميسن بلور واكر
 بر كشتى بو علم بكنه الحقيقت بلك استسه كر كدر كه
 برا و ستاد كامله يئسته و ادبيله او كند دز چوكب
 جهد ايله او كر نمله مشغول اوله تا كه كند و دخی و ستاد
 كامل اوله و بل كل كيم صفى الدين عبد المؤمن اون ايكى
 مقامه و يدى آوازيه شعبيه كو بنياد اوردى بعده
 كلن او ستاد لر ك هره برى بو مذكور اتك بعضنى بعضنه
 مضاف قلب تركيب اتد لر دخی اول پرده يه قول يه عمل
 يه بسيط يه غزل يه ترانه سويلد لر اكا بردور لو آد
 و ير ديلر بونك ك بيلر تركيبات در لر ان شاء الله
 عن قريب بيان اولنه و اكر علم ادوار بو مذكور اولن
 علم لر دن مستخرج دكل سيدى اون ايكى مقام اون ايكى
 بروجه و يدى آواز يدى الدن دورت شعبه دورت
 عنصره و بو تركيبات يكره دورت ساعته مقابل
 قلب ترتيب ايليو ميلردى در مطلع مقامات
 است رند چابك جست جلاله چوسنسن فهم فكرت ايچره در
 مبارسين بلكه چون بو علمك بلى فى الجمله زایل اولد جهلك
 كلامى

التابع رهاوى

نيدنجيسى مقاماتك رهاوى اسيدن كوشك او بچتم ماوى
 رهاوى اولدر راكلارسك راز سكاك پرده سنن ايدى اغاز
 چقاچار كاه اوينه اتمايه عاى سكا ه اونده ايدى كير واقراى
 محطى محر جى بير اولد بلك رهاوى صورب هاشم بولدك

الثامن حسيني

سكرنجى مقام اولدى حسيني اولر عيش اهلنك بو صب عيني
 حسيني دلرسك بيله سن طور وار اول ششكاه اونك قلن اولد
 قراريت اين دكاهك حانه سنن وكر واريسه در كو عقده سنن
 محطو محر جن بلك نندر بودر بيتاع غواصى عدندر

التاسع بوسلك

طقوزنجى مقام بوسلك در بون اكلسك ادم اغزو كى بودر
 دلرسك بيله سرنسن بوسلكى ادبيله اوستاد اوكنده اونرا كلى
 او قوده ساكه سازك صفى سنن كده بو ريده شك شبهه سنن
 محطو محر جى بونك دكاهدر فهمه كوشيله هوشك چشمن اچ طور
 مطارج از كيا دور و بوادى كه بونده دنك اوليدر نيچا دى

15a

سزم فهم ایلد کسه نید و کیفی همان بلدک محطو مخرجینی
الزابع زین کند کوچک

چود ردنجی اولد زیر فکند کوچک بولیز عقلله استغنه ^{چنگ}
ذرفکدن اشکل منشیئی نراد ندر محطو مبدعی
بجو پرده اشعه این نوروز قلند همان آغاز ایت اول پرده دلندن
بونک چون مخرجی نصف نوروز اوتروار پرده کاهده ایت سوز
محطو مخرجن بونک چوبلدک همان اوتار اچنده استاد اولدک

الخامس بزرک

بشنجی بزرک اولدی مقامک چلینوب مجلسنده اهلا ^{مک} احترآ
بو بزرکله دلسک بیلشاسن کرک کوچکله واروب بولشاسن
خروجکده زرفکن پرده سن اور عراقک پرده سنده اینب اوتر
بونکده مخرجن بلدک محطن همان بوفنده اولدک فرد فطن

السادس زنگوله

چلنسه التنجی زنگوله مقامی کتور روجداک اولشع عطای
دکاهک پرد سنده قلسه آغاز حجاز اخذ ایلیون چکسه آواز
کروا ترسه دکاهک پرد سنده اکا زنگوله در لر اکله سنده
محطو مخرجن فهم ایلیسیک اولور موزون نه سوز کم ^{سنگ} سوز
یدنجی

بیان ایت زمزمیله تر نفسدن که مرغ جان دهر دتسن هوسدن
 ایشتا وده لر جمله یدیدر لچرین چشم هوشی درک ادب کور
 الأول کواشت

کواشت اولد اولا آواز لردن ایشت زرده او تر طوغر نرادن
 محطی محرجی سیکا اویدر وارار او قی ساز ایچره بولی کور
 سگاه اغاز ایدب او تر سه سکه فهم ایت که کواشه بود هر راه
 الثاني نوروز

اکیخی آوازه درای دست نوروز بلسک نجم فهمک اوله بیروز
 بونک بر محرجی در نصف پنجکه محط پرده سیدر بانک دوکا
 الثالث سلک

او چنجی آواره سلک ایشت هی خوش اجفل چشم سمک جانله کج
 بونک بر محرجی ز نکوله دندر محط راست اوینه یخه اینر کور
 الرابع شهناز

بل او ش در دنجی اوز اولد شهناز نه وارد بر بوند ایشت رمزله از
 زرف کند پرده چیقوبن کیت عراقک پرد سینه وار زولایت
 الخامس مایه

اونجیسی حجاز اولدی مقامک اینن محرقدر آتشدن کلامک
 حجاز یولنی صورا رسک کر ایشت بزدر درر چلک ای بر
 خروج ایت پردم پنجکامدن ای بار دکاهک حانه سننیششوار تیار
 محطوق مخرجین بلد و کسه بونک توجه ایت نواسر حینه بونک
 الحادی عشر نوا

مقامک اون برنجیسی نوادر بونکله بی نوالر آشنادر
 فوانک بلک استرسک حانه بزرکشت ایت عراقک پر پیسی
 بونک بل مخرجی بل پنجگاه اویدر محطی ده اککل دکاه اویدر
 الثانی عشر عشاق

اون اکنجی مقام اولدی عشاق کچر مشتاق بو عشاقه عشاق
 دلرسک اوله سنن عشاقه همراز دکاهک پرده سننن ایله آغاز
 عراقک پرده سننن این قرار ایت قوعلمو کئی بونن آشکار ایت
 چوبلدک مخرجین دخی ایها محطینی دخی فهم ایت درنجیا
 مقاماتی ددی چون سید ساکا قلاق اوازیه اور قله طاکا
 در مطلع آوازاها

کلای سارندن سور بیه ایله آغاز بری ایت سازک صوزینه و مسان
 که سازک سوزشینه جان هو نهدر نفوس قدس بیکی خوش نفسد
 بیان ایت

دوگاهك پرده سندن ایت خورچی سگاه اوینه دك چت ایت عربی
 کرواین راست اونده ایت قراری بلاسن نیدکن يك گاه باری

الثانی دوگاه

دوگاهدر بل اکیخی شعبه ای یار قلاع اورسرتینی ایده یناظمار
 دوگاهك پردسندن کیر و حرکت برزسیر ایلیب انده نزول ایت
 محطو مخرجین بلدك چو بر در و ارازه اوتار مطلقده اصلگی

الثالث سگاه

اوچیخی شعبه در بلکل سگاهی خوش ایله مبد این بونك کاهی
 سگاهك پردسندن ایت کرواعاز راستک اونده قلغل ناز
 چو بونکده اصلگی بلدك نذدر محطو مخرجینی نیره دندر

الرابع چارگاه

چو کارگاه اولد بل دردیخی شعبه نظر قلمق خوش اولر و جمعوبه
 کرو چارگاه اونده ابتدا ایت و اراتر راست اونده خوش صفا
 در مطلع ترکیبها که اوستا دان تا لیف کرده
 کل ای دل ایله ترکیبات تبیین که انی اوستا داسلاف تدر وین
 نه ترکیبه که بنیاد اورد اوستاد تمام اندک اکا قود بر آد
 که ایدر شعبه اواز یله ترکیب مقامی گاه ادر شعبیله ترتیب

دوگاهک پرده سیدر مخربجی است دیم بندن ایدرسک بونی و حرمت
 محطی پردیچناه اویدر اکنجی طیقیه اینرازیوریدر
 بونی شول فهم ایدر کم بیه ابعاد زرای غا اولرد ایم شکرزاد
 السّار سن کردانیه

چو کردانیه در البخی اوازه بو طور رنغمه تراهل سازه
 دلارسک محطو مخربجی بلاسن نیجدر اوکی صوکی فی
 کرو کردانیه اونن اید آغاز این او تر راست اونن شوله کم باز
 السّابع حصار

حصار اولدی بدیخی اوره اگله ایشت بونک دخی سرتین طکله
 حسین پرده سنن باش کوترر دوگاهک پرد سیننه اینرا و تر
 چراشندک سیدر دن آواز قچد پرایت خرچین اول شکر اینارد
 در مطلع شعبها

ای مطرب مغزی تر ایله نیله قولاغم طولدری کور زمزیمبه
 که جان مشتاق اولبد ربانک نیه نتاکم هسته داروی شفایه
 صور رسک شعبه ایشت کردنیز سزم ارد بجه فکرایه تن برتر
 الاوّل یک کاه

ددلی قول شعبیه اوستار یک کاه ایشت زدن کلور کیدر بکاره
 دوگاهه

ایشت که طالک قیلورسک یاری بو کردانیه نیله اولر نکاری
ایدرسک بانک کردانیدن ایت اینت چارگاه اوینه اوغریکت
و ارب مایه اونده ایت قراری بلاسن نیدی ترکیب نکاری
کراغاز ایلسک سن اصفهانن قرار ائتسک سگاه اونده انده
اکا درکه بسته اصفهاندر ایشت سوزم سکاخ شهبانده

الرابع سه اصفهان

ندر بلك د لرسك اصفهانك محطو مخرجن کی اكله يك يك
سراغاز ایت صفاهان پرده سنند کله مهر محبت سوز سنندن
عجم دارنده اینوبن قراریت محبت نای نیکی اهو زاریت

السادس تبریزی

اکر بلك د لرسك تبریزی بو پرده بانب زیل یا تزی بی
حجازک پرد سنندن ایله آغاز ذی قونسق راست اونده باز اولاز
چوبو ترکیبه بنیاد اوورد او استاد بونی نیر زاد پله ایلدی یاد

السابع پنجگاه

د لرسك بیله سن سن پنجگاهی محطو مخرجینی هر کماهی
چقرایشک صفاهان توبقه سنند نزول ایت راست اویراویقونسنند

الثامن دلکش وزیرکش هاوران

که اواز یله جمع ایلمر مقامی که نغمیله اوله تر شیرین کلامی
 که ترکیب ایدر اوان تینی دزر که شعبتینی ویرزینی
 مقامینی که ایدر برین جمع ویر نورانی سمعه چون شمع
 که جمله مقامی جمع ایلمر دوازه ششده یعنی قول سیلر
 الأول بسته نکار

اگر عقلک قلسه ساکه یاری دیم فهم ایدسن بسته نکاری
 سراغاز ایله کردانیه اوندن حذوایت نک معکوسک دوزدن
 همان تغیر بعدایت اشغه اینده قرار ایله سگاه چارگاه اوندن
 سوزم فهم ایله کسه جیدارن عسلدن طتلوشیرین ترشکوسن
 الثانی نکار و نکارینک

نکار ایله نکارینک که واردر اکیسی معنده بلکل که بر در
 شو مطرب که الدالینه چالنجکی کوزندی پرده آهنگ نیکی
 سراغاز ایدر کردانیه خوب تمام اندی بونی ایدندی مطلوب
 اینب چارگاه اوین مسکن اندن قرار ایدوب شیرین موطن اندن
 نکار هم نکارینک که در لر بودر فهم ایکل عمال پر لر
 الثالث کردانیه نکار

ددیلر بوکا کردانیه ای یار که جمع ایلمر نکار ایله قلو رزار
 ایشته که

کراغازاسک اوجندنسکله ائینب عزال یوزن کجه راهک
سکلهک برددن سلسک معرک نچکدر اکلد وکیسه ممرک
اکادر لر مخالفک بلاسن اگر کونید دن تعلیم لاسن
الرابع عشر حجاز مخالفک

حجازیم مخالف اولمه دکله دیاین نچدر اصلینی اگله
تمام کوستر حجازین قرچجاری . دخی کوستر قرار ایله تمامی
الخامس عشر راحة الارواح

ندر بل راحة الارواح ای بار دیاین دورسک کوش افکار
حجاز دن ایلسک آغاز باری عراقک حاسندنه اسک قرای
اکابل راحة الارواح دیر لر بوفند مازق و دترک پیر لر
السادس عشر سکاه مایه

سکاه مایه اکادر لر استکل اویارب عقل شمعی اشکل
سکاه کوستر تمام این مایه اوند قراریت اهل زوقک مشربند
السابع عشر راست مایه

تمام کوستر سه بانک ایب عراقی اینب مایه قرار نسته اتفافی
عراق مایه آدوردی بوکه اوستاد عفاک الله زهی نام وزهی بنیاد
الثامن عشر عراق مایه

19a

ندد لکش به زرکش خاوران بل تراکب اچم استه اصهانی بیل
 حسینیدن چقوبن چکسه آواز عراق اونده اوترسک ایلسک ساز
 بودر زرکش خاورکه در لر بلرسک پرادم اغز وکه در لر
 التاسع زیرکس

نه در زرکشیده اگله ای یار حسینی پرده سنن چقوبن عیار
 دهاوینک اونده ایت قراری اشیدن نالکی کتسون قراری
 العاشر عشیران

حسینیدن چقوبن ایلسک اون اینب راستک اونده اتسک عنکن
 آکادر لر عشیران ای جوان حجت بلن بو علم بولدی تاجلن تحت
 الحادی عشر کردانیه بوسلک

دلرسک بانک کردانیه اوزیدن سلوک ایت بوسلیک سن بوزن
 اینوب راستک اونده ایت مکافی قرار ایله مدام اول شادمانی
 همان بلدک بو کردانیه ترکیب اولن بوسلکی نیجه اولد ترتیب
 الثاني عشر نوا و عشیران

نوا اغاز ایدوبن قلسه زاری قررگاه اید نرسه قرچقاری
 بو ترکیب ایله که جمع اوستاد عشیران دیواری اشبوک آد
 الثالث عشر مخالفک

کراغاز

دکاه اوین مسکن ایدنر لور بوزار العیش محزن ایدنور لور
الخامس والعشرون ركب

اگر بلك د لرسك نیجه در ركب وایزین نیردنر اصلق هب
كرك كوچك یوزندن اچه سن لاند ادا سن پرده چارکاهدن آغاز
دوکاه اوین ایدسن قراری استیدن نغمه کی کیده قراری
السادس والعشرون ركب نوروز

بلرسك نیدکنی ركب نوروز بوفد اوله سن منصور پیروز
کرکه رایده سن کوچکن آغاز دوکاه اوین اینب ایلیاساز
الستابع والعشرون زیر فکند

سکاه آغاز ایدن بزرک یوزندن اوغرلر دهم نك کلخن کوزندن
ادینر مایه اوین مسکن ودار بیثیز کور میچون بون اغیار
بوترکیبه زرفکند دید اوستاد دوریش اوستادون ایدن بوفد
الثامن عشرین نشا ورك

نشا ورك ایشتینه دمنلر بوترکیبدن نچون املک یمشدر
ایده چارکاه اوین بانک آواز حسین پرده سنده آغاز ایدن ساز
اینه راستک ایدن ایدن اده طلاق نیاز زمزمیله طوله آفاق
بویز اتمک کرکرر بعد تغییر بودکلو کافی مرراکله تغسیرو

20a

ندرعشاق مایه که صور رسک دیاین جانله قوالق دوترسک
 تمام عشاق کو ستر طر مه انده قرار ایله اینب مایه اونده
 التاسع زاو لی العشرین

سکاه دارنک اولسه ابتدای دوکاه اولسه قرار انترهاسی
 اکازاوی ددی اوستاد کامل شول اکربون سازنک اوله علم
 الحادی عشرین برقع

نیادر لر مرقع دکله ای یار قلاغ اور حسیک چشمن اویار
 طوت اغاز ایله چارکاهک الینی مکان ای دین اینب سکاه اوینی
 همان بلدک مرقع نید کینی نه سوزک خلعتنی کید کنی
 الثانی عشرین صبا

صبا اولدر که نوروز ایله اغاز قرار ایب سکاه اونک از
 الثالث عشرین زمزم

دلسن بلیسن زمزم ندرکی الوکه عود ال یا اغزوکه فی
 چقوب نوروز اونک ایلکلاه رهاوی حانه سینی قل قدرکاه
 الرابع عشرین نوروز رومی رضوان

ندر نوروز رومی یا خور رضوان اکیسی بر در محنیده ای جان
 ادر لر آه پنجکاهک یوزندن قپر لر سومی زهر کوزندن
 دکاه

دوگاهك اوچينه در لر محیر
محیردن کراغاز ایدہ سن تر
حصار یوزدن این کوچک قرارایت
سه بحری اشبو و جھیلہ شکارایت

الرابع وثلثین قرچغار

ندر بلك دلرسك قرچغاری
الوكاجنك الوب ايله زاری
کمر کردر کوستراسن چارکاهی
نوا یوزدن اوله لیک راهی
دکاه اوذن نایب ایلہ آرام
بلاسن نیدو کوفی قرچغاز نام
الخامس وثلاثین وجه حسینی

ندر وجه حسینی اکلہ دلدن
دی این صلیخی کلد کجه الدن
حسینیلہ حصارک پرد سینک
تمام نصفندن اغاز ایله بونک
طوبت کل قرچغار کستر تمای
بکسون اشبو تالیف نظای
کراوتر وار حسینیدن قرارایت
دروندن صوزله کلبانک رازایت

السادس وثلثین روی عراق

سکاه اغاز ایدر لیکن عراقک
یوزندن عرضنه قلقل اشتیاقک
تمام ایت این عراق اوزن سازی
نه در اکلہ بویرد د بعد رازی
بکار ووی آدویرد اوستاد
بلرسک بخت اوینی اندک آباد

السابع وثلثین مستعار

اکر عزال اوذن ایسک اغاز
یوزندن بوزر کوک انسک سفاز

21a

التاسع والعشرين سازگار

دیابن دکله ساکه سازکاری اگر جتک قلسه ساکه یاری
 سکا آواز ایدب این مایه اوینه قرمه الدن عشرت جان سونه
 کروا حق راست اینه ایت تمکن اوتر عشرت مقامنه ایت نکلون
 الثلاثین نهانند

تمام کوستر حجازی تیریردن برایت اغزک اجن اواز ویردن
 وطی یردن کرو کستر حجازی تمام ایله بلاسن بوند مرازی
 بوکا درلر نهانند اگله سرور خوش اظهار ایلدم قلما دمظفر

الحادی ثلاثین نهانند رومی

نیه درلر ایشتر رومی نهانند فهم اتکل دیم زهنوکه امد
 اگر چلق درلسک عود یا چنک حجازدن الیکل آغان آهنگ
 صفاهاندن چقوب کوچک قمر آت بونکده بعدن اگله افتکار ایت

الحادی ثلاثین نهانند محیر

ندرر بلیک استرسله محیر اشکل منشن بونکده سرور
 دوکاهک برد سندن طر حوج ایت حسینک اوینه این اوغریب کت
 اشاغخی دوکاهک پرد سندن قرار ایت ورسه فهم حسن سندن

سه بحر

دوکاهک:

حصار اوج استرسك بولاسن	ارايب اصل فصليني بولاسن
حصاری کوسترب عزال یوزندن	قرار ایله حجاز اونن اندن
حصاری کوستروبن ایله اتمام	اینه بزرک مقامنده ایده ارام
بویرده اختلاف اتمشدرارا	ایشت بو اختلاف فی کلامیارا

حجازی ترک اولدرکم حصارک	یوزندن ایده بانکی کور میانونک
حجاز اونن اینه اوتن فوجان	قرار ایده اتمامیه یریردن سیدان

تریدن کوستورا اولسه حجازی	اینب بزرک مقامنده اته باژ
---------------------------	---------------------------

سراغاز ایله چارکاه عجمدن	رهاوی کوسترا اینوبن کمدن
دونب ینه تمام ایله حجازی	بو ترکیبک بلاسن نولدرازی
بگادیر لر عجم بازر کشتیده	بوانغامه اولر زهره هزیده

ادن چارکاه اونن بانکو آغا	اینه روی عراقدن ایلیه ساز
دوگاهک حانه سننه ایله آرام	که کید تاکه ارایه دلارام

22a

سكاهك خانه سنڌايت قرارى بلاسن نيجدر تا مستعارى

الثامن ثلاثين نهفت

مختيار د سنڌايتسك آغاز دخی عزال يوزندن ايلسك ساز
حجازك دادن ايدنسك قراگه نهفت د دكلى بودراي شاه

الثاسع ثلاثين عزال

اكر عزال د لرسك بينلاسن بونى بلك لكه خوشبول بلاسن
حسيندن دوگاه اغايدىكت حجازك نسندن اين قرار ايت

الاربعين بحر نازك

سكاه كوستر حجاز يوزندن ايت دوگاهك خانه سنڌه او ترى وار
همان بلدك ندر بحر نازك درش ياره وار ب يوزك كوزك

الحادى اربعين حصارك

حصارك نيدكن بلك د لرسك طلب اوتاز بحر نزع ارسك
سكاه كوستر حصارك حانسنڌا فرج ارسون دليله جانه سنڌا
صفاهانك يوزندن ايله راهى قرارگاهك ادن دارسكاهى

حصارينك نيه د لرسورسك مخطو مخرجن بونك ارارسك
سكاه كوستر حنينيك اوزن اينب كوچك قرار ايت كج غمنڌا
حصار

تمام نوروز روی کستر و وار دونه روه عراقدن یینه ای بار
دوگاهک خا نسنندن ایت قاری بلاسن بون کیده شک غباری
د دیلر بوکه نوروز عجمد ر بوخی بلمک صفا اهلینه اهمد

عراق کوستر تمام دوگاه اونده ینه اسرام ایت دوگاهد کج غنده
بو ترکیبه دمشق اوستاد کامل عراقدر باعجم یوق غیره محمل

عراق کوستر تمام اینب دوگاهک یوزندن راست اونن ایله مرهک
بلاسن تا عجم راستی ای کوزک دمشلد بعضلر اشبوکه مرغک

اکر زنگوله کوستر سه انسه تمام رهاوی اونن دنب انسه اسرام
بو ترکیبه دمشلد درهما یون بلرسک بحتک اولدی معین

حجاز کوستر تمام دونه عراقی تمام کوستر قرا ایت اتغاقی

حجاز مایه و بزرگله پنجگاه رها ویله زهفت غزال چارگاه
بولاری برین جمع ایدن اوستا که سبزاند ر سیردیدا شبک آد

23a

بو ترکیب اکلہ چار کاه عجمدر بو نغمہ بانک ساردمحتشدر

کراغازا اسلربانک سکا هده عراق یوزندن استا لردوکا هده
 قرارانسه سکا ه اولر عجمله خوش اولر هدم اولوق محترمله
 دوکاه کورستردونب روی عرفدن دوکاه او تر کروج افتراقدن
 همان بل بودکاه باعجمدر بو علی فهم ای دینن محترمدر

حجاز اغازا داین روی عرفدن دوکا هدن ایت قراری بقا هرتدن

ایشت بونیه عزال عجمدر نه موزون تار شیرن نغمدر
 کراغازا ایلسک عزال اوزندن سلوک ایله حجازک هم یزندن
 اینب روی عراقدن بینه ای یار قرارا یوب دوکا هدن ایکلزار

بو ترکیبی خوش کلا غل که دیرم بوفنده دیمکل نه اجم نه سیام
 حسین اغازا یوب این دکا هده یو بانکد این عراقی بی کنا هده
 تمام ایله عراقین یوری وار قرارا یله دوکاه دازندن ای یار
 بو ترکیبه حسینیه عجم دین شولر کیم اشبو علم ایچن امانه

تمام نوزوز

وبوالدز قنغی بورجه کلیدر ویکرمی دورت ساعتک قنغی
 وبوالدز قنغی مقامه و قنغی آوازیه و قنغی شعبیه و قنغی
 ترکیبه موافق و متعلقدر بلک کرکسین تا کیم اول مطلقه
 الدوزنه موافق ساعتک کونیدک و سازنک ایدنه
 کوصحبت کرر و سوزناک دوشه سرد شمیہ امدی اش
 بونلرک هیئتخی اوش سکا دوایر ایچنه کوسترو زانشاه
 الله تعالی اول دوایر بودر سورة البروج و المقامات
 و صورة الطبايع و العلامات هر مقامک اوازه سی
 طبیعتله نه اوزر در بودایم انی بیان انیدر کم اولدر
 ذکر اول نور و شرح قیلنور



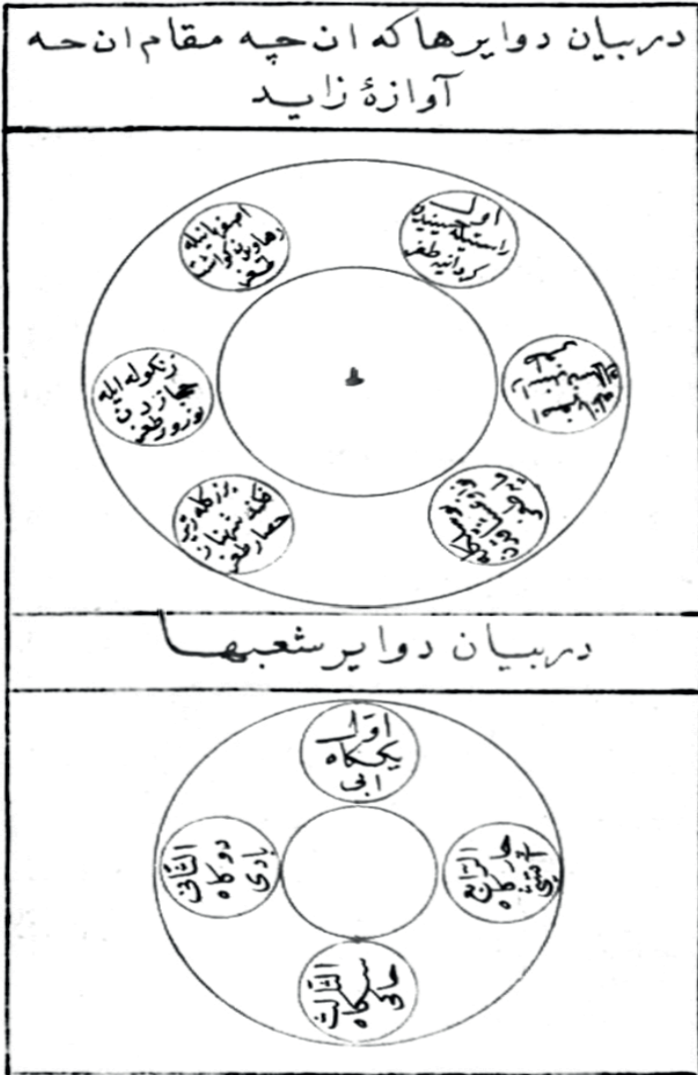
24a

قلاع اور مطربا برداخ بنده کر کدر اوله سن پندومه بنده
 تیزایت بلبک نینه نایکی ساز صغیر نایکه اوله زهره دمساز
 چون اندردم مقامات سکا یار اولر دلشاد انغام کله دلشاد
 روان بخش اولد لعلکه بیکی حیدر شرکل باشکا هوشیله اسک
 که قدرک اولد عالی هر فلکدن نه زیور اولد ترجحتک ملکدن

واحدلشاد چون بلدک مقاماتی اون اکیذر بروج فلک
 دخی اون اکیذر و کواکب ستیان یدیدر و آواز لری دخی
 یدیدر و عفا صبر دیرت و شعبه دخی دیرتدر پس بونلاری
 اشبو حاصیته بلد کدن صکره سکا کر کدر کم طبایع کوبک
 و طبایع عناصری بله سن حار مدر یا بسمدر بار مدر
 رطب مدر و دخی آتشدردر یا باد یمدر یا خاک کی مد ریا
 آبی مدر و یکریمی دیرت ساعق دخی بلبک کر کسین
 بجه طبایع انسان استخیطر پدوب مطلوبک الدزی
 سرد تر مدر مثل آب یا سرد حشکدر مثل خاک یا گرم تر
 مدر مثل هوا یا گرم حشکدر مثل آتس بلبک کر کسن
 و بوالدز

هذا في بيان المعارف الأبعاد والاعاني
 والاسرار الدقايق العوارف الروحاني
 الا اي مشترى روى خلای عطار د فکرت ومه فکرتش برای
 بُت شيرين زبانش زهر و شير ^{بالک} الوکاسا ز الوب ايت زهر لرحاله
 چو خدا ندر يوزک بختک مجسه ^{بالک} ذلك آج عجز قوسن ايله بسه
 ددم نايومه آهنگ ايله سازک کورن دم بستله اوله سوزيله سازک
 بر قفل عود بکی جانکا اود ^{بالک} دمکله عالم اولسون مستبجزد
 فلکلر قصه کرسون سازکله ^{بالک} ملکلر حایر ايله آوازکيله
 دلوعقاک سچک بيکی ايله بنجه ^{بالک} نه درسم فهم قل يرلور بنجه
 نثر اولب اوستاد کامل اولاسن اوله بلکلر که بعده
 عبارتدراکی مختلف صدا د که متفاوت اوله حدثه
 وثقیلتنک پس ايله اولسه بلک کرسین اکی نغمه کم بر نغمه
 کبی اوله وانوک بر نه نغمه بیم ونغمه ذیر دیرلر امانا بو اکی
 نعمتک اورتاسنده بعد حقیقی یوق کبیدر ولیکن بعد
 عرفی واردر که اکا بعد متفق در لر پس بلکلر که هر اکی نغمه
 کیم در لر کورلم یا متفق اوله یا متنافر اوله اکر متفق اولجی
 اولورسه اکا بعد متفق در لر اکر متنافر اولجی اولورسه

25a



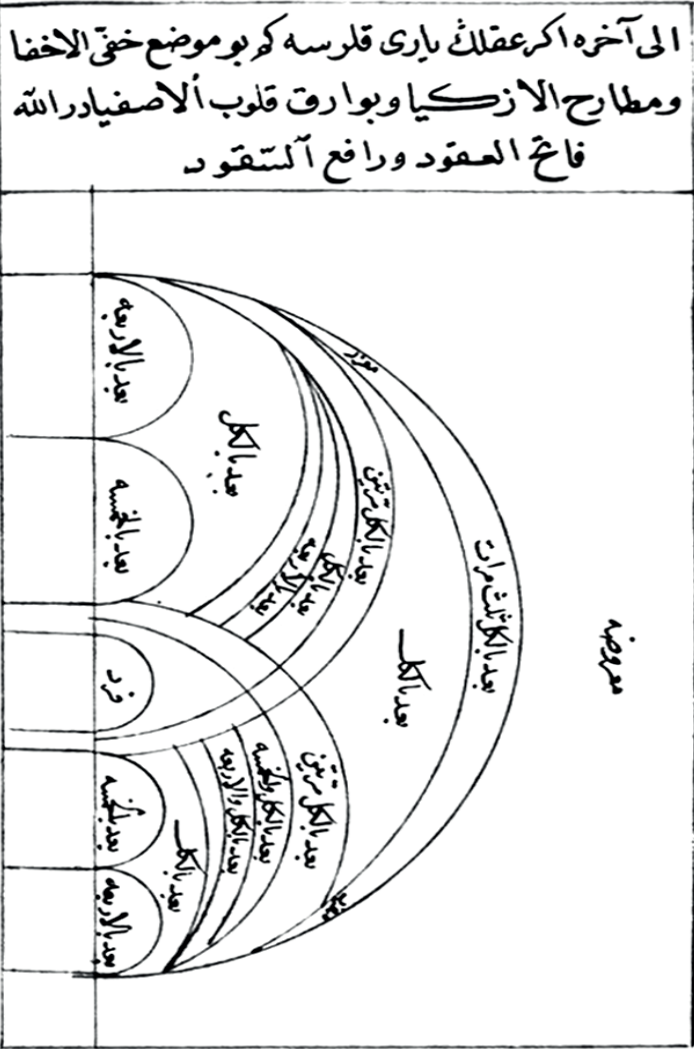
هنا

کرکسین بعدنی کی المعه کم در یا نیجه بعد بی کلسه متنافر
 اولر زیرا اوج نغمیه مشتبه اولر چونکم مکرر اوله ملایم طبع
 اولمز نغمه بی کم ملایم طبع اولمیه متنافر اولر کلدک بعد
 بالکل مرتین در ولیکن بونک دخی عددن اختلاف
 ایدب طور لر اوش یرند بیان ایدوز بعد بالکل اشبو
 کبیدر صورت • ا ب ج د ه و ز ح ط ی ه یا بیج صوت
 واول بعد امدی اوج نوعدر برسی بعد بالکل و الأربعة
 برسی بعد بالکل والخمسدر برسی بعد بالکل مرتین در
 صورت مجموع ابعاد طقوز نوعدر اشبو مثال اوزرینه
 ا ب ج د ه و ز ح ط ی ه یا بیج یدیه یویج یط ه ک
 کاکب کج کد که کو کر کچ کط ه ل لال ل ب ل ج ل د ل ر ل و ل س ل ج
 ل ط • اما کلدک مجموع ابعاد بربر اوزرینه ضرب الستون
 صورت اشبو مثال اوزرینه در انخلین که الغدث
 داله دک بعد بالاربعة در بی دن طیه دک بعد بالاربعة
 مرتین در پس اشبو قیاس اوزرینه فیه ایله که
 جیمدن بیه وارنجه دال دن فی الیه وارنجه هیدن
 فی بیه وارنجه زیدن بی داله وارنجه • وقرن علی هذا

اكا بعد متنا فرد لر و بوبعد متفق غایت اتفاقه اولانگا
 بعد بلكل در لر كه اول كرو قلا ننگ قايم مقام در
 دكاهله محير وسكاهله اوج كبی . وقتس علی هذا
 متفق اولانمز دخي قايم مقام كل اولر اول امدی اکی
 بعه در برنه بعد بالا ربه دیر لر راستیله چارکاه
 کبی و برنه بعد بالحنسه در لر راستیله پنجگاه کبی . وقتس علی هذا
 اما اولکم قلا ننه متفق اولیه لیکن متفق اولانگ در
 دریا نیجه کلا اكا بعد ظنینی در لر و بوکا ابعاد هندسه
 ابعاد کخی و ابعاد صغری دخي در لر و التي نوع دخي وارد
 اگا البعاد بزرگ در لر کلاک ابعاد صغری اوج بعد در
 اولکسی الفذن بیه وارنجیه در الکنجسی الفذن جیمه
 وارنجیه در اوجنیسی الفذن داله وارنجیه کلاک اولکم
 بعد ششکانه در یعنی التي نوع در اولکسی بعد بالاربعه
 در الکنجسی بعد بالحنسه در اوجنیسی بعد بالکل در
 در الکنجسی بعد بالکل والاربعه در بستنجسی بعد
 بالکل والحنسه در الکنجسی بعد بالکل مرتین در و بوزن
 صکر اسبانی که موجب تنا فرد در انلری دخي بلك
 کرکین

نایب	عراق	ب	نایب
تاسع دکاه ۲		عجم ۲	
براست ۲		مایه ۲	
عراق ۲		اوج مراد ۲	
عجم معتبر ۲		مختار ۲	
مایه ۲		کردانی ۲	
اوج ۲	ثامن	حصار ۲	
مختار ۲		حسین ۲	رایب
کردانی ۲		پنجگاه ۲	
حصار ۲		چارگاه ۲	
حسین ۲		سکاه ۲	
پنجگاه ۲		روکاه ۲	
چارگاه ۲		براست ۲	
سکاه ۲		عراق ۲	
دکاه ۲		مایه عالی ۲	
براست ۲		اوج ۲	مابینه
عجم ۲		مختار ۲	
مایه رشده ۲		کردانی ۲	
اوج ۲		حصار ۲	
مختار ۲		حسین ۲	
کردانی ۲		پنجگاه ۲	
حصار ۲		چارگاه ۲	
		سکاه ۲	ثانی
	سارسه		
		دکاه ۲	
حسین ۲		سرن ۲	
پنجگاه ۲		براست ۲	
سکاه ۲		عراق ۲	
		مایه ۲	
براست ۲		بم النعم	نعمه الاربی

صورة طبقات النعم ثمانية في مائة



خامسة عراق

قوله على الترتيب علايمتون زي مردح ط پس
الفه مبداء يواد ورجك داله اصغر د ديلر بعد بعد
بالجنسه در بعده باقى قالدی بعد دب اشبو بعد
بعد بالجنسه در لر اندنصك و تردال مبداء ايلسك
هو وترنه اصغر در هويه غايت در لر پس اليه ائقل
در لر بعد باقى قالدی زد اشبو بعد بالا رجه در لر
اندنصك مری مبداء فرض ايلسك ج به اصغر در لر
پس دح بعد نه بعد ظنيني در لر ويون دن اوكدن
واقع اولن زح بعد نه بعد بالجنسه د در لر زد بعد نه
بعد بالا رجه د در لر پس فاصله اولدی بنيهما دح
واكر بوح ي مبداء فرض ايلسك ط يه اصغر د لر پس
ه ز بعد نه بعد ظنيني در لر واكر ي بي مبداء قلسه وز
ظ غايت د در لر پس دي بعد ظنيني د در لر به اولدی
واكر ي بي مبداء قلسه وز ط اصغر د لر پس ح بعد
ظنيني كبي اولدی باقى قالد ط ب بوکه بعد نه بعد ظنيني
در لر اندن صك ل صياح قلسه وز لامه اشفا مبد
دن بر عكس مبداء قلسه مر مه اعظم در لر يعنى

مشوک

اگر فهم ایسک سوزم ای دلشاد اولانغا مکیله جانو دلشاد
 اجر بیله سن موشتک کوزینی نصیرالدین فارابی سزینی
 دم دنیلدن دمک شیرین تراولا حی عشق د خروشتک بهتراولا
 ایه الهام ربانی فلکدن دلک صافی اوله قلب ملکدن
 اولاسن ما هر تجرین کامل بو بحر ابعاد ایچنه لاشیخ عامل

نثر

وای دلشاد اولان بلک کر کسن نیه در لر کلدک امدی
 نصیرالدین فارابی نیک بر قولند ابعاد مرتین اوت
 بش و تر در اوت درت بعد در وما بینهما واقع اولان
 اوتا دمغروضه بر قاج وجهله قسمت ایدوب هر بر نه
 بر دور لو آدورب طور لر ایشونک کی کم بعد
 بلکل الخمسه و بعد بالکل والاربعة و بعد بالخمسة
 و بعد بالاربعة اشبو مثال اوزن اولمشدر اول
 وترده فرض ایله که الف قولدی سکر بنجی و ترده ب
 اوت ب شنجی و ترکیم و تر در ج قولدی و الفله جپ
 اورتاسنک فرض اوایل اورتن اشبو حرف لر در که
 قولدی

خامسه	
م	دکاه فقل ماره
	براست
	عراق
	عجم
	مايه
	اوج
	محاذ
	کردانيه
رابع	حصار
	اصفهان
	حسين
	پنجگاه
	چارگاه
	سکاه
	دکاه
	براست
	عراق
	مايه
	اوج
	محاذ
	کردانيه
	حصار
ثالثه	اصفهان
	حسين
	پنجگاه
	چارگاه
	سکاه
	دکاه
	براست
	عراق
	عجم
	مايه
ثانيه	اصفهان
	حسين
	پنجگاه
	چارگاه
	سکاه
	دکاه
	براست
	عراق
	عجم
	مايه
اوليه	اصفهان
	حسين
	پنجگاه
	چارگاه
	سکاه
	دکاه
	براست
	عراق
	عجم
	مايه
م	دکاه فقل ماره

صورة طبقات القسم تسعة في تسعة

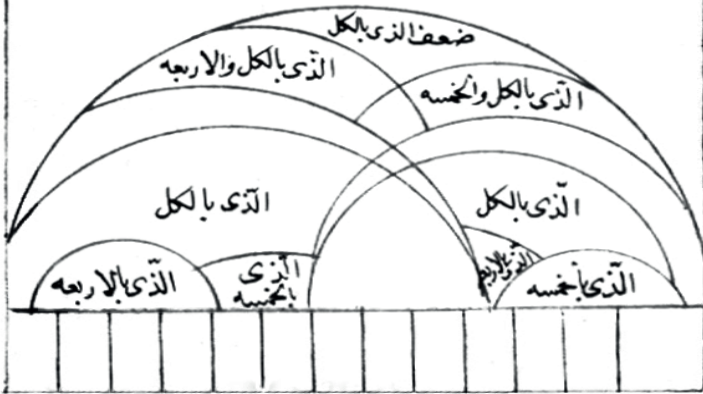
تفصيل ماره

عجم

ميد و طبقات التعم الوطني

29a

غایت اولور پس ی م بعدنه بعد ظنیف ددر لرباقی
 قالدی مرد بوکه بعد بقیه ددر والله اعلم پس فهم
 ایله که ابعاد بوند اوضح سولیبسه اولمز حتی
 نصرالدین فارابینک بیان اتدکی کبی شرح سکا
 مثال صورت بودر تمت بعون الله تعالی

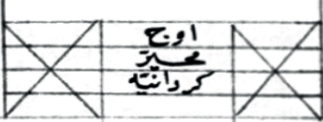


خامسه

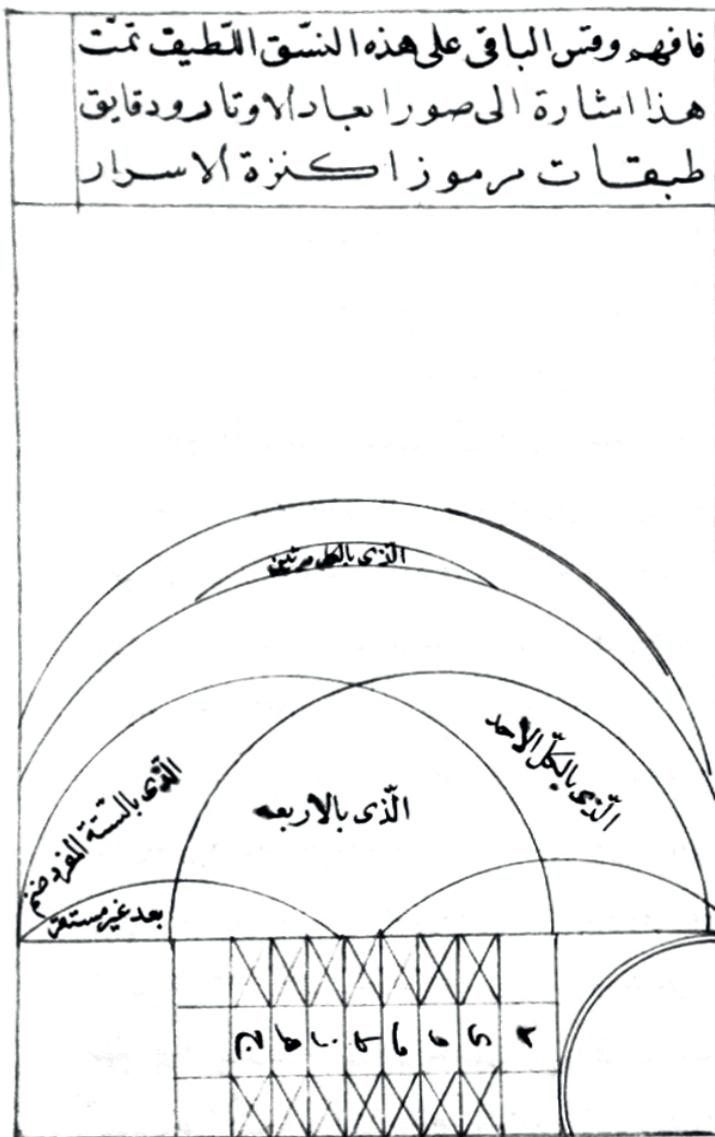
٢

30a

هذا إشارة الى صورة ابعاد الاوتار ودقائق طبقات مرمرات كنز الاسرار

			
	عجم	حصار	نوروز
	پنجگاه عجم	حسینی پنجگاه	عجم عراق
	وجه نوروز	رضوان حجار	بزرک
	رکب	چار سماه	صبا
	سکاه	زیر کندوکو بوسک	حجاز
	زنکوله	دکاه راست	بزرک
	رهاوی	عجم عشاق مانیه	عراق

هذا صورة











روایت دیگر در ابعاد
 وای دلشاد نصرالدین فاره بینک برقولنده دخی
 ابعاد بالکل مرتین اون یدیدر واون یدی و ترواون
 التی بعد در بعده اوله بعد الأحد بعد ثانی بعد الأثقل
 دیرلر و ما بعد البعد سنن اوتا رکمر مفروض اوله اول
 یدیدر و بوبعد بالکل قسمت ایذب هر برنه بر دورلو
 آد و یردلر و بونلرک هر برنه علا میچون حروف
 تصحیدن برحرف وضع اندیلر پس ایله اولسه اوج
 بعد بعدنه بالکل مرتین ددرلر آب بعدنه بعد
 بالکل الاحد ب ج بعدنه بعد بالکل الأثقل و ب د
 بعدنه بعد بالخمسه دیرلر دهر بعدنه بعد بالاربعه
 ه و بعدنه بعد بالخمسه درلر و ب یه دخی بعد
 بالاربعه دیرلر و د دخی بعد مرتته درلر و دهریه
 دخی بالخمسه دیرلر و ریه دخی بالاربعه درلر
 و زج بعد بالسته مفروضه دیرلر و ح ط یه
 دخی بالخمسه ط ای یه دخی بالاربعه ط ه یه بعد
 غیر مستقر درلر و ه ح بعده بعد ظنینی دیرلر
 فانهم

کونیده نك قسم ضرب و اصولدر بلکل کیم نقرات
 قتمندن دایغ نقیل طویل یکریمی درت نقرات
 خروفدر بونیجه ادنجک برکشیه اولر کرک کیم درت
 کره تنن تن دیه یکریمی درت خروف تمام اولر و دایغ
 خفیف اون الی نقراتدر یعنی ایکی کره تنن تنن
 تن دیه اون الی حرفه تمام اولر و دایغ مرمل
 طویل اون سکر نقراتدر یعنی بونک مثال تنه
 تن تنن تن تنه تن دیه اون سکر حرف تمام اولر
 و دایغ مرمل قیصر اون دورت خرفدر بونک مثال
 تنه نزن تنن تن دیه اون دورت حرفه تمام
 اولر و دایغ چا ضرب ایکیدر برسی خفیفدر
 برسی مرمل قیصردر ایکی کره تنن تنن دسه
 برکه دخی تنه نزن تنن تن دیه او توز حرفه
 تمام اولور و دایغ نخمس ضویل اکیدر برسی ثقیل برسی
 مرمل قیصردر درت کره تنن تن دیه برکه دخی
 تنن تنن تنن دیه او توز سکر حرفدر تمام
 اولر و دایغ و رشان اون ایکی نقراتدر برکه

الخامس ضرب فاخه السادس سرنداز السابع
 حار ضرب بحاری الثامن ضرب هرج التاسع
 ضرب اوساد و بکا ضرب چفته دخی دیرلر ضرب
 خفیفه تابع اولنلر دخی طقوز ضرب در آرمل طولیدر
 آرمل قصیدر آرمل چار ضرب در آرمل ضرب
 راهدر آرمل مختوم در آرمل ضرب زمل سنگین در آرمل
 چار ضرب خفیفدر آرمل ضرب بین در والله اعلم
 تنبیه و حکم بوضربین دد کز ضرب ثقیل ضرب
 خفیفدر دور ثقیل و دور خفیفدر گاه ضرب ثقیله
 دور خفیف کاه ضرب خفیفله دور ثقیل
 ترکیب ایوب جمع ایدر لر آد نه ضربین دد لر یا خود
 چار ضرب ثقیل یه چار ضرب خفیفدر بونلن
 دخی ضربین دد لر پس بونلرک اکسنی دخی ایدب
 برپان تصنیف اتسار قنق ضربک کرکسه اولسون
 همان آد نه ضربین ولیکن منتهای و بهتری
 ثقیل و خفیفدر در بیان حساب نقرات
 کله نقرات نه سنند شعرا نکه قسم اولان عروضدر
 کویزده نکه

درب ن صورت دو بر نقرات

 <p>دائره رمل طويل</p>	 <p>دائره صغير</p>	 <p>دائره رمل ثقيل</p>
 <p>دائره رمل خفيف</p>	 <p>دائره رمل متوسط</p>	 <p>دائره رمل</p>
 <p>دائره رمل فاخره</p>	 <p>دائره رمل مركب</p>	 <p>دائره رمل وشار</p>

33a

ایده تنه ن تن تنن تن دیه اون ایکی حرفدر
 تمام اولر و دائیغ ضرب ترکی اون حرفدر برکغ
 تنن تنن تن و تن و تن دیه اون حرف تمام اولر
 و طائیغ ضرب فاخته اون دورت نفرتادر
 برکغ تن تنن تنن تنن تن دیه اون دورت
 حرف تمام اولر کلدک بر نوعی دخی دائیغ ثقیل
 بر مجرد و دائیغ خفیف بر مجرد دائیغ ثقیلک
 ربع واردر دائیغ خفیفک دخی ربعی واردر
 بلکل ای دلشاده و ستاد کدجهانه کلشدر
 رحمت چکمشدر عقللری یئشدر کچه یادکار
 قومشدر و بعضلردن منقولدر اشبوراده
 ایتد لر کیه اصل ایکیدر بری ثقیل و بری
 خفیفدر و بعضلر ایتد لر کیم اصل درتدر
 بری رواندر بری سماعدر بری
 فاخته بری رمل تیزدر
 یارمل سنکیندر
 تمت تمام

فی بیان الزمان والضروب والاصول وای دلستاد بلکه کرم
 اصول جمع اصلدر وضروب جمع ضربدر زمان دخی
 اولدر که ایکی ضربک اورتا سنده واقع اولر اوله و
 اصول برنسنه دکلدر کیم میری و یخون یازوب و قغله
 اوکر نله بو اصول قابل قسمت دکلدر نتمک باری تعالی
 برکشیه خلق لطیف و خلق ظریف و حسن نضیف
 ویرر بونلر حقدن عطا وهدایتدر کسبله اولمز
 بو اصول فهم و تعقل اتمک هدایت حقدر بوکا
 مناسب بر حکایت ابوعلیدن نقل ایدر لر ایدر مش
 ارایش صنایع وار کیم بن ان بلدر و علوم و
 کمالات وارم که بن انی بلیب اکلدم و هنر وارم کم
 المدن کلیه مکر شیخ صفی الدین عبد المؤمن
 بغداد دن شا کرد لر مصره سفر اتمش برکون بو
 شا کرد لر نیک بعضی بر برده جمع اولوب نه
 تصنیفا تدن سننه ایتمش لر و نوبت مرتبه
 سویلر کن نفقات کچمش لر و ضرور بن خط اتمش لر
 بعده ابوعلیه کلوب مشکلی عرض اتمش لر بو

The diagram consists of seven circles, each containing musical terms and rhythmic notations:

- Top Row (Left to Right):**
 - Circle 1: "استنن" (top), "واما الفروع" (middle), "خالص نصف" (middle), "اشي عشر" (middle), "استنن" (bottom).
 - Circle 2: "استنن" (top), "دايره ضرب" (middle), "ثقل" (middle), "طويل" (middle), "استنن" (bottom).
 - Circle 3: "سن ابيد" (top), "ضربين" (middle), "ثقل" (middle), "ضعيف" (middle), "استنن" (bottom).
- Middle Row (Left to Right):**
 - Circle 4: "استنن" (top), "واما الفروع" (middle), "فالنصف" (middle), "الرمال التي" (middle), "عشر" (middle), "استنن" (bottom).
 - Circle 5: "سن" (top), "دايره" (middle), "ضرب الخفيف" (middle), "سراة" (middle), "عمر" (middle), "سن" (bottom).
 - Circle 6: "اس" (top), "دايره" (middle), "هزج" (middle), "رج" (middle), "اس" (bottom).
- Bottom Row (Center):**
 - Circle 7: "استنن" (top), "المرو" (middle), "هو النصف" (middle), "طويل" (middle), "استنن" (bottom).

Below the circles, there is a paragraph of text in Persian script:

باقس ترکیبات در اشبو ترتیباً ووزنه کیم آراست
 ع عشاق ع نوا ع بوسلك ه كوچك ع بزرگ
 ع عراق ع زنگوله ع رهاوی ع حسینی ع
 اصفهان ع حجاز آواز لرذخی الیدر آ کواشت
 ع نوروز ع شهنار ع مایه ع سلك ع کرانیه

فی بیان

بعد در قیل اولدر کوم بر کشتی سننه اتمک دلسه اول
 ضوبن اوره اندنصکڭن شعرین و صوتن ایده مع
 اولدر کوم صوتن شعر یله ایدک بعدده صوتن شعرین
 بله اندنصکڭن ضر بن اوره بونلر رموز در ایچند
 کنوز وارد در الادب لثانی فی بیان تفریقات المقدمات
 والاوازه والشعب والترکیبات بلکل کوم اون مقامات
 الت اوان درت شعبه فرق سکر ترکیبات لیل
 ایله نهارک یگر می درت ساعتنه تقسیم و تفریق
 اندیلر و بویگر می درت ساعتی اون ایکی بولک
 اندیلر و بو اون ایکی اوچر بخش اتدیلر بودرت
 بجشی درت دور لو طبیعتنه تشبیه اندیلر بعدده
 نه مقارنه ساعتند اتد لر کوم سوز ناک و کومردوشه
 ونه مزاج لو آدم قتنده تنک کبی مقامده ایده لر
 کوم طبیعتنه خوش کله پس صبح و قتنده قوشلق
 وقتنه دکن سرد تر در قوسلقدن اکندویه دکن
 کوم خشکدر اکند و دن یسویه دکن کرم تر در یسودن
 صباحه دکن سرد خشکدر و چونکم صباحدن

علمك اصلان و فروغنه بالمیب خیران متخیر قلمش
 که علم موسیقی شریف علمد ریس ایتمش اوسو علم
 ارقنی که بو علم او کر نه دیب وار مش بو علمه مشغول
 اولمش مقاماتک دائره لر یله ضبط اتمش ولیکن
 ضربنه و اصوله عاجز قلمش بوفن انجلین مشکل
 فندر در بیان ادب موسیقی وای دلنثار بو علمک اول
 ادا بندن بری بودر کیم بر کشتی نوبت مرتب اتمک مشغول
 اولب شروع اتمه اول بشلدغی وقت بر مقام
 کوسته اند نصکته خسروانی کوسته تنبیه
 خسروانی اولدر کید بر مقام کوسته اول مقامه
 یا ثقیل یا خفیف ایکی دور نقرات نقشیه کسته
 اندن صکته بر قولک بر غزل ایده و بر پان دخی
 ایده که ترانه در لر صکته بر قول دخی کیم ایده اگا
 فر داشت دیر لر واکر بو ترتیب اوزره کونیده لک
 اتمه ادنی موسیقی صقلیب نوبت مر قوت
 تمام اتمش اوله و کونیده لک شروع ایدن کشیه
 اوستاد لر اوج طریق متشر برسی قیلور برسی
 بعد در

۸ عَشِيرَانِ ۹ بَنَجَاكَ ۱۰ رَاسَتِ مَائِهِ ۱۱ عَزَّالْعَجْمِ ۱۲
 حَازِ مَخَالَفِ ۱۳ رَحَةَ الْأَرْوَاحِ ۱۴ مَخَالَفِكَ ۱۵
 حَازِ عَجْدِ ۱۶ نَهْفِ ۱۷ نَهَاوْنِدِ ۱۸ مَجْرَنَازِكِ
 ۱۹ حَازِ تَرْكِي ۲۰ حَازِ رُكْبِ وَبُونِ دَنْحِي بِلْكَلِّكُمْ قَرِ
 يَاغْزَادِ مَقْتَدِهِ نَهْ مَقَامِ اَيْنِ لِرِ وَبَغْدَا كَلُوْا دَمِ
 قَتْنَدِهِ نَهْ مَقَامِ اَيْنِ لِرِ وَصَارِ وَشِينِ اِدْمِهْ نَهْ مَقَامِ
 اَيْدِهِ لِرِ وَشَوْلِكُمْ قَرِ يَاغْزَادِ رِ طَبِيعَتِي كَرِمْ خَشْكَدِ
 اَكَا عِرَاقِ مَقَامِنِكَ تَابَعْلَرْنِ اَيْنِ لِرِ وَشَوْلِكُمْ بَعْدِ اِي
 اَكَلُوْ دِ رِ طَبِيعَتِي كَرِمْ تَرْدِرِ اَكَا اَصْفِيَانِ مَقَامِنِكَ
 تَابَعْلَرْنِ اَيْنِ لِرِ وَشَوْلِكُمْ صَارِ وَشِينِ دِ رِ طَبِيعَتِي
 سَرْدِ خَشْكَدِ رَا كَا رَاسَتِ مَقَامِنِكَ تَابَعْلَرْنِ اَيْدِهِ لِرِ
 وَشَوْلِكُمْ صَارِ وَنَكَ قَوْمِ لِيْدِرِ اَكَا كُوْجِكِ مَقَامِنِكَ
 تَابَعْلَرْنِ اَيْدِهِ لِرِ ۱ تَمَّتِ الْكُتَابُ بِعَوْنِ اللّٰهِ الْمَلِكِ
 الْوَهَّابِ

۲۴

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
 الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ

قوشلوغه دکن سرد تر در بووقته مناسب کرم
 تراون مقاملری ایده لر آ کوچک آ حسین آ
 عشاق آ نوروز آ زیرکش خاوران آ نشاورک
 آ حصار آ ركب نوروز آ محیر آ حسینی عجم
 آ چارگاه عجم آ شهر عشاق آ مایه آ انوا
 آ عشیران آ نوروز رومی قوشلقا کندویه
 دکن کرم خسنگدر آ مثال آ عراق لآ زنگوله
 ملا نوالبعاکواشت ما سگاه سا زوالی معا
 روی عراق نها حصارک بعا معتدل عا سگاه عجم
 آء عراق عجم اکنودن یتسویه دکن کرم تر در مثال
 آ اصفهان م رهاوی سن بوسلک مایه د
 بسته اصفهان ع اصفهانک ح زیرکشیده ک
 نکار ط رمز م هر کردانیه ل بوسلک دل وجه حسینی
 آ قرچغاریتسودن صباحه دکن سرد خشکدر
 مثال آ راست آ حجاز بزک آ شهناز آ
 سلک آ بسته نکار آ تبریزی آ کردانیه نکار
 عشیران

ای شه شهر شریعت ای امیر ملک دین ستم
 چه کرسن اولماسک برار المزدی افلاک زمین
 ای مرآت معدنی ای منبع کان کربورسلک
 چه ای رسول کبریا یه کامیاب کامبین
 خلعت لولا کله شانکن کلشد رسنک حسا
 چه مصطفی ماجاء الارجمة للعالمین
 بو مقامی بندکی کوستر شفاعت رویی مایه
 چه ظلمت عصیان ایچنده قلمتم ای هرچین^{کاره}
 یا خلیل الله یا بنحی الله یا صفی الله رو^ه



الصَّلوة والسلام عليك يا بنى الله
 الصَّلوة والسلام عليك يا خليل الله
 وردا حمرد ريكا غك اى صچك جبل المبين
 صورتك والشمس النك والضحى عين اليقين
 صچلرك والليل اذا يغشى ده قلندى بيان
 د شلرك والختم قد جاء ايات المبين نبرك
 سورة كوثرلى شير سنده شرح در زبانه
 تشنه دل اقلتر اندردى جبرائيل امين هوى
 سينك وصفك اوقندى الموشح لك حسنى
 هلا فى حقننه دينلدى ختم المرسلين باز
 عاصى مجرملر زطلدك معاصى بجرنه بوسلك
 يا بنى اشفع لنا انت الشفيع المدين بوسلك
 روز محشر دن كنهكارا متكدر سنك ند
 يا رسول الله مقامى بندگه اوغل معين عشاق
 الصَّلوة والسلام عليك يا رسول الله
 الصَّلوة والسلام عليك يا خليل الله
 الصَّلوة والسلام عليك يا بنى الله

KAYNAKÇA

- Arısoy 1998-* Mithat Arısoy, **Seydî'nin El-Matla' Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yöneten: Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan, İstanbul.
- Başara 2008-* Erol Başara, "*Hoca Abdülkadir'e Atfedilen Terkîbler*", **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XII/2, Sivas.
- Cevher 2004-* M. Hakan Cevher, **Kitâb-ı Edvâr**, İzmir.
- Devellioğlu 2002-* Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara.
- Doğrusöz 2007-* Nilgün Doğrusöz, **Harîrî Bin Muhammed'in Kurşehrî Edvârı Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Yöneten: Prof. Dr. Şehvar Beşiroğlu, Yrd. Doç. Dr. Recep Uslu, İstanbul.
- Ergin 1999-* Muharrem Ergin, **Türk Dili**, İstanbul.
- Güray 2011-* Cenk Güray, **Bin Yıllın Mirası / Makamı Var Eden Döngü: Edvâr Geleneği**, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Kalender 1982-* Ruhi Kalender, **XV. Yüzyılda Mûsikî Kuramı (Nazariyatı) Zeynü'l-Elhân Fî 'İlmi't-Te'lif ve'l-Evzân**, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk Din Mûsikîsi Kürsüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Yöneten: Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu, Ankara.
- Levendoğlu-2002,* Oya Levendoğlu Yılmaz, **XIII. Yüzyıldan Günümüze Kadar Varlığını Sürdüren Makamlar ve Değişim Çizgileri**, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Yöneten: Prof. Dr. M. Cihat Can, Ankara.
- OMLT 2003-* Ekmeleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen, Gülcan Gündüz, M. Serdar Bekar, **Osmanlı Mûsikî Tarihi**, İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi IRCICA, İstanbul.
- Tekin 2003-* Demet Tekin, **Yavuz Sultan Selim'e Yazılan Bir Kitâb-ı Edvâr**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yöneten: Yrd. Doç. Dr. Recep Uslu, İstanbul.
- Tura 2006-* Yalçın Tura, **Tedkîk ü Tahkîk (İnceleme ve Gerçeği Araştırma)**, Pan Yayınları, İstanbul.